

EKONOMIKAS UN KULTŪRAS AUGSTSKOLA

Studiju programma “Grāmatvedība un audits”

DANA KAZIA

DARBA SAMAKSAS NODOKĻU

IETEKMES ANALĪZE UN

IZVĒRTĒJUMS LATVIJĀ

Bakalaura darbs

Darba zinātniskā vadītāja

Mg.oec., Mg.paed., Mg.agr., viesdocētāja Anna Medne

Rīga – 2020

Noslēguma darba novērtējuma lapa

Bakalaura darbs “Darba samaksas nodokļu ietekmes analīze un novērtējums Latvijā”

(turpmāk tekstā – Darbs) ir izstrādāts Ekonomikas un kultūras augstskolas studiju programmā “Grāmatvedība un audits”.

Es, Dana Kazia, kā Darba vienīgā autore, atļauju / neatļauju (*vajadzīgo pasvītrot*)

Ekonomikas un kultūras augstskolai publiskot savu Darbu pilnā apjomā (ieskaitot arī pilna Darba komplektācijā ietilpstošus Darba failus).

.....

(paraksts, datums)

Darba zinātniskais vadītājs:

Anna Medne

.....

(vārds, uzvārds)

(paraksts, datums)

Darba normkontrolieris:

.....

.....

(vārds, uzvārds)

(paraksts, datums)

Darba recenzents:

.....

.....

(vārds, uzvārds)

(paraksts, datums)

Darbs ir ieteikts aizstāvēšanai Valsts pārbaudījuma komisijā.

Studiju programmas direktors

..... darbs aizstāvēts Valsts pārbaudījuma komisijas 20... gada sēdē

un novērtēts ar atzīmi ()

Valsts noslēguma komisijas priekšsēdētājs

(vārds, uzvārds)

(paraksts, datums)

ANOTĀCIJA

Dana Kazia. Bakalaura darbs. Darba samaksas nodokļu ietekmes analīze un izvērtējums Latvijā. – Rīga: Ekonomikas un kultūras augstskola, 2020.

Bakalaura darba apjoms ir 79 lappuses (neskaitot pielikumus). Darbs satur 5 pielikumus uz 17 lpp. Bakalaura darbs sastāv no Ievada, Analītiskā apskata daļas, Situācijas izpētes daļas, Pētījuma rezultātu daļas, Secinājumu un priekšlikumu daļas un Izmantotās literatūras un informācijas avotu saraksta. Darbs satur 23 tabulas, 24 attēlus, 5 pielikumus un 46 izmantotās literatūras un informācijas avotus.

Pētījuma aktualitāte: Izvēlētā tēma saistīta ar darba samaksas nodokļiem Latvijā. No 2018.gada 1. janvāra tika veikta vērienīga nodokļu reforma, ar kuru tika būtiski mainīta nodokļu elementu vērtības, kas būtiski maina nodokļu piemērošanu un padara sarežģītāku darba samaksas aprēķināšanas kārtību. Pieņemot nodokļu reformu, tika solīts, ka uzlabosies situācija ģimenēm ar bērniem, kā arī mazināta nevienlīdzība starp mazo algu saņēmējiem. Uzņēmējiem būs labāki nosacījumi, lai legāli maksātu darba samaksu un nomaksātu visus nodokļus, nevis palikt ēnu ekonomikā.

Pētījuma mērķis: Veikt darba samaksas nodokļu ietekmes analīzi un izvērtējumu Latvijā.

Pētījuma metodes: Tika veikta 153 respondentu aptauja, ar mērķi apzināt, kādas izmaiņas ir radījušas darba samaksas nodokļu reforma, vai ir izpratne par darba samaksas nodokļiem, kas ietekmē pārsvarā ikmēneša ienākumus. Kvalitatīvas tēmas izpētei, tika izmantotās tādas datu ieguves metodes kā aptauja, dokumentu analīze, sekundāro datu analīze un datu apstrādes metodes kā aprakstošā statistikas metode, grafiskā analīze un horizontālā finanšu analīze.

Sasniegtie rezultāti: Izpētīta darba samaksa un nodokļi Latvijā. Raksturots sociāli ekonomiskais stāvoklis Latvijā. Salīdzināti darba samaksas nodokļi Latvijā, Igaunijā un Lietuvā. Veikta darba samaksas nodokļu ietekmes analīze un izvērtējums neto algai Latvijā. Apkopoti aptaujas rezultāti un sniegts autores vērtējums par darba ņēmēju viedokli un zināšanām par darba samaksu un nodokļiem. Izstrādāt secinājumus un sniegt ieteikumus par darba samaksas nodokļu aprēķināšanas uzlabošanu.

Atslēgas vārdi: darba samaksa, nodokļi, Latvija.

ANNOTATION

Dana Kazia. Bachelors Thesis. Analysis and Evaluation of the Impact of pay taxes in Latvia. - Riga: Higher School of Economics and Culture, 2020.

The volume of the Bachelor Thesis is 79 pages (not including appendices). The thesis consists 5 appendices on 17 pages. The Bachelor's thesis consists of the Introduction, the Analytical Review, the Case Study, the Research Results, the Conclusions and recommendations and the List of literature and information sources used. It comprises of 23 tables, 24 figures, 5 appendices and 46 sources of literature and information.

Research relevance: The chosen topic is related to wage taxes in Latvia. As of January 1, 2018, an ambitious tax reform was introduced, which significantly changed the values of tax elements, which significantly changes the application of taxes and complicates the procedure for calculating wages. The adoption of the tax reform promised to improve the situation for families with children and to reduce inequalities between low-wage earners. Entrepreneurs will have better conditions to pay their wages officially and pay all taxes rather than stay in the shadow economy.

Research goal: To analyze and evaluate the impact of pay taxes in Latvia.

Research Methods: A survey of 153 respondents was conducted to identify changes in pay tax reform, or an understanding of pay taxes, which mainly affect monthly income. In order to investigate a qualitative theme, data mining methods such as survey, document analysis, secondary data analysis and data processing methods such as descriptive statistical method, graphical analysis and horizontal financial analysis were used.

Achieved results: Researched wages and taxes in Latvia. Characterized socio-economic situation in Latvia. Comparison of wage taxes in Latvia, Estonia and Lithuania. Analysis and evaluation of the impact of payroll taxes and net salary in Latvia. The results of the survey are summarized and the author's assessment of employees' opinion and knowledge about wages and taxes is presented. To draw conclusions and make recommendations for improving the calculation of payroll taxes.

Keywords: wages, taxes, Latvia.

АННОТАЦИЯ

Дана Казиа. Бакалаврская работа. Анализ и оценка влияния налогов на заработную плату в Латвии. - Рига: Высшая школа Экономики и культуры, 2020.

Объем бакалавра состоит из 79 страниц (не считая приложений). Бакалавр содержит 5 приложений на 17 страницах. Бакалаврская работа состоит из Введения, раздела Аналитического обзора, раздела исследования Ситуации, раздела результатов Исследования, Выводов и предложений, и Списка использованных источников. Работа содержит 23 таблиц, 24 рисунков, 5 приложений и 46 источников литературы и информации.

Актуальность исследования: Выбранная тема связана с налогами на заработную плату в Латвии. С 1. января 2018. года существенно изменили значения применение налогов и усложнили расчет. Принятие налоговой реформы обещало улучшить положение семей с детьми и неравенство между низкооплачиваемыми работниками. У предпринимателей улучшить условия для того, чтобы не оставались в тени экономики.

Цель исследования: проанализировать и оценить влияние налогов на заработную плату в Латвии.

Методы исследования: Был проведен опрос 153 респондентов с целью выявления изменений в реформе налога на заработную плату или понимания налогов, которые в основном влияют на ежемесячный доход. Чтобы качественно изучить тему, были использованы методы интеллектуального анализа данных, такие как опрос, анализ документов, вторичный анализ данных и методы обработки данных, такие как описательный статистический метод, графический анализ и горизонтальный финансовый анализ.

Достигнутые результаты: Исследована заработная плата и налоги в Латвии. Описана социально-экономическая ситуация в Латвии. Налоги на заработную плату сравнены в Латвии, Эстонии и Литве. Сделан анализ и оценка влияния налогов на заработную плату и чистой заработной платы в Латвии. Обобщены результаты опроса и представлена оценка автора на мнения и знаний работников о заработной плате и налогах. Сделаны выводы и предложения по совершенствованию расчета налогов на заработную плату.

Ключевые слова: заработная плата, налоги, Латвия.

SATURS

IEVADS	7
1. ANALĪTISKAIS APSKATS.....	10
1.1. Darba samaksas raksturojums Latvijā	10
1.2. Darba samaksas nodokļu teorētiskie aspekti Latvijā.....	22
2. SITUĀCIJAS IZPĒTE	37
2.1. Latvijas valsts sociāli ekonomiskā stāvokļa raksturojums	37
2.2. Darba samaksas nodokļu aplikšanas salīdzinājums Latvijā, Igaunijā un Lietuvā.....	43
3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI.....	52
3.1. Latvijas darba samaksas nodokļu ietekme uz neto algu	52
3.2. Aptaujas rezultāti un vērtējums par darba ņēmēju viedokli un zināšanām par darba samaksu un nodokļiem	68
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	73
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS	75
PIELIKUMI.....	79

IEVADS

Izvēlētā tēma saistīta ar darba samaksas nodokļiem Latvijā. No 2018.gada 1. janvāra tika veikta vērienīga nodokļu reforma, ar kuru tika mainīta nodokļu elementu vērtības, kas būtiski maina nodokļu piemērošanu un padara sarežģītāku darba samaksas aprēķināšanas kārtību. Pieņemot nodokļu reformu, tika solīts, ka uzlabosies situācija ģimenēm ar bērniem, kā arī tiks mazināta nevienlīdzība starp mazo algu saņēmējiem. Uzņēmējiem būs labāki nosacījumi, lai maksātu darba samaksu oficiāli un nomaksāt visus nodokļus, nevis palikt ēnas zonā. Jo, lai saņemtu kvalificētu darbiniekus, ir jāmaksā konkurētspējīgas algas, kuras apliekas ar darba spēka nodokļiem, kuri Latvijā ir samērā augsti. Tāpat darba devējam ir ļoti svarīgi izprast nodokļu piemērošanas kārtību, jo no tā ir atkarīgs nodokļu apjoms, ko ietur pie darba samaksas aprēķināšanas un ko ieskaita valsts budžetā, kā arī pastāv augsti riski tikt sodītam, ja tiek pieļautas kļūdas nodokļu piemērošanā.

Ēnu ekonomikas īpatsvars Latvijā salīdzinoši ar Baltijas valstīm ir ar tendenci pieaugt nevis samazināties. Būtiski ir tas, ka liela daļa uzņēmumu neuzrāda savus darbiniekus un maksā algas aploksnēs, kas rada mazākus ieņēmumus valsts budžetā, līdz ar ko ir mazāk iespēju veikt dažādu valsts prioritāšu atbalstīšanai vai ekonomikas veicināšanai. Tas arī rada sociālo neaizsargātību darbiniekam, par kuru netiek maksāti nodokļi, līdz ar ko nevar saņemt atbalstu slimības gadījumā, bezdarba gadījumā, kā arī nesaņems pienācīgu pensiju, lai varētu iztikēt, kad vairs nebūs iespējams strādāt. Šāda situācija valstī rada nespēju uzkrāt, iegādāties īpašumu, uzsākt uzņēmējdarbību, mazina pirktspeju, kropļo konkurenci, kas var negatīvi vēl aizvien iespaidot, ka Latvijā neveic investīcijas, uzņēmumi reģistrējas citās valstīs, iedzīvotāji aizbrauc no valsts un demogrāfiskā situācija pasliktinās. Minētie faktori neveicina Latvijas turpmāko attīstību. Tātad no valsts puses tiek solīts, ka 98% iedzīvotāju no nodokļu reformas būs ieguvēji. Bet kā ir patiesībā? “Šis murgs diemžēl attiecas uz tiem, kam darba alga mēnesī nepārsniedz 1100 eiro. Tātad publiski skandinātais, ka izmaiņas ieviestas, domājot par vienkāršo cilvēku, ir klaji meli” (Neilande, 2019).

Kā vienu no faktoriem, lai ekonomikas izaugsmi veicinātu valstī, ir pareizas nodokļu politikas veidošana. Ir jāsaprot, vai Latvijas valsts ir konkurētspējīga darba samaksas nodokļu jomā ne tikai valsts robežās, bet arī ārpus tās, jo daudzi procesi, kas notiek pasaulē ļoti tieši ietekmē valsts izaugsmi. Arvien biežāk izskan informācija pētījumos un dažādos internetā pieejamos portālos, ka Latvijā ir lielāki darba samaksas nodokļi salīdzinājumā ar citām Eiropas valstīm. “Lai gan vērienīgā nodokļu reforma nesusi virkni jauninājumus nodokļu likumdošanā, Latvija joprojām ir valsts ar augstāko darbaspēka nodokļu slogu Baltijā, secināts Swedbank Finanšu

institūta veiktajā Baltijas valstu nodokļu sloga salīdzinājumā.” “Latvijas nodokļu politika nelutina kā darba ņēmējus, tā arī darba devējus, radot Baltijā lielākos kopējos izdevumus uz vienu darbinieku (“Nodokļu sloga salīdzinājums Baltijas valstīs: Latvija joprojām vadībā”, 2018).

Bakalaura darba pētījuma **objekts** – darba samaksas nodokļi Latvijā.

Bakalaura darba **priekšmets** – Darba samaksas nodokļu ietekmes noteikšana.

Bakalaura darba **mērķis** – Veikt darba samaksas nodokļu ietekmes analīzi un izvērtējumu Latvijā.

Bakalaura darba mērķa sasniegšanai tiks izvirzīti sekojošie **uzdevumi**:

1. Izpētīt Latvijas darba samaksas nodokļu teorētiskos aspektus;
2. Salīdzināt darba samaksas nodokļu aplikšanu Latvijā, Igaunijā un Lietuvā;
3. Analizēt aptaujas rezultātus un izvērtēt nodokļu ietekmi uz darba ņēmēju neto algu Latvijā;
4. Izstrādāt secinājumus un sniegt ieteikumus par darba samaksas nodokļu aprēķināšanas uzlabošanu.

Bakalaura darbā paredzams izmantot sekojošās **pētījumu metodes**:

1. Datu ieguves metode:
 - Aptauja – anketēšana;
 - Dokumentu analīze – normatīvie akti, ziņojumi u.c;
 - Sekundāro datu analīze – statistika.
2. Datu apstrādes metodes:
 - Aprakstošā statistikas metode;
 - Grafiskā analīze – attēli un tabulas;
 - Horizontālā finanšu analīze.

Kvalitatīvas tēmas pētīšanai, analīzei un novērtēšanai tiks raksturoti Latvijas darba samaksas nodokļi. Kādam nolūkam valsts iekasē nodokļus un kā tas ietekmē iedzīvotāju labklājību. Tiks izvērtēta aptauja, kura tika veikta starp 153 respondentiem, lai varētu noskaidrot, kāda situācija un nostāja jūtama starp iedzīvotājiem, ko domā par ieviesto nodokļu reformu, kāda izpratne par darba samaksas nodokļiem un to piemērošanu, kas tiešā veidā ietekmē ienākuma līmeni katram

individam atsevišķi. Bakalaura darba laikā pētīta dažādu autoru literatūra, Latvijas Republikas likumdošana, interneta resursi, kā arī izmantotas zināšanas, kuras iegūtas studējot augstskolā un apgūtas prakses laikā veicot noteiktos prakses uzdevumus.

Latvijas valsts ekonomikas attīstībai un iedzīvotāju labklājībai ļoti svarīgi ir savlaicīga informācijas vākšana un izpētīšana, risku noteikšana, rādītāju pētīšana, lai veiksmīgi pieņemtu lēmumus, kuri var sekmīgi noderēt, lai pilnveidotu un sakārtotu darba samaksas nodokļu sistēmu.

Bakalaura darba pirmajā sadaļā tika raksturota darba samaksa un darba samaksas nodokļu teorētiskie aspekti Latvijā. Teorētiski tiks izpētīts Darba likums un Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums, kādas novērojamas atšķirības. Aplūkotās aprēķinu formulas, kuras piemēro, lai aprēķinātu darbiniekiem darba samaksu. Tiks apskatīta nodokļu vēsture, būtība un kādi nodokļi tiek piemēroti darba samaksai.

Bakalaura otrā sadaļā tiks raksturota Latvijas valsts sociāli ekonomiskā attīstība un salīdzināti darba samaksas nodokļu aplikšana Baltijas valstīs.

Trešā sadaļā bakalaura darbā tika izvērtēta darba samaksas nodokļu ietekme uz neto algu. Apkopots un analizēts aptaujas rezultāti par darba ņēmēju viedokli un zināšanām par darba samaksu un to ietekmējošiem nodokļiem. Sniegts autores vērtējums.

Ierobežojumi:

1. Pētījumā tiks apskatīta darba samaksas nodokļu ietekme uz neto algu;
2. Pētījuma periods no 2015. līdz 2019. gadam;
3. Pētījumā tiks apskatītas un salīdzinātas trīs valstis Latvija, Lietuva un Igaunija;
4. Pētījumā tiks apskatīti algoti darbinieki, kuru darba attiecības ir noteiktas uz darba līguma vai rīkojuma pamata.

1. ANALĪTISKAIS APSKATS

1.1. Darba samaksas raksturojums Latvijā

“Regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu ir darba samaksa. Darba samaksa ietver darba algu un darba koplīgumā, darba līgumā, normatīvos aktos noteiktas piemaksas. Arī prēmija un jebkura cita veida atlīdzība saistībā ar darbu” (Leibus u.c., 2016).

Darba samaksa privātajā sektorā

Darba samaksu uzskaitē, aprēķins un piemērošana privātajā sektorā notiek atbilstoši darba likumam, ja darbinieks pieņemts darbā uz darba līguma pamatu.

Lai uzsāktu darba tiesiskās attiecības, darba devējs izsludina darba sludinājumu, pēc kura uzaicina atbilstošu pretendentu uz interviju. Intervijā pārrunā un novērtē, vai atbilst vajadzīgajam amatam, ir piemērota kvalifikācija, iepriekšējā pieredze un nepieciešamās rakstura īpašības. Uzņēmums, kurš vēlas sniegt kvalitatīvus pakalpojumus vai pārdot preces, ir jānodrošinās ar kvalificētiem un profesionāliem darbiniekiem. Ļoti svarīgi ir atlasīt zinošus cilvēkus, kuri izpratīs uzņēmuma mērķus un spēs tos realizēt. Pats svarīgākais ir piemērota un atbilstoša darba samaksa, kura spēj novērtēt kvalificētu profesionāli. Jānodrošina droša un atbilstoša darba vieta, lai darbinieks spētu ar visu atdevi veikt sev noteiktos uzdevumus uzņēmuma labā. Vēl jāparedz veselības apdrošināšanu – likt darbiniekam justies drošam par savu nākotni – veidot ilgtermiņa attiecības.

Svarīgs faktors ir nodokļu nomaksa par darbiniekiem, kas ir noteikts likumos. “Tātad darbinieka darba ienākums ir viss no darba devēja saņemtais atalgojums” (Lukašina & Juhimeca, 2019, 161. lpp). “Nodokļiem ir svarīgi, lai visus ar darbinieka (ir darba līgums!) darbu saistītos izdevumus uzņemas darba devējs” (Lukašina & Juhimeca, 2019, 161. lpp). Kvalificēti darbinieki var nest lielu ieguldījumu un izaugsmi uzņēmumam, kas pozitīvi ietekmēs ekonomiskos rādītājus gan uzņēmuma, gan valstij, kurā tiek iemaksāti darba samaksas nodokļi par darbiniekiem.

Pēc veiksmīgas intervijas, abas puses vienojās par darba samaksu un veicamo darbu, slēdz darba līgumu, kurš pēc likumdošanas ir jāslēdz obligāti rakstveida formā. Kā arī darbinieks piekrīt pakļauties noteiktai kārtībai un rīkojumiem. Kad tiek noslēgts līgums, tad persona kļūst par darbinieku. Bieži vien, lai ietaupītu un nemaksātu darba samaksas nodokļus, darba devēji ar darbinieku noslēdz uzņēmuma līgumu, neizpētot pazīmes ar ko atšķiras darba līgums un uzņēmuma līgums. Piemēram, uzņēmuma līgumā nevar paredzēt darba laiku, kuru uzskaitītu

darba laika uzskaites tabulā. Jānosaka kāds darbs, kad jānodod, ka ar saviem darba rīkiem to padara, saņem samaksu pēc abpusēji sarunāta laika, iesniedzot pieņemšanas nodošanas aktu par padarīto darbu, kā arī nepakļaujas noteiktai darba kārtībai un rīkojumiem. Darba devējs riskē ar to, ka var likt par šādiem darbiniekiem nomaksāt darba samaksas nodokļus un uzrēķināt sodu.

Darbiniekam uzsākot darba attiecības būtu jāiesniedz nodokļu grāmatiņa, kurā norāda atvieglojumus, ja tādi pienākas, lai aprēķinot algu būtu zināmi visi nosacījumi, lai noteiktu nodokļu bāzi, no kuras aprēķina nodokļus. Šobrīd nodokļu grāmatiņa iesniedz Valsts ieņēmumu dienesta izveidotajā Elektroniskās deklarēšanas sistēmā, norādot ienākuma gūšanas vietu un atvieglojumus, ja tie pienākas.

Katru mēnesi darba devējs iesniedz par pieņemtajiem darbiniekiem Darba devēja ziņojumu Valsts ieņēmumu dienestam, kur norādot noteikto kodu, pieņem vai atlaiž darbinieku. Norāda profesijas kodu pēc klasifikatora, uz kādu amatu darbinieks ir pieņemts. Darba devēja ziņojuma obligāto iemaksu veikšanas termiņš ir atbilstoši normatīvos aktos noteikts. Noteiktie ziņu kodi sadala darbiniekus pa grupām, piemēram pieņemtie darbinieki, atlaistie darbinieki, pensionāri, darbinieks, ar kuru noslēgts uzņēmuma līgums. Tas ir svarīgi, jo no tā kādā grupā darbinieks pieņemts, būs zināms kādu valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksas likmi procentos būs jāmaksā (1. tabula).

1. tabula. Ziņas par darba ņēmējiem (MK noteikumi Nr. 827, 07.09.2010.)

N.p. k.	Personas kods	Vārds, uzvārds	Datums, mēnesis, gads (dd.mm.gggg.)	Ziņu kods	Valsts kods ²	Profesijas (aroda, amata, specialitātes) kods atbilstoši Profesiju klasifikatoram
	(ja nav personas koda, reģistrācijas numurs un personas dzimšanas dati)					
1	2	3	4	5	6	7
1	031278-13123	Agnese Piemēra	04.12.2019.	11		4313 01
Ziņu kods un tā atšifrējums						
Nr.p. k.	Ziņu kods	Atšifrējums				
1	11	Darba ņēmēja statusa iegūšana				

Darba līgumu var slēgt un noteiktu laiku, bet ne ilgāk kā uz pieciem gadiem. Ja abas puses pēc noteiktā laika neizbeidz darba attiecības, tad darba līgums tiek pagarināt un nenoteiktu laiku. Darbiniekam var noteikt arī pārbaudes laiku, kur var būt līdz trim mēnešiem. Pēc pārbaudes

laika, darba līgums tiek pagarināts uz nenoteiktu laiku.

Darba devējam ir jānosaka vienlīdzīgi darba samaksas noteikumi par tādu pašu darbu vai vienādas vērtības darbu gan vīriešiem gan sievietēm.

Darba devējs darbu uzņēmumā organizē balstoties uz normatīvajiem aktiem un darba koplīgumam. Ļoti liela nozīme, lai noteiktu kādu atalgojumu saņems darbinieks, kā to uzskaitīs un aprēķinās, darba devējam ir jānosaka darba samaksas veids. Var noteikt laika algu, kuru aprēķina pēc faktiski nostrādātā darba laika, šo laiku neiespaido paveiktais darba daudzums. Šādu veidu paraksti nosaka, ka nevar precīzi noteikt darba apjomu, kuru jāpaveic. “Laika alga ir tieši atkarīga no strādājošajam noteiktās mēnešalgas vai stundas likmes un faktiski nostrādātā darba laika” (Leibus u.c., 2016, 205. lpp.). Darba devējs nosaka mēneša likmi mēnesī, kurai nav no svara, cik mēnesī ir stundas vai stundas tarifa likmi. Nosakot atalgojumu, darba devējam ir jāņem vērā valstī noteiktās minimālās stundu tarifu likmes un noteiktā minimālā alga. Ja tiek noteikta minimālā likme mēnesī, tad, ja darbinieks kavē darbu, piemēram darba nespējas dēļ, tad darba samaksa tiek noteikta proporcionāli nostrādātajām dienām. Var izvēlēties arī akorda darba samaksas veidu – “pamatā ir saražotās produkcijas jeb izpildītās darba apjoms un vienas produkcijas vienības vai vienas izpildītās darba vienības izcenojums” (Leibus u.c., 2016, 206. lpp.). Tātad darbinieks saņem tik, cik pats saražojis vai izpildījis uzdoto darbu. Tāds darba samaksas veids ir noderīgs, kad jāpalielina produkcijas daudzums.

Vismaz vienu mēnesi iepriekš, darba devējam ir rakstveidā jāinformē darbinieki par to, ka ievieš jaunu darba samaksas veidu, vai groza jau esošo.

Darbiniekam pienākas arī piemaksas: par papildus darbu, īpašu risku, nakts darbu, virsstundas darbu, svētkos strādāto laiku. Cik lielā apmērā, to nosaka privātajā sektorā darba devējs.

Darbiniekam darba samaksu izmaksā skaidrā naudā. Ja darba devējs un darba ņēmējs ir vienojušies, samaksu var izmaksāt arī bezskaidrā naudā, pārskaitot uz norādīto darbinieka kontu. Darba samaksu izmaksā ne retāk kā divas reizes mēnesī, var vienoties, ka izmaksā vienu reizi. Ja mainās darbinieka apdrošināšanas statuss, piemēram, darbinieks kļūst par pensionāru, tad atbilstošo sociālo iemaksu likmi piemēro ar nākamo mēnesi.

Ja darbinieks iet atvaļinājumā, tad nopelnīto naudu pirms atvaļinājuma un atvaļinājumu izmaksā ne vēlāk kā dienu pirms atvaļinājuma. Darbinieks drīkst uzrakstīt iesniegumu, ja nevēlas pirms atvaļinājuma saņemt sastrādāto darba algu un atvaļinājumu. Ar nosacījumu, ka darba alga un atvaļinājuma samaksa nevar būt vēlāk par nākamo darba samaksas izmaksas dienu. Aprēķināto atvaļinājumu un sociālas iemaksas uzrāda tajā sociālā atskaitē, tajā mēnesī,

par kuru atvaļinājums aprēķināts. Piemēram atvaļinājums ir no 30. novembra līdz 6. decembrim, tad par novembri aprēķināto samaksu par atvaļinājumu un obligātās iemaksas uzrāda novembra atskaitē, bet par periodu no 1. decembra līdz 6. decembrim aprēķināto uzrāda decembra atskaitē. Darba devējs izmaksā vidējo izpeļņu par ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu un papildatvaļinājumu (piemēram, bērnam līdz 14. gada vecumam).

Darbiniekam pienākas atlīdzība par attaisnotiem kavējumiem, piemēram, veicot veselības pārbaudes, nododot asinis, pēc darba devēja rīkojumu piedalās kvalifikācijas celšanā un citi likumā noteiktie gadījumi. Par laika algu, pienākas darba samaksa, bet akorda algu - vidējā izpeļņa.

Ja darba algas izmaksas diena iekrīt brīvdienās, tad izmaksā pirms brīvdienām. Obligāti darbiniekam ir jādod algas aprēķins, kur var redzēt visas nostrādātās stundas, alga, piemaksas, ja tādas ir, neapliekamais minimums, atvieglojumi un aprēķinātie nodokļi. Ja darbiniekam ir kādi jautājumi par aprēķinu, tad viņš tiesīgs prasīt, lai atbildīgais darbinieks izskaidro kā tiek aprēķināta viņam noteiktā alga.

Darbiniekam vidējo izpeļņu aprēķina atvaļinājumu, akorda algas, pirmās desmit dienas slimības lapas u.c. gadījumu izmaksai.

No darbinieka var veikt ieturējumus, balstoties uz darba likuma 78. panta. Ieturējumus var veikt tikai ar darbinieka rakstveida piekrišanu. Ieturējuma veidi, piemēram, avansu uz darba samaksas rēķina, kā arī neizlietoto un laikā neatmaksāto avansu, kā arī par neatstrādātām atvaļinājuma dienām. Lai veiktu ieturējumu, darba devējs raksta rīkojumu, ar kuru iepazīstina darba ņēmēju un tikai tad ir tiesīgs piemērot ieturējumu. Ieturējumi tiek veikti arī par izpilddokumentiem, ko atsūta tiesu izpildītāji, kas ir obligāti darba devējam jāpilda. Šāda veida ieturējumu regulē Civilprocesa likums.

Katrs uzņēmums darba atalgojumu nosaka pilnīgi patstāvīgi. Valsts netieši regulē darba samaksas lielumu, nosakot valstī minimālo darba algu, minimālo stundu tarifa likmi, neapliekamo ienākumu, atvieglojumus, iedzīvotāju ienākuma nodokli un valsts sociāli apdrošināšanas obligāto iemaksu procentu likmi gan darba devējam gan darba ņēmējam. Darba devējam ir jānodrošina, ka darbu izmēra kā nostrādātās stundās vai pēc padarīta darba apjoma. Uzņēmumam darba alga ir viens no būtiskajiem izdevuma posteņiem, tā veido saistības pret personālu, kā arī ir jāietur noteiktie valstī nodokļi un citi ieturējumi no darba algas.

Par algu aprēķināšanu attaisnojuma dokumenti ir aprēķina atskaites par darba samaksu, rīkojumi, darba uzskaites tabeles, atvaļinājuma aprēķina atskaites, darba nespējas aprēķina

saraksti, ieturējuma izdarīšana pie darba algas.

Katrs uzņēmums vai iestāde, lai precīzi uzskaitītu nodokļus, izmanto grāmatvedības kontus (2. tabula).

2. tabula. Darba samaksas kontējumi (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	Debets	Kredīts
Darba samaksa	7xxx	56xx
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēju daļa	7xxx	572x
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmēju daļa	56xx	572x
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	56xx	572x
Norēķini par darba samaksu kārtējā mēnesī	56xx	26xx
Darba samaksas nodokļu samaksa	572x	26xx

Grāmatvedības kontos uzkrāj datus par aprēķinātiem darba samaksas nodokļiem un ieskaiti valsts budžetā pēc sastādītiem pārskatiem, veicot atbilstošus grāmatojumus darba samaksas uzskaitē Darba samaksas grāmatojumi:

- Debets 72xx Personāla algas;
- Kredīts 56xx Norēķini par darba algu.

Darba algas izmaksas dienu darbiniekiem katra organizācija nosaka individuāli, darbības specifikai, parasti tas ir līdz katra mēneša 10. datumam par iepriekšējo mēnesi:

- Debets 56xx Norēķini par darba algu;
- Kredīts 26xx Norēķinu konts bankā, kasē.

Nodokļu ieturējumu grāmatojumi no darba samaksas:

- Debets 56xx Norēķini par darba samaksu;
- Kredīts 57xx Iedzīvotāju ienākuma nodoklis;
- Kredīts 57xx Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmējam;
- Debets 73xx Aprēķinātas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devējam;
- Kredīts 57xx Ieturēts valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devējam.

Uzņēmējdarbības riska valsts nodevas grāmatojumi, aprēķina par tiem darbiniekiem, kuri pieņemti uz darba līguma pamata:

- Debets 73xx Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva;
- Kredīts 57xx Norēķini par uzņēmējdarbības riska valsts nodevu.

Sastādot gada pārskatu ir jānorāda dati par darbiniekiem un darba samaksu – par decembri aprēķināta un nesamaksātā darba samaksa, kā īstermiņa kreditori; aprēķinot peļņu vai zaudējumu, darba samaksu norāda personāla postenī; par gadu faktiski samaksāto darba samaksu un nodokļus norāda naudas plūsmas pārskatā; par pārskata gadu vidējo darbinieka skaitu, aprēķinātos un samaksātos nodokļus un nodevas iekļauj pielikuma aprakstā.

Nākamais solis ir saistību un naudas līdzekļu kontu samazināšana, pārskaitot naudas līdzekļus valsts budžetam un darbiniekiem.

Ja ir atnākusi vēstuli no tiesu izpildītāja, tad grāmatvedis veic ieturējumus, saskaņā ar vēstulē norādīto ieturējuma veidu un apjomu. Sākumu aprēķina ieturējumu, pēc tam ieģrāmato pārskaitītos naudas līdzekļus tiesu izpildītājam (3. tabula).

3. tabula. Izpildrakstu ieturējumi no darba samaksas (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	Debets	Kredīts
Norēķini par darba samaksu kārtējā mēnesī	56xx	56xx
Ieturējumi pēc izpildrakstiem	56xx	26xx

Kad no algas visi ieturējumi ir veikti, konta 56xx atlikumā paliek izmaksājamā alga, gan par katru darbinieku atsevišķi, gan visam personālam. Norēķinu analītikai uzskaitē izmanto darba algas aprēķina un izmaksa sarakstus. Visas summas konta 56xx kredīta atlikumā ir vienādas ar izmaksājamo algas summu par iepriekšējo mēnesi. Ja kāds darbinieks nav saņēmis algu izmaksas laikā, tad pārnesot šo summu, to uzskaita īpašajā kontā “Deponētā alga”. Šādi visi algas norēķini par iepriekšējo mēnesi slēdzas kontā 56xx. Darba algu izmaksā, grāmatojot kontos Debet 56xx un Kredīts 26xx (Matule, 2016, 80.-81. lpp.).

Analītiskai uzskaitē uzņēmumā katram darbiniekam tiek iekārtots personīgais konts, kurā tiek ierakstīta visa informācija par darbinieku, par viņa darba samaksu un darba gaitām. Personīgais konts tiek iekārtots vienam kalendārajam gadam un jāglabā 10 gadus.

Ja ir noslēgts uzņēmuma līgums ar fizisku personu, kura nav reģistrējusies kā saimnieciskās darbības veicējs, tad aprēķinot darba samaksu, tiek ieturēts iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Uz uzņēmuma līguma pamata, darba ņēmēji padarot norunāto darbu un parakstot no abām pusēm pieņemšanas nodošanas aktu, saņem norunāto samaksu. Par šiem darba ņēmējiem netiek uzskaitīta darba laika tabele, nav jāapmaksā ikgadējais atvaļinājums, kā arī nav jāaprēķina slimības lapas.

Sastādot gada pārskatu ir jānorāda dati par darbiniekiem un darba samaksu – par decembri aprēķināta un nesamaksātā darba samaksa, kā īstermiņa kreditori; aprēķinot peļņu vai zaudējumu, darba samaksu norāda personāla postenī; par gadu faktiski samaksāto darba samaksu un nodokļus norāda naudas plūsmas pārskatā; par pārskata gadu vidējo darbinieka skaitu, aprēķinātos un samaksātos nodokļus un nodevas iekļauj pielikuma aprakstā.

Algas grāmatvedis divas reizes gadā saņem informāciju no Valsts ieņēmumu dienesta par prognozēto neapliekamo minimumu. Grāmatvedis informē darbiniekus par izmaiņām un iesaka darbiniekiem rakstīt iesniegumu, lai nepiemēro neapliekamo minimumu, ja tiek noteikts, ka veidosies nodokļu parāds. Grāmatvedim papildus slogs, visu nevar paredzēt, jo darbiniekam var būt papildus ienākumi, piemēram citā darba vietā.

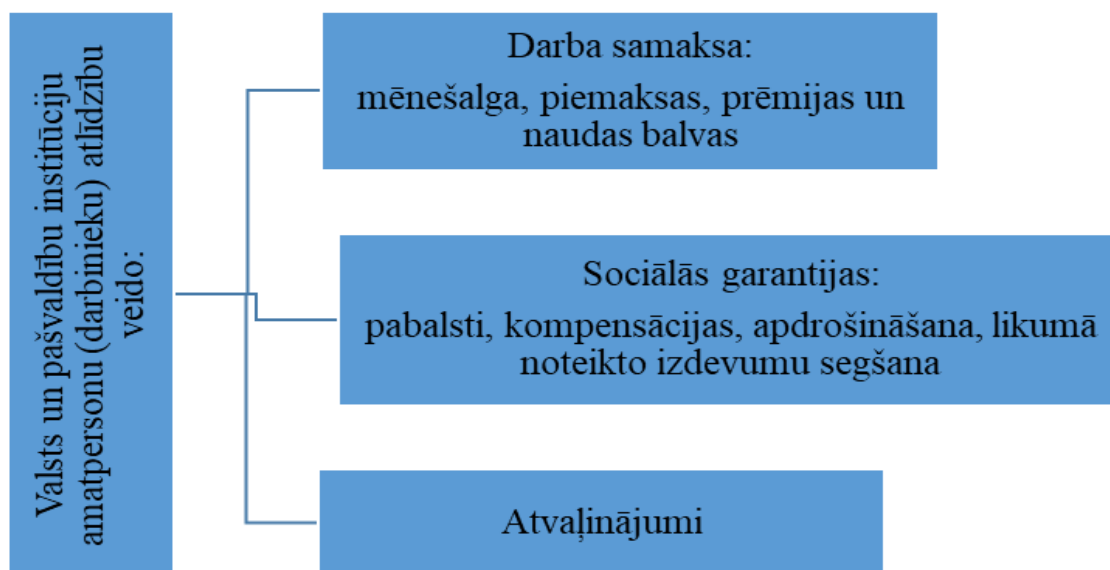
Darba samaksa publiskajā sektorā

Bruto darba samaksu, jeb tā dēvētā samaksa “uz papīra” veidojas no darba algas, piemaksas, prēmijas un citu darba samaksu kopuma pirms atskaita darba samaksas nodokļus. Bruto darba samaksa ir bāze attiecīgo nodokļu aprēķinam, bāze pensiju aprēķinam un ražošanas izmaksu elements. Neto alga, kura tiek dēvēta par samaksu “uz rokas”, kurai jau piemēroti visi ieturējumi un darbinieks saņem savā bankas kontā (ja vienojas ar darba devēju).

Publiskajā sektorā amatpersonu un darbinieku atlīdzību reglamentē atbilstošs likums, ko Saeima ir pieņēmusi un Valsts prezidents izsludina. Likums “Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums” tika pieņemts 01.12.2009. un stājās spēkā 01.01.2010. Likuma mērķis ir ievērot līdzvērtīgus nosacījumus kā tiek noteikta atlīdzība valsts un pašvaldības institūcijās amatpersonām un darbiniekiem. Likuma darbība attiecas uz dažādu valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām, tai skaitā uz tiešās pārvaldes iestādēm. Amatpersonām (darbiniekiem) alga tiek noteikta pēc noteiktiem kritērijiem. Uzskaitot un aprēķinot darba algu amatpersonām tiek piemērota arī Darba likuma normas. Amatpersonu atlīdzības likumā darbiniekiem ir konkrētāk noteiktas normas dažādām darbinieku kategorijām, atkarībā no tā, piemēram, kādā struktūrā strādā. Publiskajā sektorā precīzāk noteiktas

piemaksām, naudas balvām, prēmijām, cik procentuāli un kādā veidā piešķiramas. Publiskajā sektorā ir noteikti vairāki labumi, kā piemēram papildus atvaļinājuma, atvaļinājuma pabalsts un mācību atvaļinājumi.

Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzība veidojas no vairākām komponentēm (1. att.).

1. att. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu (darbinieku) atlīdzības komponentes (Latvijas Republikas likums Par iedzīvotāju ienākuma nodokli spēka esošā redakcijā, 01.01.1994.)

“Amatpersonu (darbinieku) atlīdzība tiek noteikta tikai šī likuma ietvaros, neparedzot citādu atlīdzību, izņemot dažus izņēmumus, kurus var piemērot, ja tam ir piešķirti finanšu līdzekļi un noteikti iekšējos normatīvos aktos, saistošajos noteikumos, darba koplīgumos vai darba līgumos amatpersonām (darbiniekiem), kā piemēram:

- 1) darba dienas ilguma saīsināšanu vairāk par vienu stundu pirms svētku dienām;
- 2) vienu apmaksātu brīvdienu pirmajā skolas dienā sakarā ar bērna skolas gaitu uzsākšanu 1. — 4.klasē;
- 3) ne vairāk kā trīs apmaksātas brīvdienas sakarā ar stāšanos laulībā;
- 4) vienu apmaksātu brīvdienu izlaiduma dienā, amatpersonai (darbiniekam) vai tās bērnam absolvējot izglītības iestādi;

5) naudas balvu, kas kalendāra gada ietvaros nepārsniedz amatpersonai (darbiniekam) noteiktās mēnešalgas apmēru, sakarā ar amatpersonai (darbiniekam) vai valsts vai pašvaldības institūcijai svarīgu sasniegumu (notikumu), ņemot vērā amatpersonas (darbinieka) ieguldījumu attiecīgās institūcijas mērķu sasniegšanā;

7) pabalstu līdz 50 procentiem no mēnešalgas reizi kalendāra gadā amatpersonai (darbiniekam) par katru apgādībā esošu bērnu invalīdu līdz 18 gadu vecumam;

8) pabalstu līdz 50 procentiem no mēnešalgas vienu reizi kalendāra gadā, aizejot ikgadējā apmaksātajā atvaļinājumā, ņemot vērā nodarbinātības ilgumu valsts vai pašvaldības institūcijā, darba izpildes rezultātus un citus valsts vai pašvaldības institūcijas noteiktos kritērijus, kā arī to, ka atvaļinājuma pabalsts netiek pārcelts uz nākamo kalendāra gadu un, izbeidzot amata (dienesta, darba) attiecības, tas netiek atlīdzināts gadījumā, kad kārtējais atvaļinājums nav izmantots;

9) atlīdzību par laiku, kuru amatpersona (darbinieks) nepavada darba vietā vai citā institūcijas norādītajā vietā un kuru amatpersona (darbinieks) izmanto pēc saviem ieskatiem, bet pēc attiecīga pieprasījuma ierodas norādītajā vietā un nekavējoties uzsāk pienākumu pildīšanu” (Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums spēkā esošā redakcijā, 01.01.2010.).

Ievērojot dažādos noteiktos likumā ierobežojumus, noteiktajos gadījumos izmaksā, piemēram, slimības naudu, atlīdzību darba aizsardzības prasību ievērošanai vai darba aizsardzības pasākumu veikšanai, atlīdzību par izdevumiem, lai veiktu noteiktos amata pienākumus. Nosūtot veikt veselības pārbaudi noteiktajos gadījumos, arī tiek apmaksāta. Šo atlīdzību izmaksāšanas nosacījumus un kārtību nosaka pati valsts vai pašvaldību institūcija, ievērojot ārējos normatīvos aktus. Var noteikt arī naudas balvu, motivēšanas piemaksu, prēmijas. Amatpersonu atlīdzība ir atkarīga no ekonomiskās attīstības Valstī, to pārskata, ja ir nepieciešams solidarizēties un ja ir pamatoti tam kritēriji. Ministru kabinets izvērtē vienu reizi četros gados atlīdzības sistēmu, kā arī nosaka valsts tiešās pārvaldes iestādēm atlīdzības un personu uzskaites sistēmu. Likumā ir noteikti noteikumi, kā publicējam valsts vai pašvaldību institūciju amatpersonu atlīdzība.

Vidējā izpeļņa aprēķins ir nepieciešams, lai aprēķinātu, piemēram, atvaļinājumu, slimības lapu, kas ir tāds pats kā noteikt Darba likumā:

“(1) Visos gadījumos, kad amatpersonai (darbiniekam) izmaksājama vidējā izpeļņa, tā aprēķināma no darba samaksas par pēdējiem sešiem kalendāra mēnešiem. Ja amatpersona (darbinieks) pēc iecelšanas amatā (pieņemšanas dienestā, darbā) ir pildījusi amata (dienesta,

darba) pienākumus mazāk par sešiem mēnešiem, vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par periodu, kurā amatpersona (darbinieks) ir pildījusi amata (dienesta, darba) pienākumus. Ja amatpersona (darbinieks) ir nodarbināta mazāk par sešiem mēnešiem pēc vismaz 12 mēnešu ilgas attaisnotas prombūtnes, vidējo izpeļņu aprēķina no darba samaksas par periodu, kurā amatpersona (darbinieks) ir pildījusi amata (dienesta, darba) pienākumus” (Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums spēkā esošā redakcijā, 01.01.2010.). Likums nosaka arī kārtību kā aprēķināt vidējo izpeļņu stundai, dienai un mēnesim un kādas dienas neietilpst nostrādāto dienu skaitā, piemēram, pārejošas darba nespējas dienas un atvaļinājuma dienas. “Lai iegūtu stundas vidējo izpeļņu, pēdējo sešu kalendāra mēneša samaksas kopsummu dala ar šajā periodā nostrādāto stundu skaitu. Ņemot par piemēru stundas vidējās izpeļņas aprēķina metodiku, aprēķina arī dienas vidējo izpeļņu vai mēnesim” (Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums spēkā esošā redakcijā, 01.01.2010.).

Mēnešalga kā viena no atlīdzības samaksas sastāvdaļām tiek noteikta pa amata grupām. Tiešās pārvaldes iestādes nosakot mēnešalgu atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.66 “Noteikumi par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku darba samaksu un tās noteikšanas kārtību”, amatu klasificē ņemot par pamatu noteiktu amata katalogu un nosaka amata saimi, līmeni un amatam atbilstošo mēnešalgu grupu, kura iedalās trijās kategorijās un noteikts maksimālais apmērs mēnešalgai (skat. 1. pielikumu). Institūcija, kura vēlas kvalitatīvi pildīt noteiktās funkcijas, ir jānodrošinās, ka tiek pieņemti kvalificēti un profesionāli darbinieki. Ļoti svarīgi ir atlasīt zinošus cilvēkus, kuri izpratīs iestādes mērķus un spēs tos realizēt. Tāpēc ir svarīga darbinieku atlase pēc viņu iegūtām zināšanām, kvalifikācijas un darba pieredzi, kā arī dzīves pieredzi attiecīgajā jomā. Pats svarīgākais ir piemērota un atbilstoša darba samaksa, kura spēj novērtēt kvalificētu profesionāli. Lai noteiktu amatpersonai (darbiniekam) mēnešalgu, izvērtē individuālos kritērijus – kvalifikācija, pieredze, darba izpildes novērtējums. Tas palīdz piešķirt noteikumos noteikto kategoriju. Bruto algas noteikšanā ir svarīga arī tabeles izveide, lai noteiktu darbinieka nostrādātās stundas un dienas, kuras ir svētku dienas.

Pildot darba pienākumus var gadīties, ka uz laiku ir jāaizstāj kolēģis, kurš ir saslimis, tad iestāde var noteikt piemaksas. Ja tiek piešķirtas piemaksas, obligāti jānosaka pamatojumam un atbilstoši likumam jāpiemēro procents, ņemot vērā ierobežojumus. Darba pienākumu pildīšana mēdz būt arī virsstundas, kuras ir jāapmaksā vai ir iespējams vienoties, lai tiktu piešķirta atpūtas diena, kuru jāizmanto gada laikā. Likums nosaka vispārējas un speciālās piemaksas, prēmijas un pabalstus (atlaišanas, atvaļinājuma, pārceļšanās u.c.), kurus var piešķirt un var arī nepiešķirt,

tas atkarīgs no piešķirtā finansējuma apmēra iestādē. Var arī piešķirt kompensācijas mācību izdevumu segšanai un apdrošināšanu.

Katram darbiniekam par katru nostrādāto gadu pienākas divdesmit darba dienas apmaksāta atvaļinājuma, amatpersonām tas tiek uzskaitīts un aprēķināt atbilstoši darba likumam. Atvaļinājumu nekompensē naudā, izņemot, ja darbinieks izbeidz darba attiecības un paspējis izņemt sev pienākušās atvaļinājuma dienas. Atvaļinājums ir obligāti jāizņem, to var dalīt arī pa daļām, bet viena daļa nevar būt īsāka par divām nedēļām. Amatpersonām ir arī atvaļinājuma pabalsts līdz 50% atbilstoši kā tavs darbs novērtēts un cik ilgi esi nostrādājis. Tas jāizņem kalendāra gada ietvaros. Vēl papildus arī pienākas papildatvaļinājums līdz desmit darba dienām, kuras piešķir par darba novērtējumu, to var izņemt tikai tad, kad ir izņemts ikgadējais atvaļinājums. Atvaļinājuma kompensāciju aprēķina par vienu darba mēnesi, par kuru pienākas 1,67 dienas, tas ir noteiktās atvaļinājuma 20 darba dienas dalot ar kalendāra gada 12 mēnešiem. Atvaļinājuma naudu aprēķina atbilstoši darba likumam, kur sešu pēdējo mēnešu darba samaksas kopsummu daļa ar nostrādāto dienu šajā periodā un reizina ar piešķirtā atvaļinājuma darba dienu skaitu.

Pārejošo darba nespēju jeb slimības dienu apmaksu reglamentē Latvijas Republikas likums "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu" Slimības lapu "A" apmaksā darba devējs no pirmās līdz desmitajai dienai, bet "B" lapu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Slimības lapu drīkst izrakstīt tikai ārsts. Slimības lapu "A" darba devējs maksā par darba dienām, kurām būtu jāstrādā, bet "B" labu apmaksā par kalendārām dienām. Darba devējs par slimību dienām var maksāt 100%, bet ne mazāk kā par pirmo dienu var nemaksāt, par otro un trešo ne mazāk kā 75%, bet par periodu no ceturtās līdz desmitajai dienai ne mazāk kā 80%. Slimības naudu darba devējs apmaksā no saviem līdzekļiem, no iepriekšējo sešu mēnešu vidējās izpeļņas, pēc noteiktas aprēķina.

Darba devējam papildus izmaksas par darba ņēmēju, kuras papildus rada slogu darba samaksas kopējam apjomam darbībā un pakalpojuma vai preces pašizmaksas aprēķinā. Aizvien vairāk darba devēji izvēlas darbiniekiem iegādāties veselības apdrošināšanu, sporta zāles apmeklējumi, lai darbinieks mazāk slimotu un būtu produktīvāks.

"Noteikumi nosaka budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām (turpmāk – klasifikācija), kuru piemēro normatīvajos aktos budžeta un finanšu vadības jomā noteikto budžetu plānošanā, uzskaitē (atbilstoši naudas plūsmas un uzkrājuma principam) un

pārskatu sagatavošanā” (Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām, spēkā esošā redakcijā, 01.01.2007.).

Lai varētu sekot līdzi izdevumiem valsts budžetā, valsts iestādes grāmatvedībā izmanto noteikumos noteiktās ekonomiskās kategorijas kodus, lai atbilstoši noteiktiem varētu sistematizēt un uzskaitīt izdevumus, veikt budžeta izpildes apkopošanu un analīzi, pēc kuriem var izvilkt datus statistikai. Izdevumu sadala pēc to ekonomiskās būtības (4. tabula).

4. tabula. Darba samaksas sadalījums pēc to ekonomiskās būtības (MK noteikumi Nr. 1031, 01.01.2007)

Apakšgrupa	Kods	Koda nosaukums
1	2	3
1.1	1000	Atlīdzība
		Kodā 1000 uzskaita: Darba samaksu, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, pabalstus un kompensācijas
1.1	1100	Atalgojums
		Kodā 1100 uzskaita: Amatspersonu (darbinieku) mēnešalgu (darba algu), piemaksas, prēmijas un naudas balvas. Mēnešalgu (darba algu) uzskaita visām iestādes personāla sarakstā esošajām amatpersonām (darbiniekiem), kā arī citām fiziskajām personām, izņemot saimnieciskās darbības veicējus
1.1	1110	Mēnešalga
		Kodā 1110 uzskaita: iestādes personāla sarakstā esošo amatpersonu (darbinieku) mēnešalgu (darba algu) saskaņā ar normatīvajos aktos noteikto darba samaksas sistēmu budžeta iestāžu amatpersonām (darbiniekiem), karavīra mēnešalgu, mēnešalgu amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, no valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu darbinieku mēnešalgu (darba algu), kā arī atlīdzību par neizmantoto atvaļinājumu, samaksu par atvaļinājumu un citus maksājumus, kad tiek saglabāta mēnešalga vai izmaksāta vidējā izpeļņa. Kodā uzskaita atlīdzību par laiku, kuru amatpersona (darbinieks) nepavada darba vietā vai citā institūcijas norādītajā vietā un kuru amatpersona (darbinieks) izmanto pēc saviem ieskatiem, bet pēc attiecīga pieprasījuma ierodas norādītajā vietā un nekavējoties uzsāk pienākumu pildīšanu saskaņā ar Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumu
1.1	1140	Piemaksas, prēmijas un naudas balvas
1.1	1170	Darba devēja piešķirtie labumi un maksājumi
1.1	1200	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, pabalsti un kompensācijas
1.1	1210	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
1.1	1220	Darba devēja pabalsti, kompensācijas un citi maksājumi
1.1	1221	Darba devēja pabalsti un kompensācijas, no kuriem aprēķina iedzīvotāju ienākuma nodokli un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Tabulā var aplūkot darba samaksas sadalījumu pa ekonomisko kategoriju kodiem. Iestādes vadītājs var izdalīt sīkāk un detalizētāk, lai norādītu izdevumus, lai vieglāk varētu sekot līdzi kādā apjomā un kādās pozīcijās ir lielākas izmaksas.

1.2. Darba samaksas nodokļu teorētiskie aspekti Latvijā

Nodokļu vēsture

Nodokļu noteikšana, piemērošana un iekasēšana nāk jau no seniem laikiem. Vissenākais nodoklis ir ienākuma nodoklis. Cauri laikiem mainās noteikumi un likmes. Daudzi nodokļi tiek noteikti, kad valstī vērojamas grūtības. Nodokļus nav vēlējušies maksāt visos laikos un tas ir saprotams, jo ir jāšķiras no saviem nopelnītiem ienākumiem. Bet jau senos laikos tika dotas atsevišķiem cilvēkiem īpašas pilnvaras, kas deva tiesības iekasēt nodokļus. “Vēsturiski nodokļu sistēmas izveidošanās laiks ir saistīts ar sabiedrības sadalīšanos sociālajās grupās un valsts kā sabiedrības organizācijas institūta rašanos” (Ketners, 2018, 11. lpp.).

Sākumā nodokļus izmantoja, lai nodrošinātu vispārējo valsts funkciju finansēšanai, piemēram, lai apmaksātu valdnieka, galma un armijas izdevumus. Pēc tam sāka nodrošināt tādas funkcijas kā veselības aprūpi, sociālo aizsardzību un izglītību. Valsts pastāvēšanā ļoti būtisku lomu spēlē nodokļi – to ieņēmumi un izdevumi. “Arī ekonomikas zinātne uzskata, ka nodokļu sistēmas izmantošana ekonomisko procesu regulēšanai ir tirgus ekonomikas vadīšanas visefektīvākā forma” (Ketners, 2018, 12. lpp.).

Nodokļu būtība

Nodokļu būtība ir tāda, ka jāizprot valsts vajadzības, jo, lai tās apmierinātu valsts budžetā ir jāiekasē nodokļi. Valstī, nosakot iekasējamo nodokļu likmju lielumu, ir jānosaka mērķus, kam šie nodokļi vajadzīgi, kādu misiju tie pildīs. Jānosaka vīzija un stratēģija, kāda nodokļu sistēma tiks veidota un ieviesta, kāda būs visefektīvākā, lai nodrošinātu visas vajadzības. Tai pašā laikā ir jāsabalansē, lai nodokļi būtu panesami, lai tie nebūtu noteikti pārāk augsti, jo tad pastāv risks, ka tos nevarēs nomaksāt, kas novedīs pie tā, ka valsts nevarēs pildīt funkcijas, ko ir uzņēmusies. “Nodokļi uzskatāmi par sabiedrības eksistences elementu” (Kavale & Joppe, 2008, 5. lpp.). Laika gaitā nodokļu forma ir mainījusies, bet būtība nemainās “nodrošināt individuālo ienākumu daļas sabiedriskošanu visas sabiedrības interesēs” (Kavale & Joppe, 2008, 5. lpp.). Katru no mums sabiedrībā var sadalīt pa kategorijām, piemēram pēc tā, kāds ienākum līmenis mums katram ir, vai kāda izglītība, ieņemamais amats. Bet katrs no mums atsevišķi nevar ietekmēt, ja, piemēram, pastāv kara draudi, valsts ceļi ir jāatjauno, jo tiek nolietoti, nodrošināt veselības sistēmu, jo tās ir ļoti lielas izmaksas. Par šīm funkcijām parūpējas valsts, kurai šīs

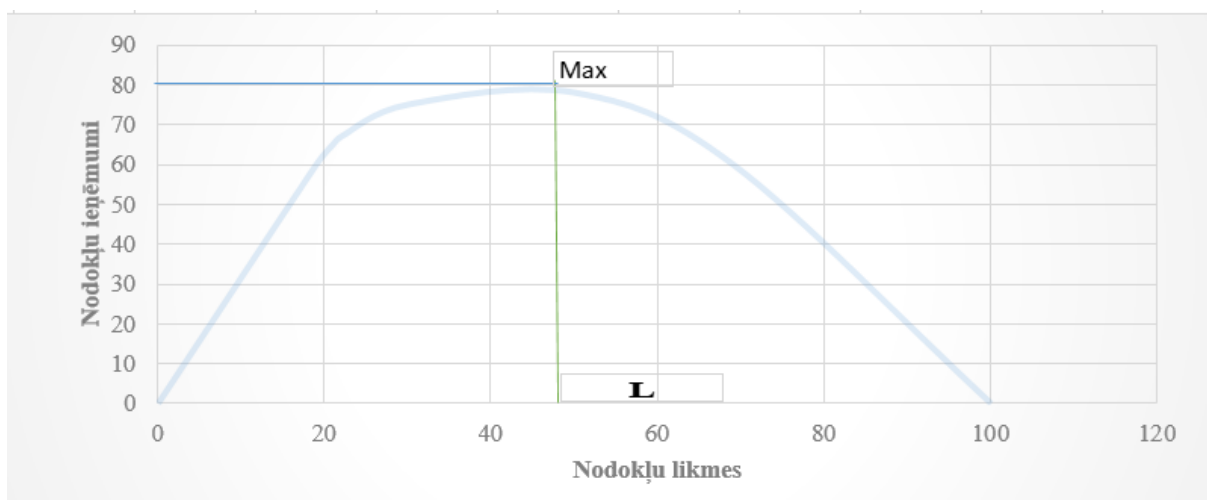
problēmas jāatrisina, lai iedzīvotāji kopumā visi saņemtu pienācīgu dzīvi valstī. Tāpēc nodokļu iekasēšana ir vajadzīga, lai valsti uzturētu, koptu, attīstītu vai palīdzētu, ja ir nonākusi grūtībās, piemēram, lai nesāktos dažādas epidēmijas, valstī ir noteiktas bezmaksas potes jau agrīnā bērnībā no dzimšanas – difterijas pote u.c. Valstī ir jālemj kādi nodokļi būs iekasēšanai nepieciešami, kādas formas, veidi, no kādas bāzes, kādas sabiedrības kategorijas šos nodokļus maksās, kādā apmērā, kādas būs tiesības un pienākumi. Protams vērtējot ir svarīgi, lai šie nodokļi būtu taisnīgi un pēc vienlīdzības principa, ka nebūtu pieļaujama tāda situācija, ka tikai viena sabiedrības daļa būtu atbildīga par visas valsts administrēšanu. “Valdības funkciju veikšanai ir galvenais nodokļu pastāvēšanas attaisnojums un argumenti” (Kavale & Joppe, 2008, 6. lpp.). Tāpēc valdībai, vērtējot nodokļu nepieciešamību, ir jāņem vērā gan ekonomiskā, gan sociālā situācijā valstī, kas atspoguļosies tajā, kā pildīsies valsts budžets – vai nodokļu maksātāji maksās vai nemaksās noteiktos nodokļus. “Nodokļi ir obligāts maksājums budžetā, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi, bet tie nav saistīti ar konkrētu pakalpojuma vai preces saņemšanu” (Kavale & Joppe, 2008, 6. lpp.). Nodokļi, no pakalpojuma vai preces noteiktās cenas, atšķiras ar to, ka maksājot par pakalpojumiem vai precēm mēs varam pieņemt vai neieņemt noteikto cenu. Mēs varam izvēlēties pirkt vai nepirkt. Atšķirībā no nodokļiem, ja tie ir noteikti, tie ir jāmaksā obligāti, nav izvēles. Par noteikto nodokļu nemaksāšanu, piemēro sodus. Valstī ir jāpievērš uzmanība arī tam, ja nodokļu maksātājs godprātīgi maksā nodokļus, bet nesaņem par to nekādus pakalpojumus, ja nonācis grūtībās, to maksātāji var uzskatīt par slogu saviem ienākumiem un neuzticību valstij, kas var radīt sekas, ka nodokļu maksātāja ienākumi nonāk ēnu ekonomikas pusē. Tāpēc nodokļu politikai jābūt izsvērtai un pārdomātai, lai neradītu negatīvās sekas, nomaksājot nodokļus, valsts var kvalitatīvi pildīt savas funkcijas, bet indivīds attīstīties, izglītoties, radīt pievienoto vērtību un veidot ģimenes ar bērniem, kas rada valsts ilgtspējību. “Nodokļu politika ir nozīmīga, jo tā valstība var iedarboties uz inflāciju, bezdarbu un makroekonomikas stabilitāti” (Kavale & Joppe, 2008, 7. lpp.).

Valsts izaicinājums ir izveidot tādu nodokļu sistēmu, kura būtu taisnīga visiem iedzīvotājiem. Taisnīgas nodokļu sistēmas kritēriji:

- Lielāki nodokļu maksātāji tiek noteikti pēc ienākuma apjoma;
- Noteikt lielākus nodokļus tiem, kas vairāk tērē, vērtējot patēriņu;
- Vienādas likmes visiem;
- Noteiktais nodokļu lielums jādiferencē, atkarībā no sabiedrības kategorijas, kurai pieder katrs iedzīvotājs.

Nodokļu būtību var izprast, ja aplūko to funkcijas, kas var būt fiskālā vai ekonomiskā jeb regulējošā. Ja izvēlas fiskālo funkciju, tad valsts ir tendēta uz to, lai iekasētu nodokļus, lai nodrošinātu budžetā līdzekļus valsts funkciju nodrošināšanai. Turpretī ekonomisko funkciju raksturo tas, ka kāda ekonomiskā situācija ir valstī, kādas ir problēmas iekšējā tirgū, vai ir nepieciešams veicināt vai aplīdzēt kādai nozarei attīstīties. Kā valsts piesaista investīcijas, un kā var regulēt, cik daudz valstī tiek ievestas preces un cik daudz ir spējīgi savu tirgu paplašināt ārpus valsts teritorijas. Piemērojot atvieglojumus un zemas nodokļus, var paredzēt, ka uzņēmējdarbība tiek veicināta, kā arī tiks piesaistītas investīcijas no citām valstīm, kas tai pašā laikā nodrošinās ar pozitīvu budžeta pildīšanos. Uzņēmējdarbības attīstībai ir svarīgs nodokļu slogs, jo augstāki nodokļi, jo sliktāka ietekme un rezultāts. Augsti nodokļi var veicināt, ka samazināsies tie uzņēmumi, kuri var “izdzīvot” pie šādas nodokļu sistēmas, tas nekādi nevar veicināt attīstību un izaugsmi, piemēram, ražošanas pieaugumu, uzņēmējdarbību, kura saistīta ar apmācību sniegšanu, kur pakalpojuma cena ir lielā mērā atkarīga no atalgojuma un nodokļiem. Tāpēc augstie nodokļi var veicināt to, ka palielināsies to uzņēmumu īpatsvars, kas paliek ēnu ekonomikā, ja pat vēlētos nomaksāt visus nodokļus. Katrs uzņēmums plāno savus ienākumus un izmaksas, mēģinot optimizēt vai samazināt, ja kāda no izmaksu daļām ir pārāk nepanesama, protams, tas tiek izmantots arī nepamatoti, lai tieši izvairītos no papildus izmaksām, tā iegūstot lielāku peļņu, nonākot pelēkajā zonā.

Pēc ASV ekonomista A. B. Lafēra 1978. gadā izstrādātas līknes var izpētīt pie kādām nodokļu likmēm, kādi būs budžetā ieņēmumi. Lafēra līknē uz horizontālās ass attēlo nodokļu slogu, bet uz vertikālās ass parādās ieņēmumi budžetā, kuri tiks ieņemti pie noteiktās nodokļu likmes (2. att.).

2. att. Lafēra līkne (Ketners & Pētersone, 2014, 8. lpp.)

Pēc Lafēra līknes var novērot sakarības, ja nodokļu likme būs nulle procentu, tad ieņēmumi arī būs nulle. Ja nodokļu likmi paredzēs piemērot simts procenti, tad iedzīvotāji nevarēs tādu slogu samaksāt, tad arī paredz, ka ieņēmumi ir nulle. Tātad valstī nosakot aizvien augstākus nodokļus var nonākt pie tāda lūzuma punkta, kad nodokļi sāks samazināties, neskatoties uz to, ja aizvien palielinās nodokļus. “Tādēļ katrai valstij ir jāizvērtē savas nodokļu likmes, jo to samazinājums ar kalpot kā pozitīvs impulss ekonomikas attīstībai” (Ketners & Pētersone, 2014, 8. lpp.).

Nevar domāt tikai par ieņēmumiem budžetā, atstājot novārtā ekonomisko funkcija. Šīs abas funkcijas būtu jāskatās kopā. Var izvēlēties, kādu lomu valsts ieņems saistībā ar ekonomiku un nodokļiem – nodrošinās tikai svarīgākās funkcijas, kā piemēram, kas saistās ar dzīvību, drošību, valsts brīvību, deleģējot pārējās funkcijas nodrošināt privātajiem sektoram.

Vai izvēlēties sarežģītāku politiku, kas nosaka daudz plašākas un dažādākas funkcijas, kas var regulēt valsti kopumā. Šādā modelī nodokļi ir sarežģītāki un augstāki. Tie tiek noteikti, skatoties, kādi izdevumi valstij ir nepieciešami, skatoties, kādi izdevumi valstij ir nepieciešami, kas var radīt negatīvu ietekmi uz nodokļu nomaksu un ēnu ekonomikas īpatsvara palielināšanos. Tāpēc valstij ir ļoti skaidri jādefinē savas vajadzības un prioritātes.

Keinsa ekonomika - “galvenais princips ir tāds, ka valdības iejaukšanās var stabilizēt ekonomiku” (“What Is Keynesian Economics?”, 2014).

“Keinsa teorijas balsti:

- Valdības iejaukšanas ir svarīga, lai uzlabotu ekonomisko procesu vadīšanu;
- Aktīvi jāpielieto fiskālo un monetāro politiku (ir jāstimulē ekonomikas ekonomiku krīzes laika un jāpalēnina tas attīstību pārkaršanas brīžos);
- Uzkrājumu un investīciju plāni neatbilst, jo uzkrājumu veidotājiem un investoriem ir atšķirīga motivācija, tādēļ notiek kopējā ražošanas apjoma, nodarbinātības un cenu līmeņa svārstības;
- Cenu un darba algu elastīgums ir nepietiekams, it īpaši īsā laika periodā, lai atjaunotu pilnu nodarbinātību, ja pazeminās kopējais pieprasījums” (Saksonova, 2010).

“Turpretī pēc klasiskās ekonomikas piekritēja A. Smita domām valstij pēc iespējas mazāk ir jāiejaucas, jo tirgus var pats visu noregulēt; pilna nodarbinātība pastāv ekonomikā; darba algas, cenas un procentu likmes ir elastīgas un ražošanas apjoms atbilst potenciālajam” (Saksonova, 2010).

“Ēnu ekonomika tiek apzīmēta ar dažādiem nosaukumiem – “pelēkā ekonomika”, pārskatos neuztvērtā ekonomikas daļa”, “neformālā ekonomika”, “ēnu ekonomika”. “Ēnu ekonomikas definīcija: “Iekšzemes kopprodukts, kas nedeklarēšanas un (vai) nepilnīgas deklarēšanas rezultātā nav uzskaitīts oficiālajā statistikā” vai “legālu vai nelegālu preču un pakalpojumu ražošana, kas netiek ietverta oficiālajā IKP novērtējumā” (“Ēnu ekonomika”, 2019). Ēnu ekonomika ir dubultā grāmatvedība, aplokšņu algas, atskaišu sagrozīšana un nepatiesas informācijas sagatavošana un iesniegšana valsts institūcijām.

“Pastāv nodokļu maksātāju rīcības modeļi:

1. Nelikumīgie – krāpjoties un nemaksājot nodokļus, nelegāli apejot nodokļus;
2. Likumīgie – visu nodokļu nomaksa, plānojot nodokļus vai optimizējot nodokļus vai likumīgi apejot nodokļus likuma ietvaros” (Ketners, 2018, 48. lpp.).

Ja tiek pielietoti nelikumīgie nodokļu maksātāju uzvedības rīcību modeļi, tad tie izkropļo tirgu, tā kā var piedāvāt savus pakalpojumus vai precī par zemāk cenu. Tai pašā laikā netiek veiktas iemaksas valsts budžetā, kurš pilda svarīgas funkcijas, lai nodrošinātu, piemēram infrastruktūru, drošību, veselības aprūpi un citas ļoti svarīgas iedzīvotāju ikdienas dzīvei nepieciešamo. Tiek izkropļoti statistiskie dati, kuri ir nepieciešami, lai noteiktu prognozes ekonomiskai attīstībai vai, lai noteiktu, kāda finansiālā vajadzība būs nepieciešamas.

Dažādu statistiskie rādītāju pētījumos ekonomiskos rādītājus aprēķina pret Iekšzemes kopprodukta. “Iekšzemes kopprodukts ir ekonomisks rādītājs — gada laikā valstī saražoto galaproduktu kopsumma vērtības izteiksmē neatkarīgi no tā, kam piederējuši ražošanas līdzekļi. Iekšzemes kopprodukts ir viens no valsts attīstības līmeni un iedzīvotāju dzīves līmeni raksturojošiem rādītājiem. Tūrisma nozares ekonomisko nozīmi raksturo tās īpatsvars iekšzemes kopproduktā.” (Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm, 2019). Šo rādītāju ietekmē tiek pieņemti svarīgi lēmumi un piešķirti līdzekļi.

Darba samaksas nodokļi

“Jebkura nodokļu likuma apgūvē jābalstās uz kādu vienkāršu noteikumu: visus nodokļus aprēķina vienādi – reizinot objektu (bāzi) ar nodokļa likmi” (Ketners & Lukašina, 2008, 182. lpp.). Galvenais ir pareizas bāzes noteikšana.

Lai nodrošinātu valsts funkcijas, valstī ir izveidota nodokļu sistēma ar mērķi savākt naudu no valsts teritorijas darbojošās un dzīvojošās personas. Nodokļos savāktā nauda kalpo, lai nodrošinātu valsts funkcijas izpildes finansējumu.

Daudziem ir grūti saprast nodokļu ideju, tāpēc ir dažādi definējumi, kuri nav viennozīmīgi.

“Pēc Oksfordas angļu vārdnīcas – obligāta piedalīšanās valsts atbalstam, iekasējot no personas, no ienākumiem, no īpašuma, no precēm un no darījumiem utt. Pēc citas vārdnīcas – nodokļi ir maksas vai sloga uzlikšana uz cilvēka vai īpašuma valsts atbalstam” (Frecknall-Hughes, 2015, 3. lpp.).

Dažādās valstīs ir atšķirīga nodokļu sistēma, ko ir ietekmējusi valsts vēsture un valsts funkcijas, ko ir uzņēmusies pildīt.

Nodokļa pazīmes – regulārs maksājums, maksātājs brīvprātīgi veic aprēķinus un sastāda atskaiti, atskaiti nodod noteiktajai uzraudzības institūcijai.

Nodevas pazīmes – obligāts maksājums par pakalpojumiem, nodrošinājums saimnieciskai darbībai, kā arī likumos noteiktiem mērķiem no valsts puses.

Darba samaksas nodokļi – iedzīvotāju ienākuma nodoklis un valsts sociālas apdrošināšanas obligātās iemaksas: darba devēja un darba ņēmēja nodoklis, kuri dod tiesības personai, par kuru ir veiktas iemaksas, saņemt likumā noteiktās sociālās apdrošināšanas pakalpojumus.

Latvijā nodokļus un nodevas regulē likums Latvijas Republikas likums „Par nodokļiem un nodevām”, likumi par katru pastāvošu nodokli, MK noteikumi. Naudu var iekasēt tikai par likumā iekļautajiem nodokļiem.

Nodokļa definīcija saskaņā ar likumu, “kas attiecas uz visiem nodokļiem un nodevām — ar likumu noteikts obligāts periodisks vai vienreizējs maksājums valsts budžeta vai pašvaldību budžetu (pamatbudžeta vai speciālā budžeta) ieņēmumu nodrošināšanai un valsts funkciju un pašvaldību funkciju finansēšanai. Nodokļu samaksa neparedz atlīdzinājumu nodokļa maksātājam tiešā veidā. Minētais termiņš piemērojams arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, kā arī muitas nodoklim un citiem līdzvērtīgiem maksājumiem, kuri noteikti tieši piemērojamos Eiropas Savienības normatīvajos aktos par muitas lietām” (Likums Par nodokļiem un nodevām, spēkā esošs 01.04.1995.).

Latvijā ir noteikti piecpadsmit nodokļi, kurus uzliek saskaņā ar konkrētā nodokļu likumu, kā piemēram, Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

Nodokļu un nodevu sistēmu Latvijā veido:

- Saeima nosaka likmi un apliekamos objektus valsts nodokļiem;

- Saskaņā ar likumu “Par nodokļiem un nodevām”, Ministra kabineta noteikumiem un citiem likumiem tiek uzliktas valsts nodevas;
- Saskaņā ar likumu “Par nodokļiem un nodevām” un vietējo pašvaldību saistošiem noteikumiem tiek uzliktas pašvaldību nodevas;
- Saskaņā ar Eiropas Savienības noteiktajiem normatīvos aktos tieši piemērojamos nodokļus.

Iedzīvotāju ienākuma likmi Latvijā nosaka procentuālā veidā, no 2018. gada progresīvā veidā. Pēc piemērošanas un atbilstoši likumam, tas tiek ieskaitīts pašvaldības budžetā, tajā vietā, kur iedzīvotājs gada sākumā ir deklarējies.

Nodokļu sistēma veidojas no dažādiem elementiem. Tā ir atkarīga no tā, kāda ir valsts attīstība, kādas ir noteiktas prioritātes, kāda ir noteikta valsts loma ekonomikā un kādā ir mentalitāte, piemēram, iedzīvotāju kultūra, reliģija. Nodokļu elementi: nodokļu maksātājs, nodokļu bāze, nodokļu likme, nodokļu atvieglojumi, samaksas termiņš, sankcijas un budžets.

Nodokļa maksātājs var būt gan fiziska, gan juridiska persona, kurai uzlikti pienākumi un saistības saistībā ar nodokļiem, kas tiek piemēroti mēneša apliekamiem ienākumiem. Nodokļus maksā likumā noteiktajā kārtībā un apjomā. Būtisks jautājums ir noteikt, kāds sadalījums nodokļu iekasēšanā būs starp fiziskām un juridiskām personām, kurš būs galvenais starp šīm grupām, jo tas rada politisku, ekonomisku un sociālo ietekmi valstī. Valstī nosakot nodokļu maksātājus, visu laiku jāseko līdzi notiekošām aktivitātēm un izmaksām, pēc kurām atkal un atkal jāpārskata noteiktās nodokļu maksātāju grupas. Izvērtējumiem ir jābūt izsvērtiem un pamatotiem, lai varētu paredzēt, kādus rezultātus tie dos, kā ietekmēs katru sabiedrības locekli – cik būtiski tie radīs slogu atsevišķām sabiedrības kategorijām. Pieņemta prakse ir nodokļu maksātājus izvēlēties fiziskas personas, ar to ļaujot attīstīties ekonomiskai videi.

Nodokļu bāze tiek noteikts elements no kā un kam tiks piemērots, kā tiks aprēķināts nodoklis. Pēc pazīmēm tiek izdalītas galvenās grupas – ienākumiem, īpašumi un izdevumi jeb patēriņš (Kavale & Joppe, 2008, 15. lpp.) Latvijā nosakot bruto algu, tā parasti ir stundas likme vai mēnešalga, citās valstīs tā var būt par nedēļu vai par gadu. “Latvijā ir noteiktas minimālās stundu tarifu likmes. Minimālā stundu tarifu likme noteikta darbiniekiem, kuri strādā 5 darba dienu nedēļu – 40 stundas nedēļā vai 6 darba dienu nedēļu – 40 stundu nedēļā. Izņēmumi ir pusaudžiem un darbiniekiem, kuri pakļauti īpašam riskam, kuri strādā 35 stundas nedēļā – 5 darba dienu nedēļu vai 6 darba dienu nedēļu. Normālā darba laika ietvaros, minimālo stundu tarifa likmi aprēķina: valstī noteikto minimālo mēneša darba algu dalot ar normālā darba laika stundu skaitu mēnesī, tai skaitā svētku dienas, ja darbinieks neveic darbu svētku dienā, kas

iekrīt darbiniekam noteiktajā darba dienā. Pēc darba likuma 131. panta normālā darba laika definējums nosaka, ka dienā nevar pārsniegt 8 stundas, kopumā pa nedēļu 40 stundas. Summētā darba laiku ietvaros pārskata perioda vidējā minimālā stundu tarifa likme virsstundu piemaksas aprēķināšanai valstī noteikto minimālo mēneša darba algu reizina ar kalendāro mēnešu skaitu pārskata periodā un dalot ar normālā darba laika stundu skaitu pārskata periodā, tai skaitā svētu dienu skaits, ja darbinieks neveic darbu svētku dienā, kas iekrīt darbiniekam noteiktajā darba dienā. Grāmatvežiem aprēķinot minimālo stundu tarifa likme jāņem vērā tas, ka precīzas un vienotas mēneša algas noteikšanai un aprēķinam ir noteikts, ka jāņem četras zīmes aiz komata” (“Minimālā darba alga”, 2019).

Gan juridiskām gan fiziskām personām ienākuma bāze nosakāma, ja tiek noņemti visi noteiktie atvieglojumi, kuri samazina apliekamo bāzi, tā samazinot iekasējamās nodokļu budžetā. Fizisko un juridisko personu ienākumi ir savā starpā saistīti, jo uzņēmumi rada ienākumu fiziskajām personām, tas ir nozīmīgs faktors. Ja valstī veidojas liels īpatsvars ar maziem ienākumiem un tikai neliela daļa sabiedrības ar ļoti lieliem ienākumiem, ir grūti noteikt nodokļu bāzi, tad tiek pielietotas tādas metodes, kā noteikt neapliekamo minimumu, atvieglojumus, diferencētas likmes. Jo nepanesamie nodokļi var radīt pieprasījumu pēc pabalstiem tām sabiedrības grupām, kurām pasliktinās dzīves līmenis. Valstij visu laiku jāseko līdzi izmaiņām, lai var elastīgi mainīt nosacījumus, reaģēt un dažādiem pasliktinājumiem dažādās iedzīvotāju grupās, piemēram, ja aug inflācija, samazina nodokļus, kurus piemēro patēriņa bāzei, veidojot dažādus atvieglojumus, nosakot, piemēram, mazākas likmes medikamentiem, atsevišķām pārtikas grupām.

Viss nepatīkamākais elements ir nodokļu likme, kas nosaka apmēru, cik būs jāmaksā. “Nodokļu likme ir konkrētā nodokļa lielums uz apliekamo vienību, tātad ļoti svarīgs nodokļu elements” (Kavale & Joppe, 2008, 21. lpp.). Nodokļu likmi var izteikt procentuālā veidā, ko piemēro bāzei, un tās aprēķinātais lielums būs atkarīgs no bāzes izmaiņām, kuras ietekmē atvieglojumi, neapliekamais minimums. Nodokļu likmi var izteikt arī kā absolūtās summās, ko nosaka kā fiksētu summu no nodokļa maksātāja, piemēram, uzņēmējdarbības riska valsts nodevu. Nodokļu likme ir arī būtiskākais elements, ar kura palīdzību var risināt ekonomiskos jautājumus. Ir uzskats, ka procentuālā likme ir taisnīgāka, jo nodokļi tiek maksāti pēc ienākuma lieluma. Procentuālās likmes var iedalīt attiecībā pret bāzi: proporcionāla, progresīva un regresīva. Proportcionālā likme visiem vienāda, bet bāze atšķirīga, kas nosaka iekasēto apjomu no nodokļa piemērošanas. Progresīvā likme var būt lēcienveidīgs tarifs, lineāra progresija, paātrināta progresija un novilcināta progresija. Lielākai bāzei nosaka lielāku nodokli, kas arī

veic sociālo aizsardzību, piemēram, iedzīvotājiem ar maziem ienākumiem, ģimenēm ar bērniem. Lai izvēlētos labāko progresivitāti, kura radītu ieņēmumus budžetā, tai pašā laikā aizsargātu nelielas algas saņēmējus un būtu taisnīgāka, pamatoti ir jānosaka robežas un likmju izmaiņas progresivitāti – jāizvērtē makroekonomiskie rādītāji, kāds ir vidējais dzīves līmenis, kur sākas bagātība. Kropļotu situāciju var radīt gan šauras, gan plašas intervālu robežas, kurās darbojas likmes. Regresīvā likme samazinās, ja palielinās nodokļu bāze. Šī pieeja veicina ekonomikas attīstību, bet negatīvi ietekmē mazo ienākumu saņēmējus, jo nodokļi ir ļoti augsti. Valstij ir svarīgi izvērtēt nodokļu sistēmā likmes lielumus, jo tas ilgtermiņā var arī negatīvi ietekmēt indivīda attīstību un labklājību, kas var bremsēt valsts izaugsmi.

Nodokļa atvieglojumi ir vieni no svarīgākajiem nodokļa elementiem, kuri samazina nodokļa aprēķināto apjomu no bāzes, tai pašā laikā samazinot apliekamo bāzi. Nodokļu atvieglojumiem ir vairāki veidi, piemēram, apliekamās daļas samazinājums, nodokļu brīvdienas un citi veidi, kuri rada labākus nosacījumus, kādai atsevišķai sabiedrības daļai.

Būtiska loma ir nodokļu samaksas termiņu noteikšanai, kura iespaido budžeta ieņēmumus – var būt periodiski maksājumi vai vienreizēji maksājumi. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām taksācijas periods ir mēnesis, iedzīvotāju ienākuma nodoklim taksācijas periods ir mēnesis un gads. Nodokļi ir sadalīti pa budžetiem, kuri paredzēti skaidri noteiktiem mērķiem, ka arī ir noteiktas sankcijas, ja nodokļi netiek maksāti vai kavēti samaksas termiņi kā, piemēram, sodu naudas, mantas konfiskācija.

Nodokļu politiku ietekmē ekonomiskie, sociālie, politiskie, starptautiskie un administratīvie faktori. Valsts politika jāveido saprotot, kas notiek valsts iekšienē, gan kas notiek ārpus tās, kā šie faktori ietekmēs ekonomisko attīstību un iedzīvotāju labklājību un konkurētspēju. Ja tiek mainīti nodokļi, obligāti būtu jāveic analīze, kādu ietekmi tie rada, jo svarīgākā ir fiskālā ietekme – kā pildīsies valsts budžeta ieņēmumi. Darba samaksas nodokļus jāanalizē arī no konkurētspējas, jo tie ietekmē kādu darba samaksu varēs maksāt par padarīto darbu darbiniekiem un kādi izdevumi būs uzņēmējiem veicot uzņēmējdarbību – būtu jāpēta kādi tie ir starp reģioniem un salīdzinājumā ar citām valstīm. Uzņēmumam izpētīt šādas izmaksas ir vieglāk plānot savu darbību un attīstību. Darba samaksas nodokļu ietekmi var izvērtēt, salīdzinot to ar citām valstīm, kādu iespaidu tie atstāj, ja aprēķina nodokļu slogu, kas ir aprēķinātie nodokļi pret bāzi (Ketners, 2018, 60. lpp.). Vidējo nodokļa slogu var pētīt salīdzinot valsti ar citām valstīm – tas ir nodokļu ieņēmumi procentos no IKP. Pēc Džini koeficienta tiek mērīts kādi neto ienākumi ir mājsaimniecībām ar dažādu ienākuma līmeni, kas var norādīt cik liels vai mazs ir darba samaksas nodokļu slogs un no kāda ienākuma tiek piemērots.

Nodokļu taksācijas organizācijas ir atbildīgas par nodokļu iekasēšanu, atskaišu pieņemšanu un uzraudzību. “Nodokļu administrēšana kā pārvaldes forma ir darbību komplekss, ko pēc būtības nosaka nodokļu likumdošana. “LR likuma “Par valsts ieņēmumu dienestu” 1. pants nosaka, ka nodokļu administrētājs (VID) nodrošina maksājumu un nodokļu maksātāju uzskaiti, valsts nodokļu, nodevu un citu valsts noteikto obligāto maksājumu iekasēšanu Latvijas Republikā, kā arī iekasē nodokļus, nodevas un citus obligātos maksājumus Eiropas Savienības budžetam, īsteno muitas politiku un kārtu muitas lietas”” (Kavale & Joppe, 2008, 33. lpp.).

Nodokļi dalās tiešajos nodokļos, kā, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodoklis un sociālais nodoklis. Viens no sociāliem nodokļiem ir valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas. Darba ņēmēja ieturētos nodokļus budžetā iemaksā darba devējs.

Lai izmaksātu darba ņēmējiem neto algu, jāsaprot kāda ir nodokļu ietekme uz darba samaksu, ir jāveic ieturējumi – kas ietekmē darba ņēmēju – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un algas nodokli. Darba devējam vēl no saviem līdzekļiem par darbinieku algām ir jāaprēķina valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas sava daļa un jāsamaksā valsts budžetam. Ļoti būtiski nodokļu ietekmei uz darba samaksu ir kāda valstī ir noteikta minimālā alga, neapliekamais minimums un atvieglojumi, jo tas ietekmē bāzi, kurai jāpiemēro darba samaksas nodokļi.

Nodokļu ieturējumus no darba samaksa reglamentē likums par Iedzīvotāju ienākuma nodokli un Par valsts sociālās apdrošināšanu. Pēc nodokļu aprēķināšanas un ieturēšanas, darba devējiem jāpagatavo un jāiesniedz Valsts ieņēmumu dienestā šādi pārskati: “Ziņojums par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēja darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu pārskatu mēnesī”, atskaitē iesniedzama līdz pārskata mēnesim sekojošā mēneša datumam, ko Valsts ieņēmumu dienests norāda iesniegtajā ziņojumā, un “Paziņojums par fiziskām personām izmaksātajām summām”, atskaites iesniedzama līdz nākamā mēneša 15. datumam vai līdz pēctaksācijas gada 1. februārim. Lai darba vietā varētu piemērot atvieglojumus, neapliekamo minimumu, darba ņēmējiem ir jāiesniedz nodokļu grāmatiņu.

2017. gadā darba samaksas aprēķinam piemēroja darba ņēmēja sociālās iemaksas 10,5 %, iedzīvotāju ienākuma nodoklis 23 %, darba devēja sociālās iemaksas 23,59 %. Valstī piemēro noteikto neapliekamo minimumu 60,00 eiro, atvieglojumus par, piemēram, apgādājamiem 175,00 eiro un minimālo algu 380,00 eiro vērtībā.

Izpētot normatīvos aktus par darba samaksu pirms 2018. gada reformas, pēc autores apkopotās informācijas, aprakstīta aprēķina piemērošana darba algai darbiniekiem (1. formula).

$$\text{NetoA} = \text{BrutoA} - (\text{BrutoA} \times \text{D}\text{N}\text{VSAOI}) - ((\text{BrutoA} - (\text{BrutoA} \times \text{D}\text{N}\text{VSAOI}) - \text{NMIN} - \text{ATV}) \times \text{IIN}), \quad (1)$$

kur

NetoA ir darba samaksa, ko saņem izmaksai skaidrā vai bezskaidrā naudā;
 BrutoA ir darba samaksa, kas noteikta līgumā, piemaksas, prēmijas un cita veida atlīdzība saistībā ar darbu;
 DŅVSAOI % ir valstī noteikta darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšana obligātās iemaksu likme procentos;
 NMIN ir valstī noteiktais neapliekamais minimums, no kura netiek atskaitīti nodokļi;
 ATV ir valstī noteikti atvieglojumi, no kura netiek atskaitīti nodokļi;
 IIN % ir valstī noteiktais iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme procentos.

Darba samaksas aprēķina metodikas piemērs, ja darba alga līgumā noteiktā vairāk par 1667,00 eiro, ar nosacījumu, ka darba vietā ir iesniegta nodokļu grāmatiņa. Tā no 2018. gada noteikts diferencētais neapliekamais minimums, kur 200,00 eiro ir līdz 440,00 eiro robežas, pēc šīs robežas Valsts ieņēmumu dienests nosaka prognozēto neapliekamo minimumu. Tā kā tiks aprakstīta aprēķina metode, kur darba samaksa ir vairāk par 1000,00 eiro, kurai vairs nepiemēro neapliekamo minimumu. Aprēķina metodi pēc autores apkopotās informācijas no normatīviem aktiem var apskatīt formulu, kuru piemēro pēc 2018. gada reformas (2.formula).

$$\text{NetoA} = \text{BrutoA} - (\text{BrutoA} \times \text{D}\text{N}\text{VSAOI}) - ((1667 - (\text{BrutoA} \times \text{D}\text{N}\text{VSAOI}) - \text{NMIN} - \text{ATV}) \times \text{1IIN}) - ((\text{BrutoA} - 1667) \times \text{2IIN}), \quad (2)$$

kur

NetoA ir darba samaksa, ko saņem izmaksai skaidrā vai bezskaidrā naudā;
 BrutoA ir darba samaksa, kas noteikta līgumā, piemaksas, prēmijas un cita veida atlīdzība saistībā ar darbu;
 DŅVSAOI % ir valstī noteikta darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšana obligātās iemaksu likme procentos;
 NMIN ir valstī noteiktais neapliekamais minimums, no kura netiek atskaitīti nodokļi;
 ATV ir valstī noteikti atvieglojumi, no kura netiek atskaitīti nodokļi;
 1IIN % ir valstī noteiktais diferencētais iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme procentos pie ienākuma līdz 1667 eiro;
 2IIN % ir valstī noteiktais diferencētais iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme procentos pie ienākuma, kas pārsniedz 1667 eiro robežu.

Darba samaksas aprēķina metodikas piemērs, ja darba ņēmējs nav iesniedzis nodokļu grāmatiņu darba vietā, netiek piemērots neapliekamais minimums un noteiktie atvieglojumi. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis visai darba samaksai tiek piemēroti 23 %, pēc autores apkopojuma izveidota formula (3.formula).

$$\text{NetoA} = \text{BrutoA} - (\text{BrutoA} * \text{D}\text{N}\text{VSAOI}) - ((\text{BrutoA} * 2\text{IIN}) - (\text{BrutoA} * \text{D}\text{N}\text{VSAOI} * 1\text{IIN})), \quad (3)$$

kur

NetoA ir darba samaksa, ko saņem izmaksai skaidrā vai bezskaidrā naudā;

BrutoA ir darba samaksa, kas noteikta līgumā, piemaksas, prēmijas un cita veida atlīdzība saistībā ar darbu; DNVSAOI % ir valstī noteikta darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšana obligātās iemaksu likme procentos;

1IIN % ir valstī noteiktais diferencētais iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme procentos pie ienākuma līdz 1667 eiro;

2IIN % ir valstī noteiktais diferencētais iedzīvotāju ienākumu nodokļa likme procentos pie ienākuma, kas pārsniedz 1667 eiro robežu.

Pēc 2018. gada ieviestās reformas, lai tiktu pie neto samaksas, vēl šodien sarežģītais aprēķins liek nopulēties gan algu grāmatvežiem, gan pašiem darbiniekiem. 2019. gada likmes: darba devēja sociālās iemaksas ir 24,09%, darba ņēmēja sociālās iemaksas ir 11%, iedzīvotāju ienākuma nodoklis no 20% līdz 31,4%, tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums – maksimālais 230,00 eiro līdz 440 eiro. Atvieglojums par apgādājamo 230,00 eiro mēnesī.

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis ir tiešais nodoklis. Ar iedzīvotāju ienākuma nodoklis apliek fiziskas personas gūtos ienākumus (3. att.).

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir nodoklis, ar ko apliek fiziskās personas gūtos ienākumus, un tas sastāv no:

- Nodokļi no citiem ienākuma avotiem un no saimnieciskās darbības ienākumiem;
- Nodokļa no kapitāla un kapitāla pieauguma ienākuma;
- Patentmaksas par atsevišķu veidu saimnieciskās darbības veikšanu;
- Mikrouzņēmuma nodokļa daļas;
- Sezonas laukstrādnieku ienākuma nodokļa;
- Algas nodokļa – aprēķina un maksā par darbinieka gūtajiem ienākumiem darba devējs.

3. att. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa sastāvs (Latvijas Republikas likums Par iedzīvotāju ienākuma nodokli spēka esošā redakcijā, 01.01.1994.)

Iedzīvotāju ienākumu nodokli ieskaita pašvaldību budžetā. Tā viens no apliekamajiem objektiem ir darba alga, lai noteiktu apliekamo bāzi, kurai piemērot šobrīd likumā noteiktos no 10% līdz 34,1% likmi, piemēro atvieglojumus un atskaitījumus, kā neapliekamos ienākumus, valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksas un solidaritātes nodokli, par apgādībā esošām personām, medicīnas un izglītības attaisnotie izdevumi u.c.

Termini, kuros jādeklarē iedzīvotāju ienākumu nodoklis, ir avansa un darba samaksas izmaksas brīdī, iesniedzot ziņojumu par darba ņēmējiem un paziņojumu par fiziskā personām izmaksātajām summām (kopsavilkumu). “Vairumā gadījumu nodokļu deklarēšanas un samaksas termiņš ir pēctaksācijas perioda 15. datums.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas termiņš katram uzņēmumam atšķiras, jo tas tiek noteikts individuāli” (Leibus u.c., 2016, 153. lpp.).

Lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli, var iesniegt Gada ienākumu deklarāciju. Šobrīd ir izveidota elektroniskā deklarēšanās sistēma, kas ir ļoti ērta un praktiska, lai no jebkuras vietas, ja ir pieejams internets, būtu iespējams iesniegt atskaites un deklarācijas par aprēķinātiem nodokļiem no darba algas.

2016., 2017. gadā pēc noteikumiem piemēro diferencēto neapliekamo minimumu. Vienu minimālo neapliekamo minimumu piemēro darba vietā, kur iesniegta nodokļu grāmatiņa. Otrā, kad iesniedz ienākumu deklarāciju. Lai varētu saņemt visu neapliekamo minimumu, tā atgūstot pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli par 2016. un 2017. gadu. Lai noteiktu nodokļa bāzi, par kuru ir pārmaksāt nodoklis, jāpiemēro formulas pēc 14. novembra 2017. gada Ministru kabineta noteikumiem Nr. 676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” (4. formula).

$$GDNM = GNM_{max} - K * (AI - AI_{min}), \quad (4)$$

kur

GDNM ir gada neapliekamais minimums;

GNM_{max} ir maksimālais gada neapliekamais minimums;

AI ir nodokļu maksātāja gada apliekamo ienākumu kopējais apmērs;

AI_{min} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu;

K ir noteiktas koeficients.

“Koeficienta jēdziens – precizē kādu lielumu vai aprēķina galarezultātu citādi grūti ievērtējamu faktoru ietekmē, lai tuvinātu aprēķina rezultātus reālajiem” (Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm, 2019.).

Noteikto koeficientu K tiek pielietota formula pēc 14. novembra 2017. gada Ministru kabineta noteikumiem Nr. 676 “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai”, kas ir atkarīgs no vairākiem lielumiem (5. formula).

$$K = \frac{GNM_{\max} - NM_{\min} * 12}{AI_{\max} - AI_{\min}}, \quad (5)$$

kur

K ir aprēķinātais koeficients;
 GDNM ir gada diferencētais neapliekamais minimums;
 NM_{min} ir minimālais mēneša neapliekamais minimums;
 GNM_{max} ir maksimālais gada neapliekamais minimums;
 AI ir nodokļa maksātāja gada apliekamo ienākuma kopējais apmērs;
 AI_{min} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu;
 AI_{max} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, virs kura piemēro tikai minimālo gada neapliekamo minimumu.

2016. un 2017. gadā piemērojot minimālo un maksimālo neapliekamo minimumu vēlējas panākt, ka personas ar mazākiem ienākumiem varēs saņemt lielāku nodokļu atmaksu.

2018. gadā nodokļu maksātājam netiek iekļauts gada diferencētā neapliekamā minimuma apmērs gada apliekamajā ienākumā, kuru katram pārrēķina, kad tiek iesniegta Valsts ieņēmumu dienestā Gada ienākumu deklarācija, pēc 14. novembra 2017. gada Ministru kabineta noteikumiem Nr. 676 "Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai" (6. formula).

$$GDNM = GNM_{\max} - K * (AI - AI_{\min}), \quad (6)$$

kur

GDNM ir gada diferencētais neapliekamais minimums;
 GNM_{max} ir maksimālais gada neapliekamais minimums;
 AI ir nodokļa maksātāja gada apliekamo ienākuma kopējais apmērs;
 AI_{min} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu;
 K ir koeficients.

Koeficientu aprēķina pēc formulas, kas ir atkarīgs no vairākiem lielumiem pēc 14. novembra 2017. gada Ministru kabineta noteikumiem Nr. 676 "Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai" (7. formula).

$$K = \frac{GNM_{\max}}{(AI_{\max} - AI_{\min})}, \quad (7)$$

kur

K ir aprēķinātais koeficients;
 AI ir nodokļa maksātāja gada apliekamo ienākuma kopējais apmērs;
 AI_{min} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu;
 AI_{max} ir gada apliekamā ienākuma apmērs, virs kura nepiemēro gada diferencēto neapliekamo minimumu.

No 2018. gada, ja ir iesniegta elektroniskā nodokļu grāmatīņa, Valsts ieņēmumu dienests aprēķina prognozēto neapliekamo minimumu, kuru paziņo darba devējam, kuram obligāti tas ir jāpiemēro.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Ar likumu nosaka, kādas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas būs maksājamas speciālajā budžeta kontā. Likums arī nosaka, ka tas ir obligāts maksājums, kas dod tiesības sociāli apdrošinātai personai saņemt likumā noteiktos sociālos apdrošināšanas pakalpojumus, kuru izmaksā atkarībā no tā, cik ir veiktas sociālās iemaksas. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas maksā gan darba ņēmēji, gan darba devēji. Darba samaksai tie noteikti kā procentuāla likme. Procentuālās likmes dažādība noteikta pēc tā pie kādas iedzīvotāju kategorijas katrs iedzīvotājs pieder. 2019. gadā darba vispārējā gadījumā darba devējs aprēķina no darbinieka darba samaksas 24,09%, bet darba ņēmējam ietur 11% no samaksas. Bet, piemēram, pensionārs, kurš strādā un ir darba ņēmējs, tad par 2019. gadu darba ņēmējs maksās 9,56% un darba devējs maksās 21,31 % no aprēķinātās darba samaksas apmēra, no kuras netiek atskaitīti nekādi valstī noteiktie atvieglojumi. Nomaksas termiņi un deklarēšana ir algas izmaksas brīdī un ziņojumi par darba ņēmējiem iesniegšana Valsts ieņēmumu dienesta Elektroniskās deklarēšanas sistēmā.

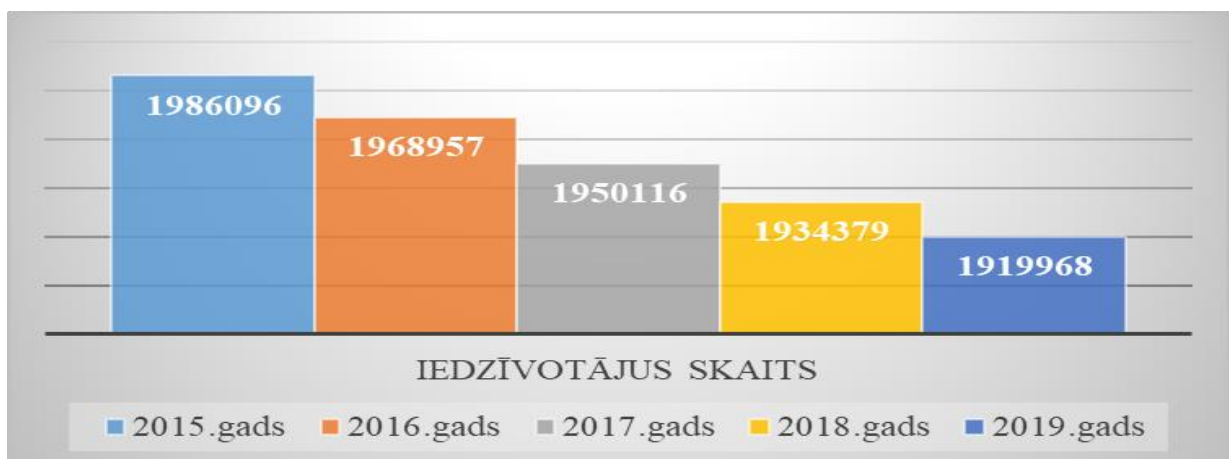
Sociālā apdrošināšana ir valsts sociālās drošības sistēmas sastāvdaļa, kas paredz, ja lielākas iemaksas ir veiktas, tad sociālā apdrošinātā persona ir tiesīga saņemt lielākus pabalstus un apdrošināšanu, kā, piemēram, bezdarbnieka un slimības gadījumā pabalstu, un vecuma pensiju, kad iestājas apdrošināšana izmaksas periods.

Nodokļi ir atkarīgi arī no pašas sabiedrības, jo valsts sociāli ekonomiskais stāvoklis (tirgus, patērētāji, maksātāji) ietekmē pieprasījums, tas stimulē ražošanu un rada pievienoto vērtību, tātad – palielina nodokļu bāzi. Līdz ar to nodokļu ieņēmumi ir cieši saistīti arī ar sabiedrību (demogrāfiskā situācija, pirktspēja, nodokļu maksāšanas morāle) un tās attīstību.

2. SITUĀCIJAS IZPĒTE

2.1. Latvijas valsts sociāli ekonomiskā stāvokļa raksturojums

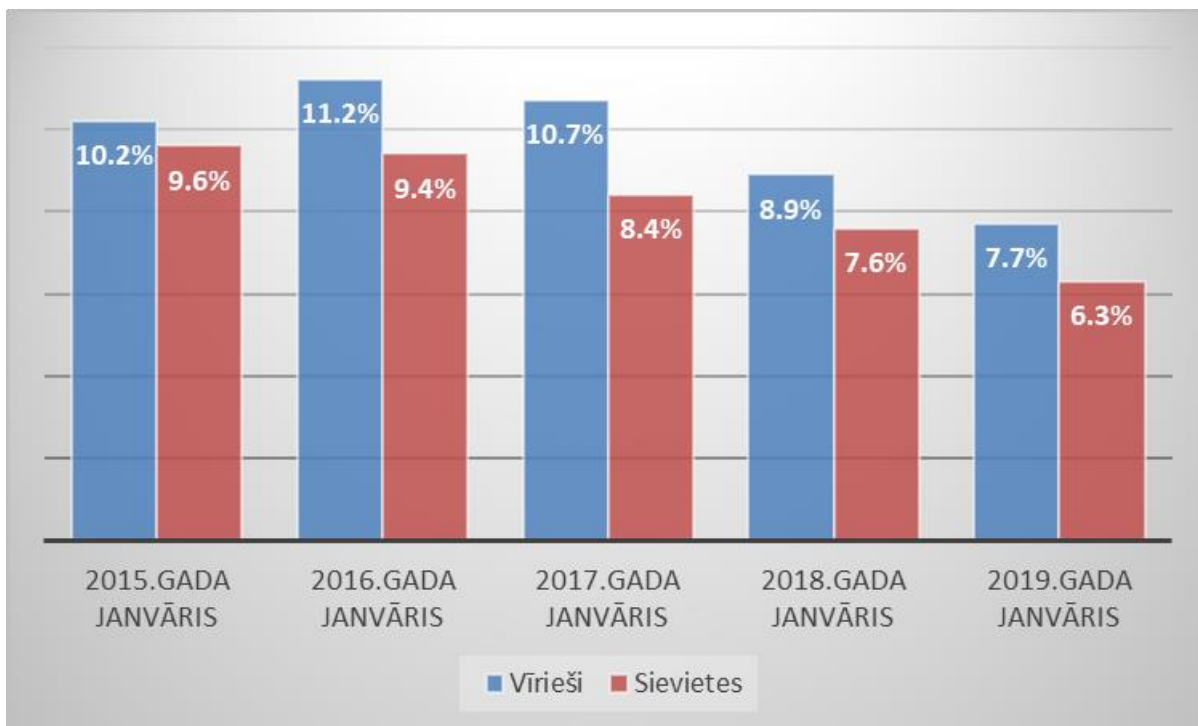
Latvijas valsts tika dibināta 1918. gada 18. novembrī. Rīga ir Latvijas galvaspilsēta. Latvija ir valsts starp divām Baltijas valstīm – Igauniju un Lietuvu. Latvija atrodas Baltijas jūras austrumkrastā un ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Latvija izsenis dalās Latgales, Kurzemes, Zemgales un Vidzemes reģionos. Latvijas valsts valoda ir latviešu. Latvijas valsts valūta ir eiro. Pēc pieejamiem centrālās statistiskiem datiem var novērot negatīvu tendenci, jo iedzīvotāji ar katru gadu paliek mazāk. 2015. gadā iedzīvotāju skaits gada sākumā bija gandrīz divi miljoni, bet 2019. gadā iedzīvotāju skaits samazinājies par apmēram 66 tūkstošiem, tas ir par 3,32% To ietekmēja 2008.gada krīze, kad liels skaits iedzīvotāju aizbrauc no valsts, jo nevar nopelnīt adekvātu atalgojumu, nevar samaksāt par kredītu aizņēmumus (4. att.).

4. att. Iedzīvotāju skaita izmaiņas no 2015. līdz 2019.gadam (Avots: autores apkopojums)

Nākamajā attēlā var aplūkot bezdarba līmeni gada sākumā no 2015.gada līdz 2019. gadam. Bezdarba līmenis sniegts par iedzīvotājiem no 17 līdz 74 gadiem pēc Centrālā biroja statistikas datiem.

Salīdzinājumā ar 2015. gadu bezdarba līmenis 2019. gada janvārī samazinājies vīriešu vidū par 2,2% un sieviešu vidū par 3,3%. Pēc autores domām, tas izskaidrojams ar ekonomiskās situācijas uzlabošanos, kā arī ar lielu skaitu darbaspējīgā vecumā aizbraukušo no valsts (5. att.).

5. att. Bezdarba līmeņa izmaiņas no 2015. līdz 2019. gadam pirmajos mēnešos vecuma grupā no 17 līdz 74 gadiem, % (Avots: autores apkopojums)

Latvijas valsts budžetam iestājas likumisks spēks, kad to apstiprina parlaments. “Budžets ir līdzeklis valsts politikas realizācijai ar finansiālām metodēm. Budžets ir valdības finansiālās darbības un vadības pamatā” (Medne, 6. lpp.). Budžets nosaka cik lieli ieņēmumi būs nepieciešami, lai varētu izpildīt visas paredzētās funkcijas. “Budžetu izstrādājot, jāņem vērā nepieciešamība nodrošināt vispārējo līdzsvaru” (Medne, 6. lpp.). Valsts konsolidētā kopbudžeta struktūru veido no valsts budžeta un pašvaldības budžeta. Sīkā valsts un pašvaldību budžets sastāv no pamatbudžeta un speciālā budžeta. Valsts konsolidētā kopbudžeta sastāvā ir arī valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu budžeti un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti.

Valsts budžeta ieņēmumus veido nodokļu ieņēmumi, piemēram, no iedzīvotāju ienākuma nodokļiem un valsts sociālās apdrošināšanas obligātām iemaksām), no nenodokļu ieņēmumiem, piemēram, nodevas, sodi, ārvalstu finanšu palīdzība un no pašu ieņēmumiem – pakalpojumi, ko sniedz budžeta iestādes. Valsts budžeta izdevumus veido administratīvās, funkcionālās un ekonomiskās klasifikācijas.

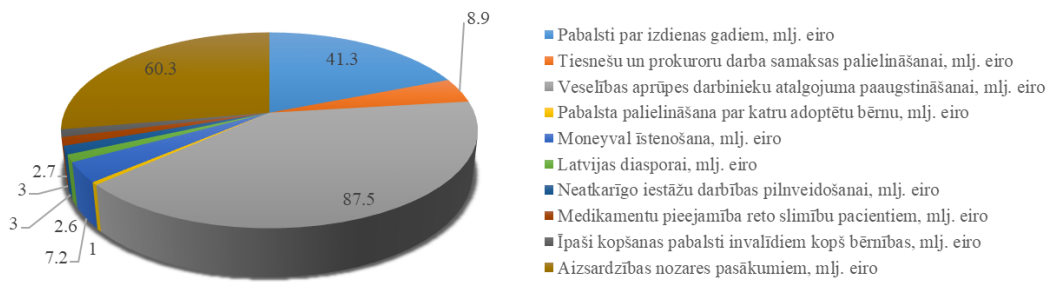
Latvijas valsts budžeta ieņēmumos ir vērojams pieaugums par 1,8 miljoniem eiro, salīdzinot 2018. gadu pret 2015. gadu. Arī izdevumi aug par apmēram 1,2 miljoniem eiro. 2015., 2016. gadā izdevumi ir lielāki par ieņēmumiem, bet 2017., un 2018. gadā ieņēmumi pārsniedz

izdevumus, kas ir pozitīva tendence. Atalgojums valsts iestādes ir apmēram piektā daļa no visiem izdevumiem, 2018. gadā tie ir pieauguši par 1,25 % salīdzinājumā ar 2015. gadu (5. tabula).

5. tabula. Ieņēmumi un izdevumi Latvijas valsts budžetā no 2015. līdz 2018. gadam (Avots: autores apkopojums)

	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2018.gada izmaiņas pret 2015.gadu (“+” palielinājums / “-“ samazinājums)
1. Ieņēmumi, eiro	9398864	9489354	10140587	11221365	1822501
2. Izdevumi, eiro	9454694	9678627	9873824	10749647	1294953
2.1. Atalgojums, eiro	1538418	1608805	1756547	1884010	345592
2.2. Darba devēja sociālās apdrošināšanas iemaksas, pabalsti un kompensācijas, eiro	459777	488161	536881	628936	169159
Atalgojuma daļa no izdevumiem, %	16,27	16,62	17,79	17,53	1,25
Sociālo iemaksu daļa no izdevumiem, %	4,86	5,04	5,44	5,85	0,99

Valdībai ir ļoti liela nozīme nodokļu politikas veidošanā. Tā kā šobrīd dauzi procesi, kuri notiek pasaulē – globalizācijas laikmeta iespaidā – atbalsojas arī Latvijā, tad ir svarīgi sekot līdzi visām izmaiņām, lai varētu ātri reaģēt, mainot nodokļu likmes. Tā pasargājot gan vietējos uzņēmumus, gan iedzīvotājus, lai tie būtu konkurētspējīgi starp citām kaimiņvalstīm, lai būtu pievilcīgāki investīcijām. Valstij jābūt gatavai palīdzēt noturēt vai stabilizēt ekonomiku, atbilstoši Keinsa teorijai, kur nepieaugtu pārāk liela nabadzība un bezdarbs. Valsts reaģējot uz dažādiem statistiskiem datiem, Eiropas savienības ieteikumiem, lai mazinātu nevienlīdzību un mazo ienākumu saņēmēju nabadzību, kā arī uzlabotu situāciju ģimenēm ar bērniem, mainot nodokļu politiku un bāzi, kam to piemēro. Kas nesamazinātu ieņēmumus valsts budžetā, ar kura palīdzību tiek pildītas dažādas funkcijas. Nesamaksājot pietiekamu ieņēmumu no nodokļu ieņēmumiem, rada negatīvu ietekmi uz finansiālo vajadzību nodrošināšanu. Finansiālo vajadzību sadalījums valsts budžetā, piemēram bērniem, kuru adoptē, medikamentu pieejamība reto slimību pacientiem, Latvijas diasporas atbalstam un citām ne mazāk svarīgām funkciju izpildēm (6. att.).

6. att. 2019. gada finansiālo vajadzību sadalījums valsts budžetā, eiro (Avots: autores apkopojums)

Ja kāds no tirgus dalībniekiem nemaksā visu algu darbiniekiem par nostrādāto darbu, tad uz tā rēķina ietaupa arī būtisku daļu darba samaksas nodokļu. Tas var bremzēt valsts dažādu funkciju un prioritāšu pildīšanai. Tāpat tas nerada apstākļus, kuri sekmētu ekonomikas izaugsmi, investīciju piesaisti un iedzīvotāju labklājību un pirkjspēju, ne tikai šodien, bet arī vērtējot nākotnes perspektīvas, kā piemēram pensijas un uzkrājumu veidošanai. Ēnu ekonomika rada starp esošajiem uzņēmumiem nevienlīdzīgu konkurenci. Lai saprastu, kā darba samaksas nodokļi ietekmē ēnu ekonomiku, pirmsdiploma prakses laikā tika pētīts Dr. Arņa Saukas un Dr. Tāla Putniņa pētījums “Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009. – 2018. gadā”. Izpētot pētījumu, tika secināts, ka salīdzinājumā starp Baltijas valstīm, Latvijā ēnu ekonomikas apjoms ir augstākais, kuru pēta procentuāli no Iekšzemes kopprodukta. Ēnu ekonomikas indeksu Latvijā, Lietuvā un Igaunijā (6. tabula).

6. tabula. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009. – 2018. gadā, % (Sauka & Putniņš, 2019)

	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads	2018.gada izmaiņas pret 2017.gadu ("+" palielinājums / "-" samazinājums)
Latvija,%	21.3	20.7	22	24.2	2.2
Lietuva,%	15	16.5	18.2	18.7	0.5
Igaunija,%	14.9	15.4	18.2	16.7	-1.5

6. tabulā norādītajos ēnu ekonomikas indeksu rezultātos starp Baltijas valstīm var novērot, ka pēdējo desmit gadu laikā, Latvijā tas ir augstākais. Salīdzinot ar Lietuvu, tas ir par 5,5% augstāks. Bet salīdzinot Latviju ar Igauniju ēnu ekonomikas indekss ir par 7,5 % lielāks.

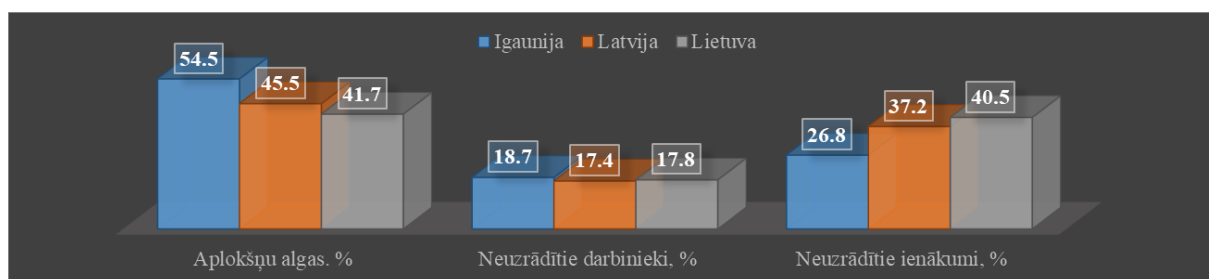
Salīdzinājumā ar 2016. un 2017. gadu, Latvijā tas ir tikai audzis, par apmēram 2 procentiem no Iekšzemes kopprodukta (IKP). Lietuvā tas ir audzis tikai nedaudz salīdzinājumā ar 2017. gadu – par 0,5 procentiem no IKP. Turpretī Igaunijā ir vērojama pozitīva tendence. Salīdzinājumā ar 2016. gadu ir samazinājums par 1,5 procentiem no IKP.

Kā viens no ēnu ekonomikas augstiem rādītājiem sastāda liels īpatsvars aploksņu algas un neuzrādītie darbinieki, kā faktors tiek minēts, ka Latvijas valstī ir noteikti pārāk augsti darba samaksa nodokļi, neefektīgai nodokļu politika un neuzticība to iekasēšanā un izlietošanā.

Tie uzņēmumi, kuri ietaupa uz darbinieku darba samaksas nodokļiem, nodara arī ļaunumu saviem darbiniekiem, jo atņem drošību, ja ir pēkšņa saslimšana, ja notiek nelaime vai zaudē darbu, kā arī vecumā nebūs pienācīga pensija, jo netiek veiktas sociālās iemaksas. Protams arī darbiniekiem pašiem būtu jāuzņemas daļas atbildība, pieprasot slēgt darba līgumu, maksāt nopelnīto aprēķinot visus darba samaksas nodokļus, nevis pieļaut samaksu aploksnē.

Var secināt, ka visās trīs Baltijas valstīs ir ļoti liels aploksņu algu īpatsvars no 45,5 % līdz 54,5%, kā arī neuzrādītie darbinieki svārstās no 17 % līdz 18 % .

To arī var aplūkot ēnu ekonomikas veidojošās komponentes rādītājos par 2018. gadu (7. att.).

7. att. Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009. – 2018. gadā (Sauka & Putniņš, 2019)

Darba samaksas nodokļu ietekmes nozīmi Latvijā pastiprināja 2018. gadā ieviestā darba samaksas nodokļu reforma, kura būtiski mainīja darba samaksas nodokļus un aprēķināšanas kārtību. 2019. gadā iedzīvotāju ienākuma diferenciācija no 20% līdz 31,4% piemērojam atkarībā no gada ienākuma summas, palielinājās minimālā alga uz 430, kā arī palielinājās diferencētais neapliekamais minimums un atvieglojumi par bērniem, kas būtiski ietekmē iedzīvotāja ienākuma nodokļa apmēru, kurš tiek aprēķināts no algas un ieskaitīts Latvijas budžetā. Kā ieguvēji no reformas ieviešanas tika minēti gan uzņēmumi, kuri kļūs ekonomiski stiprāki un darbinieki, kuriem pieaugs bruto alga. Tika likts uzsvars uz to, ka ekonomikas

ietekmē samazināsies nevienlīdzība un tiks palīdzēts iedzīvotājiem ar mazākiem ienākumiem, ģimenēm ar bērniem.

Pirms diploma praksē tika secināts, ka ieviešot reformu, jau no paša sākuma informācijas pieejamība nav pietiekoša. Likumu izmaiņu pieņemšana tika veikta pēdējā brīdī. Kā piemēram, Latvijas Republikas grozījumi likumā “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” tika pieņemti 22.11.2017., bet publicēti Latvijas Vēstnesī tikai 06.12.2017. Skaidrojumi dažādos laikrakstos un interneta resursos kļūst pieejami novēloti. Uzņēmējiem papildus izmaksas radās sūtot grāmatvežus uz dažādām apmācībām. Papildus bija jāparedz laiks, lai veiktu grāmatvedības programmā izmaiņu ieviešanu, kas tiek veikta steidzamības kārtā. Paralēli tika rēķinātas darba alga darbiniekiem un programmētāji lika jaunus algoritmus, lai pēc jaunās likumdošanas tiktu rēķināts korekti un atskaites iesniegtas pareizas. Grāmatvežiem papildus stress, lai īsā laikā izpētītu atbilstošos normatīvos aktus, apmeklētu seminārus un konsultētu gan vadību, gan darbiniekus par darba samaksas nodokļu izmaiņām. Tai pašā laikā testētu un pārbaudītu, vai tiešām programma strādā un aprēķina atbilstoši normatīviem aktiem.

2019. gadā situācija informācijas pieejamībā un skaidrojumos ir stabilizējusies, ir vērojama pozitīva tendence, jo tiek plaši aprakstīta un skaidrota informācija par normatīvo aktu piemērošanu darba samaksas nodokļu jomā. Par dažādiem piemēriem un aprēķiniem tiek piedāvāta dažādām iedzīvotāju grupām, atbilstoši piemērotajam darba spēka nodoklim. Kvalitatīvu materiālu un konsultācijas piedāvā Valsts ieņēmumu dienests, nozares žurnāli un publikācijas, kā arī semināri. Kaut gan informācija ir pieejama, nekad nebūs tā, ka visi varēs izprast kā tiek piemēroti un aprēķināti nodokļi. Visi iedzīvotāji nav tik izglītoti, lai to izprastu, vēl jo vairāk, ka pēc reformas darba samaksas piemērošana ir palikusi sarežģītāka. “Pat Alberts Einšteins vienreiz sacījis, ka sarežģītāka lieta pasaulē, kas ir jāsaprot – ienākuma nodokli” (Frecknall-Hughes, 2015, 1. lpp.).

Latvijas nodokļu reformas vēsture:

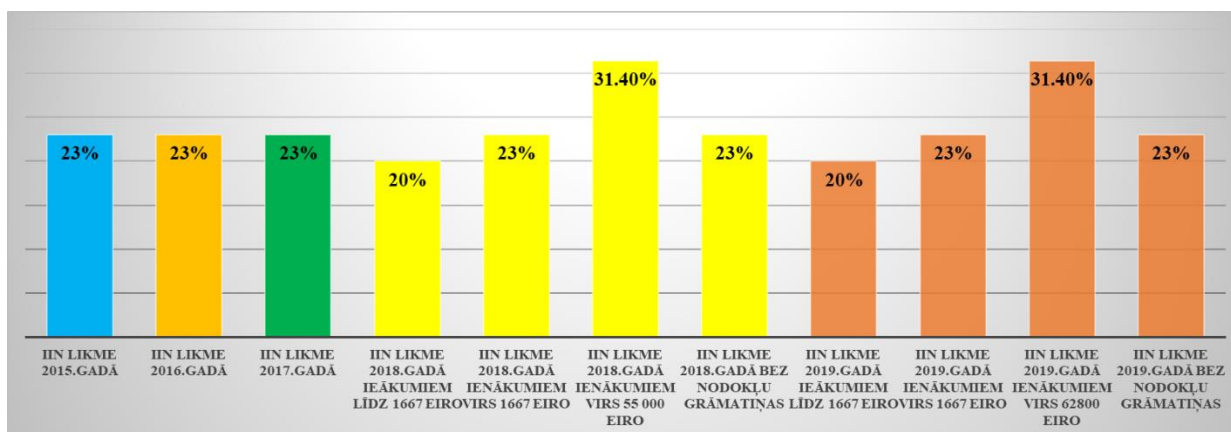
- 1995. gadā skaitās svarīgākā reforma, jo izveido nodokļu sistēmu;
- 2004. gadā netiešā nodokļu reforma, kuru veido atbilstoši Eiropas savienības prasībām;
- No 2008. līdz 2010. gadam izmaiņas iedzīvotāju ienākumu nodokļu un pievienotās vērtības likmēs. Paplašināta īpašuma nodokļu bāze;
- No 2016. -2017. gada tiek ieviests diferencētais neapliekamais minimums;

- 2018. gadā vērienīga un būtiska nodokļu reforma – prognozētais un diferencētais neapliekamais minimums, palielinās atvieglojumu summa un minimālā mēneša alga. Arī iedzīvotāju ienākumu nodokli izveido kā progresīvu atkarībā no ienākuma lieluma. Sociālais nodoklis darba devējam un darba ņēmējam paaugstinās par 1 %.

2.2. Darba samaksas nodokļu aplikšanas salīdzinājums Latvijā, Igaunijā un Lietuvā

Latvija

Latvijas neatkarības gados no 1918. gada līdz 1940. gadam jau tika noteikts iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Tika ieviest progresīvais nodoklis, ņemot vērā dažādas iedzīvotāju kategorijas, piemēram, vai tie bija pilsētnieki vai lauksaimnieki. Pirmsdiploma praksē tika pētītas darba samaksas nodokļu procentuālās likmes. Tika secināts, ka nodokļu reformas rezultātā nodokļi tiek mainīti. Šobrīd iedzīvotāju ienākuma nodokļa izmaiņu dinamika skatāma attēlā, kurā norādīti dati par 2016., 2017., 2018., un 2019. gadu noteiktās iedzīvotāju ienākumu nodokļu likme no darba samaksas. Varam redzēt, ka vairākus gadus pēc kārtas netika pārskatītas iedzīvotāju ienākumu nodokļu likmes un iedzīvotāju kategorijas, kurām tās tiek piemērotas. 2018. gadā nomaina visu būtību ienākuma nodoklim no darba samaksas, kuram tiek noteikts, ka pie mazākām algām maksā mazāku nodokli, ar paredzētu mērķi, atvieglojot nodokļa slogu, bet lielāka algas saņēmēji maksā vairāk un iemaksā no saviem ienākumiem lielākus nodokļa ieņēmumus valsts budžetā (8. att.).

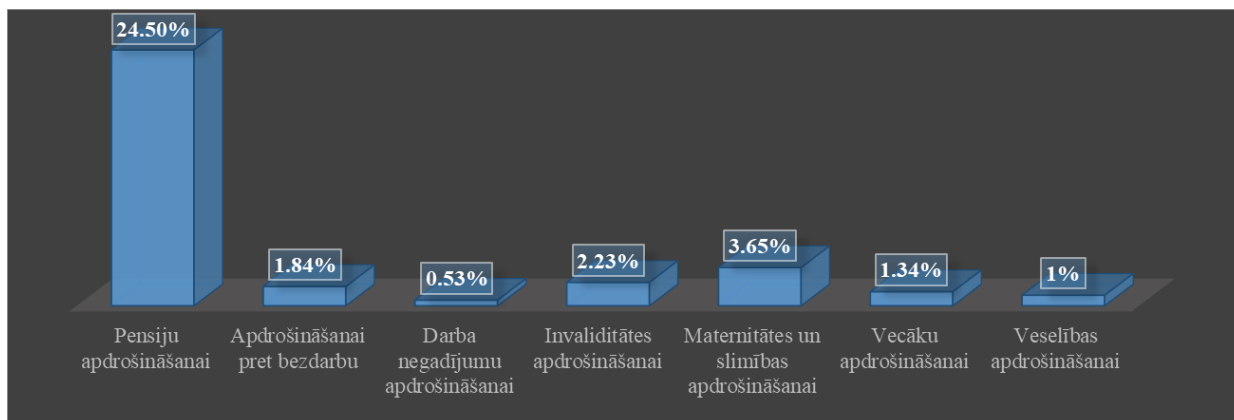
8. att. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmes izmaiņas no 2016. līdz 2019. gadam, % (Avots: autores apkopojums)

VSAOI likmes izmaiņu dinamiku no 2015. gada līdz 2019. gadam var apskatīt nākamajā tabulā, kurā ir norādītas darba ņēmēja sociālās apdrošināšanas obligātās likmes – apdrošināts vispārējā gadījumā (7. tabula).

7. tabula. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksu likmes no 2015. gada līdz 2019. gadam, % (Nodokļu likmes, 2019)

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	2015. gads	2016. gads	2017. gads	2018. gads	2019. gads	2019.gada izmaiņas pret 2015.gadu ("+" palielinājums / "-" samazinājums)
Darba devēja likme,%	23.59	23.59	23.59	24.09	24.09	0.5
Darba ņēmēja likme,%	10.5	10.5	10.5	11	11	0.5

Izdienas un vecuma pensijas saņēmējiem atšķiras piemērojamās likmes. Tabulā norādītās sociālās likmes nav mainījušās no 2015. gada. Lai uzlabotu veselības sistēmu valstī, tika pielikts gan darba devējam, gan darba ņēmējam pa 0,5% katram veselības apdrošināšanai, kas palielina slogu darba samaksai. Nākamajā attēlā var redzēt valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes sadalījumu pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2019. gadā (9. att).

9. att. Darba devēja un ņēmēja VSAOI likmes 35,09 % sadalījums pa valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2019. gadā, % (Avots: autores apkopojums)

Lielākā daļa no sociālām iemaksām 24,5 % ir pensiju apdrošināšanai. 3,65 % tiek maternitātes un slimības apdrošināšanai. Nodokļu reformas laikā tiek ieviests un ar to pacelts sociālā nodokļa likme 1% apjomā veselības apdrošināšanai.

2015.gadā minimālā darba samaksa bija 360,00 eiro. Mēneša neapliekamais minimums strādājošiem 75,00 eiro. Atvieglojumi par apgādībā esošām personām ir 165, bet pirmās un otrās grupas invalīdiem 154,00 eiro. Atvieglojumi politiski represētai personai un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem tie ir 154,00 eiro. Iedzīvotāju ienākumu nodoklis no darba

algas 23% un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas likmes 23,59% un 10,5% vispārējā režīmā.

Strādājošiem pensionāriem tiek noteiktas atšķirīgas sociālās iemaksu likmes, kuras no 2015. gada ir augušas par 1,45 % 2018. gadā darba devējam un 0,72 % darba ņēmējiem (8. tabula).

8. tabula. Sociālās likmes pensionāriem, izdienas vai valsts speciālās pensijas saņēmējiem no 2015. līdz 2019. gadam (Nodokļu likmes, 2019)

Nosaukums/gads	2015	2016	2017	2018	2019	2019.gada izmaiņas pret 2015.gadu(“+”pieaugums/”-“samazinājums)%
Pensionāra darba devēja likme,%	19,86	19,90	20,57	21,31	21,31	1,45
Pensionāra darba ņēmēja likme,%	8,84	8,85	9,16	9,56	9,56	0,72
Izdienas pensionāra vai valsts speciālās pensijas saņēmēja – darba devēja likme,%	21,5	21,51	21,85	22,52	22,52	1,02
Izdienas pensionāra vai valsts speciālās pensijas saņēmēja – darba ņēmēja likme,%	9,57	9,57	9,72	10,12	10,12	0,55

Izdienas pensionāriem, valsts speciālās pensijas saņēmējiem 2018. gadā salīdzinoši ar 2015. gadu valsts sociālās apdrošināšanas likmes augušas par 1,02% darba devēja daļa un 0,55% darba ņēmēja daļa. Darba devējam ir palielinājušās izmaksas, ja tiek nodarbināti šīs grupas darbinieki, kā arī tas rada ietekmi uz neto algu, kas samazinās, piemērojot darba ņēmēja likmi.

Ja tu esi maksājis iedzīvotāju ienākuma nodokli, tad ir iespēja atgūt pārmaksāto ienākuma iedzīvotāju nodokli par attaisnotiem izdevumiem. 2015. gadā var iesniegt izdevumus par summu līdz 213,43 eiro, par izglītību, ārstniecību un visu summu par zobārstniecību un plānotajām operācijām un citiem likumā aprakstītiem gadījumiem. Iedzīvotāji pārmaksāto iepriekš minēto nodokli var saņemt iesniedzot gada ienākuma deklarāciju. To var iesniegt triju gadu laikā. No visas samaksātās summas var atgūt 23%, tie būtu 49,09 eiro no 213,43 summas, bet no zobārstniecības un plānotām operācijām no visas iesniegtās summas, nav noteikti ierobežojumi. Nodokļu maksātāji savā ienākuma deklarācijā var papildus ietvert arī savus ģimenes locekļus, piemēram bērnu, vīru un vecākus. Katram ģimenes loceklim, par kuru būs

iesniegti attaisnotie izdevumi, tiks piemērota norma 213,43 eiro. Izdevumiem par medicīnu un izglītību var pārcelt uz pieciem nākamiem gadiem, ja izdevumu summa pārsniedz noteikto normu.

Par 2016. gadu ir izmaiņas attaisnoto izdevumu iesniegšanu, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli. Jauni attaisnotie izdevumi - ziedojumi partijām, interešu izglītībai bērniem līdz 18. gadiem. Mainās arī noteiktā norma, kura paredzēta ir 215 eiro gadā.

2017. gadā attaisnoto izdevumos nekas nemainās – norma paliek tāda pati kā 2016. gadā.

Attaisnotie izdevumi par 2018. gadu būtiskas izmaiņas, kopā ar nodokļu reformu. Pārnest uz nākamiem gadiem varēs tikai trīs gadus salīdzinājumā ar iepriekš noteiktiem 5 gadiem. Par 2018. gadu noteiktā norma ir 600 eiro par viesiem izdevumiem, nav vairs izņēmumu, ka noteiktās izdevumu grupas varēja iesniegt pilnā apmērā. Šobrīd svarīgs nosacījums, ka attaisnotajos izdevumos iekļaujamā summa nevar pārsniegt piecdesmit procentu no personas gada apliekamā ienākuma.

Pirms 2018. gada nodokļu reformas, pirmais mēģinājums uzlabot situāciju mazo algu saņēmējiem (9. tabula).

9. tabula. Darba samaksas nodokļa objekta raksturojošie lielumi par 2016. un 2017. gadu
(Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	2016.gads	2017.gads
Minimālā alga mēnesī, eiro	370.00	380.00
Atvieglojumi par apgādājamiem mēnesī, eiro	175.00	175.00
Mēneša neapliekamais minimums mēnesī (gadā), eiro	75.00 (900.00)	60.00 (720.00)
Maksimālais neapliekamais minimums mēnesī (gadā), eiro	100.00 (1200.00)	115.00 (1380.00)
Gada apliekamā ienākuma apmērs, līdz kuram piemēro maksimālo gada neapliekamo minimumu mēnesī (gadā), eiro	380.00 (4560.00)	400.00 (4800.00)
Gada apliekamā ienākuma apmērs, virs kura piemēro tikai minimālo gada neapliekamo minimumu gadā, eiro	12000.00	13200.00
Koeficients	0,0403	0,0786

Pēc Ministru kabineta noteikumiem “Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai” Nr.1, kuri zaudējuši spēku 01.01.2018, neapliekamais minimums bija paredzēts, ka 2020.gadā samazināsies līdz nullei, ko piemēro darba vietās. No 2016. gada tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums, samazinoties ikmēneša neapliekamam minimumam, ko piemēro darba vietā. Lai saņemtu

atvieglojumu no neapliekamā minimuma, kas samazina bāzi, kuram piemēro iedzīvotāju ienākuma nodokli, ir jāsniedz ienākuma deklarācija, kurā piemērojot maksimālo gada neapliekamo minimumu var saņemt pārmaksāto nodokli. Minimālo neapliekamo minimumu piemēro darba vietā, kur ir iesniegta nodokļu grāmatiņa. No 2014. gada 1. jūnija nodokļu grāmatiņa ir elektroniskā veidā, kura iesniedzama caur elektronisko deklarēšanās sistēmu. To var iesniegt tikai galvenā ienākuma gūšanas vietā. No tā brīža elektroniskā deklarēšanās sistēma paliek pieejamāka jebkuram iedzīvotājam, nebija vajadzības vairs slēgt līgumu. Sistēmai varēja piekļūt ar interneta bankas kodiem, šobrīd arī izveidojot savu paroli. Vairs nav nepieciešams elektroniskais paraksts, lai iesniegtu deklarāciju vai atskaites. Tas atvieglo jebkura iedzīvotāju piekļuvi tam, ka var iesniegt deklarāciju, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju nodokli, piemērojot maksimālo neapliekamo minimumu. Vienīgi ir jābūt internetam un iemaņām ar datoru, šie nosacījumi ne vienmēr piepildās, jo pie dažādu tehnoloģiju attīstības mūsu iedzīvotājiem nav tik liela pirkspēja, lai iegādātos dārgos datorus un maksātu ikmēneša maksu par interneta pieslēgumu. Svarīgs faktors ir arī vecumam, jo gados vecākiem cilvēkiem ir grūtāk adaptēties jauno tehnoloģiju pasaulē, kā arī pakalpojuma pieejamība, piemēram laukos. Salīdzinot 2016. un 2017. gadu, darbiniekam bruto alga nemainījās, bet minimālais neapliekamais minimums samazinājās par 15 eiro, tad neto alga samazinājās par 3,45 eiro mēnesī, gadā tie ir 41,40 eiro. Lai piemērotu visu neapliekamo minimumu, par 2016., 2017. gadu, iedzīvotājiem jāiesniedz deklarācija. To var sākt iesniegt sākot ar 1.martu par iepriekšējo gadu. Pēc Ministra kabineta noteikumiem noteiktās metodikas, piemērojot maksimālo neapliekamo minimumu, iedzīvotāji savu ienākumus par pārmaksāto ienākuma nodokli varēja saņemt ar novēlošanos.

Piemērojot minimālo un maksimālo neapliekamo minimumu vēlējas panākt to, ka personas ar mazākiem ienākumiem varēs saņemt lielāku nodokļu atmaksu, neparedzot to, ka par nostrādāto darbu cilvēks nevarēja saņemt uzreiz visu sev pienākušo summu, atmaksu saņemot, ja arī iesniedz 1. martā 2017. gadā par 2016. gadu, trīs mēnešu laikā no iesniegšanas. Tas nozīmē, ka mazās algas saņēmējs ne vien katru mēnesi saņem mazāku algu, bet arī nosaka pienākumu un arī slogu saprast un iesniegt deklarāciju, ka arī dotēt valsti, kā arī naudai var kristies vērtība tika lielā laik periodā. Iesniedzot gada deklarāciju, tika ņemti vērā, ka tiem, kuriem gadā ir mazāks vai vienāds par 4560 eiro, piemēroja maksimālo gada neapliekamo minimumu. Ja lielāki gada ienākumi par 4560 līdz 12000 eiro, tad neapliekamais minimums diferencēti samazinās. Minimālais neapliekamais minimums 75 eiro mēnesī jeb 900 eiro gadā palika, ja ienākumi pārsniedz 12000 eiro.

Iedzīvotāja nodokļa piemērošana ir atkarīga arī no tā, kādi atvieglojumi ir noteikti, no kuriem neapņēma iedzīvotāju ienākumu nodokļa likmi. Tie ir atvieglojumi par apgādājamiem – 175 eiro mēnesī, pirmās un otrās grupas invalīdiem, kuriem mēnesī ir 154 eiro, trešās grupas – 120 eiro, politiski represēto personu un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem mēnesī noteikts 154 eiro. Šīs likmes nemainās un ir vienādas gan 2016. un 2017. gadā.

No 2018. gada 1. janvāra tika veikta vērīnīga nodokļu reforma, lai risinātu situāciju, ka darbiniekiem ar laika nobīdi jāsaņem pārmaksāto iedzīvotāju nodokli, mainot uzskaites un piemērošanas sistēmu. Ar šo nodokļu reformu ir paredzēts paaugstināt minimālo algu, ievieš diferencēto neapliekamo minimumu un iedzīvotāju ienākumu nodokli (10. tabula).

10. tabula. Darba samaksas nodokļa objekta raksturojošie lielumi (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	2018. gads	2019. gads
Minimālā alga gadā, eiro	430.00	430.00
Mēneša neapliekamais minimums mēnesī (gadā), eiro	200.00 (2400.00) piemēro līdz 440.00 (5280.00)	230.00 (2760.00) piemēro līdz 440.00 (5280.00)
Mēneša neapliekamais minimums mēnesī, eiro	no 440.00 līdz 1000.00 diferencētais	no 44.000 līdz 1100.00 diferencētais
Mēneša neapliekamais minimums mēnesī, eiro	0.00 piemēro virs 1000.00	0.00 piemēro virs 1100.00
Atvieglojumi par apgādājamiem mēnesī (gadā), eiro	200.00 (2400.00)	230.00 (2760.00)
Maksimālais gada neapliekamais minimums (mēneša neapliekamais minimums), eiro	2400.00 (200.00)	2760.00 (230.00)
Gada apliekamā ienākuma apmērs, virs kura nepiemēro gada diferencēto neapliekamo minimumu (mēneša), eiro	12000.00 (1000.00)	13200.00 (1100.00)
Koeficienti	0,35714	0,34848

Atvieglojumi pirmās, otrās un trešās grupas invalīdiem un politiski represētām personām, un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem paliek tādā pašā līmenī, kā iepriekšējos gados. Šī daļa iedzīvotāju nav skatīta jau vairāku gadu garumā, nepārskatot atvieglojuma apmēra palielināšanu. 2018. gada nodokļu reforma nomaina visu izpratni par iedzīvotāju ienākuma nodokļa piemērošanu. Tiek ieviests progresīvais nodoklis, lielākai algai lielāki nodokļi.

Progresīvā iedzīvotāju ienākumu nodokļa aprēķināšanai svarīgs nosacījums ir nodokļu grāmatiņai, kur tā elektroniski iesniegta. Pēc tā Valsts ieņēmumu dienests aprēķina prognozēto neapliekamo minimumu un paziņo darba devējam divas reizes gadā līdz 1. janvārim, ņemot vērā darbinieka iepriekš saņemtos ienākumus, un līdz 1. augustam koriģējot iepriekš prognozēto neapliekamo minimumu. Tā kā diferencēto neapliekamo minimumu un diferencēto IIN piemēro visiem likumā noteiktiem ienākumiem, tad, ja tiks noteikts nepareizs prognozētais neapliekamais minimums, var veidoties pozitīvs vai negatīvs rezultāts, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju, vai tiks atmaksāts pārmaksātais nodoklis, vai arī būs jāiemaksā budžetā nesamaksātais ienākuma nodoklis. Tiek izveidota ļoti sarežģīta darba samaksas uzskaites sistēma un nodokļu piemērošana, kur tiek uzlikts papildus slogs gan grāmatvežiem, gan darba devējiem, gan valsts ieņēmumu dienestam. Pēc novērotā, un pieredzes prakses laikā, grāmatveži, kuri izpētījuši uzskaites sistēmu, iesaka darbiniekiem rakstīt iesniegumu, lai nepiemēro VID noteikto prognozēto neapliekamo minimumu. Iesakot šo no variantu, grūtības rada tas, ka tu nevari paredzēt un zināt visus ienākumus, ko gada laikā saņems darbinieks, tādēļ ir iespējam risks, ka darbinieks var palikt parādā par nesamaksāto ienākuma nodokli. Ir iespēja izņemt iesniegto nodokļu grāmatiņu, lai visiem ienākumiem piemēro ienākuma nodokli 23%. Izmantojot šo variantu, darbiniekiem tiek atņemta iespēja saņemt uzreiz par padarīto darbu, jo piemēro 23% nevis 20%, par 3% vairāk, nepiemēro arī atvieglojumus, ja tādi paredzēti. Atgūt pārmaksāto varēs tikai tad, kad iesniegs gada ienākuma deklarāciju, kas rada būtisku nobīdi ieņēmumu gūšanai un visu atvieglojumu piemērošanai.

Lietuva

Lietuvas galvaspilsēta ir Viļņa. Oficiālā valoda lietuviešu. 1990. gada 11. martā Lietuva kļuva par neatkarīgu valsti. No 2004. gada 1.maija ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Oficiālā valūta ir eiro. Lietuva ir parlamentārā republika, kur parlamentam ir likumdevēja vara. Premjerministru ieceļ Lietuvas prezidents. Lietuva sadalīta sešdesmit pašvaldībās. Pašvaldības vadītājus ievēlē tiešās vēlēšanās. Lietuvā ir vairāk par 2,7 milj. iedzīvotāju skaits.

Lietuvā darba samaksas nodokļus piemēro tikai tad, kad ir atskaitīti visi atvieglojumi. Darba samaksas nodokļus, kā iedzīvotāju ienākuma nodokli un sociālās iemaksas ietur un samaksā darba devējs.

Iedzīvotāju ienākuma nodokli regulē Lietuvas Republikas Likums par iedzīvotāju ienākuma nodokli. Ienākuma nodokļa maksātājs ir Lietuvas rezidents un nerezidents.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis ir 20%, ko piemēro ienākumiem līdz 136344 eiro kalendārajā gadā. 27% piemēro, ja par gadu ienākumi ir virs 136344 eiro. Ikmēneša ienākumi, kuru sastāvā ir noteiktā līgumā darba alga, piešķirtās piemaksas, slimības un atvaļinājuma naudas, prēmijas un dažādas kompensācijas. Attaisnotie izdevumi, par kuriem var atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli, - skaidri definēti par kādu izglītību var atgūt pārmaksāto nodokli, par dzīvības apdrošināšanas prēmijām, par pensijas piemaksām un par automašīnas remontu u.c. Neapliekamo minimumu 300 eiro apmērā visu summu var izmantot līdz 555 eiro lielas algas saņēmēji, par lielākiem ienākumiem neapliekamais minimums samazinās, tātad ir noteikts diferencētais neapliekamais minimums, kuru vairs nepiemēro, ja ienākumi ir virs 2555 eiro. Lietuva vairs nepiemēro atvieglojumu par bērniem, nosakot 50 eiro pabalstu par katru bērnu līdz 18. gadiem. Darba devējs darba samaksai piemēro sociālās apdrošināšanas iemaksas - 1,45% un 2,71%, bet darba ņēmējs maksā 19,5% līdz ienākumiem 136344 eiro gadā. Virs šī sliekšņa darba ņēmējam tiek samazināta nodokļu likme – 6,98%.

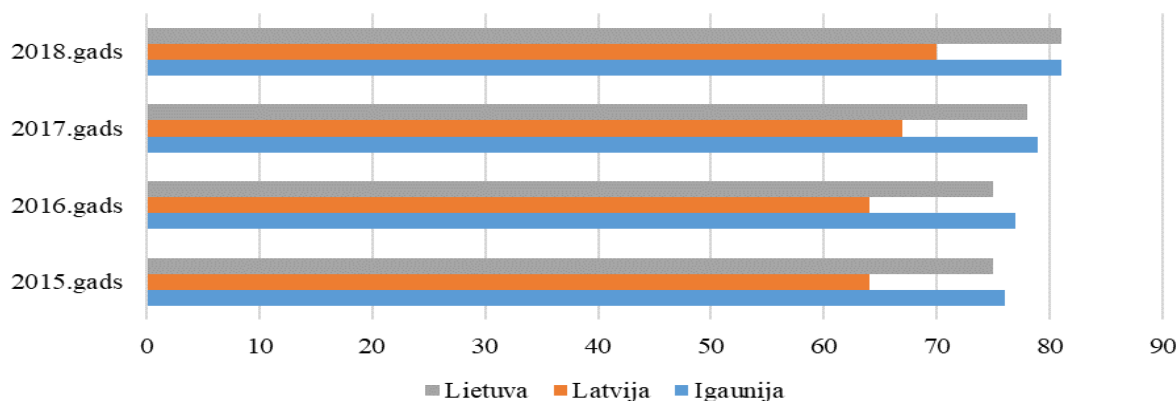
Igaunija

Igaunijas galvaspilsēta ir Tallina. Oficiālā valoda ir igauņu. Oficiālā valūta ir eiro. No 2011. gada 1. janvāra ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Igaunija ir parlamentārā republika. Igaunijas prezidents un parlaments apstiprina valsts premjerministru. Igaunijas reģionālais sadalījums – piecpadsmit novadi un septiņdesmit deviņas pašvaldības. Igaunijā ir vairāk par 1,3 milj. iedzīvotāju skaits.

Igaunijā darba samaksas iedzīvotāju ienākumu nodokli visiem ienākumiem, ko guvis rezidents. Nodokli ietur ienākumu gūšanas vietā, kas ir 20% likme. Darba devējiem par darba algu ir jānomaksā 33% sociālais nodoklis, kurš ir par pensijas un veselības apdrošināšanu. Papildus par darba algu ir jāietur un jānomaksā bezdarba apdrošināšanas likmes, no darba ņēmēja tie ir 0,8%, bet no darba devēja – 1,6%.

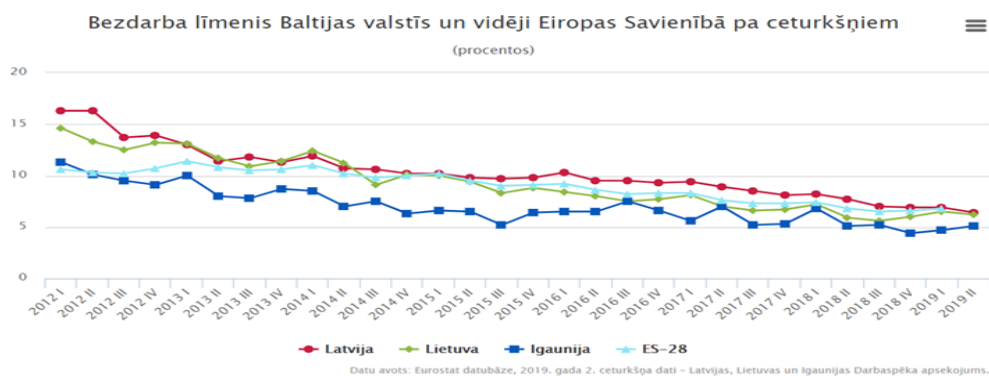
“Lai salīdzinātu dažādu valstu iedzīvotāju reālo labklājības līmeni, būtiski ir novērst cenu līmeņu atšķirības, tāpēc IKP uz vienu iedzīvotāju izsaka mākslīgā valūtā, piemēram, Eiropas Savienībā tiek izmantotas pirktspējas paritātes, lai izteiktu IKP pēc pirktspējas līmeņa. IKP uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas līmeņa (PSL) izteikts kā indekss, kur ES-28=100. Ja valsts indekss pārsniedz 100, tad valsts IKP uz vienu iedzīvotāju ir lielāks nekā vidēji ES-28. Indekss aprēķināts no pamatdatiem, kas izteikti PSL, t.i., mākslīgā kopējā valūtas vienībā, kas ļauj likvidēt cenu atšķirības dalībvalstīs” (Ekonomikas apjomi Eiropas savienībā, 2019).

Lietuvā un Igaunijā 2018. gadā ir lielāks IKP uz vienu iedzīvotāju nekā Latvijā. Igaunija un Lietuva - 81, Latvija – 70. Pēc šī rādītāja var secināt, ka dzīves kvalitāte mūsu kaimiņvalstīs ir augstāka nekā Latvijā. Vērtējot rādītājus no 2015. gada līdz 2018. gadam, var secināt, ka Lietuva un Igaunijā visus šos gadus ir kvalitatīvāka dzīves situācija nekā Latvijā. Jau 2015. gadā Lietuvā un Igaunijā IKP indekss uz vienu iedzīvotāju bija vairāk kā 70, tuvojoties straujāk Eiropas savienības vidējam līmenim (10. att.).

10. att. IKP indekss uz vienu iedzīvotāju Baltija valstīs pēc pirktspējas līmeņa par 2015., 2016., 2017. un 2018. gadu (IKP uz vienu iedzīvotāju, 2019)

Pēc Centrālās statistikas datiem Latvijā vēl joprojām ir augstākais bezdarbs starp Baltijas valstīm, kaut arī ir vērojama tendence samazināties (11. att.).

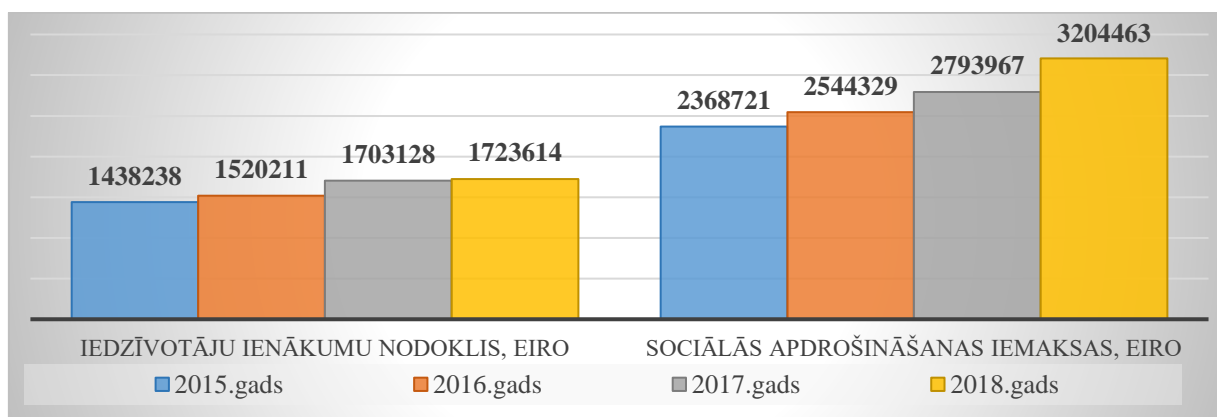
11.att. Bezdarba līmenis Baltijas valstīs un vidēji Eiropas Savienībā pa ceturkšņiem no 2012. gada 1. ceturkšņa līdz 2019. gada 2. ceturksnim , procentos (Bezdarba līmenis otrajā ceturksnī Latvijā bija 6,4 %, 2019)

Latvijā tie 6,4%, Lietuvā bezdarba līmenis 6,2%, kas par 0,2% mazāk nekā Latvijā. Igaunijas bezdarba līmenis ir 5,1%, kas ir zemākais rādītājs starp Baltijas valstīm, kas ir par 1,3 % mazāk nekā Latvijā.

3. PĒTĪJUMA REZULTĀTI

3.1. Latvijas darba samaksas nodokļu ietekme uz neto algu

Izskatot budžeta ieņēmuma daļas izpildi (skat. 2. pielikumu) var redzēt kādi nodokļi tiek iekasēti, cik liels apjoms par gadu tiek iekasēti, kādas tika noteiktas prognozes nodokļu iekasēšanā un kā tās piepildījās. Nākamajā attēlā var aplūkot valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu un iedzīvotāju ienākumu nodokļa ieņēmumi no 2015. gada līdz 2018. gadam Latvijā (12. att.).

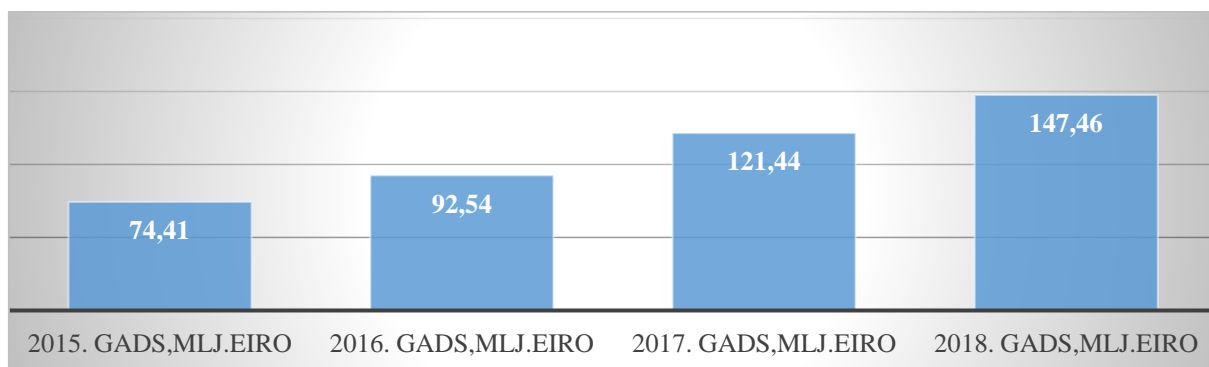
12. att. Latvijas iedzīvotāju ienākumu nodokļa un sociālās apdrošināšanas faktiskās iemaksas valsts budžetā no 2015. gada līdz 2018. gadam, eiro (Avots: autores apkopojums)

Lielākie ieņēmumi budžetā ir darba samaksas nodokļi. Pirmā vietā ir sociālās apdrošināšanas iemaksas, trešo vietu ieņem ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (skat. 2. pielikumu). 2016. gadā salīdzinot ar 2015. gadu ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa palielinās par apmēram 82 tūkstošiem eiro vairāk, bet paredzētās prognozes, cik ieņems no šī nodokļa neizpildās. Tas izskaidrojams ar diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanu, kā arī lielāku popularitāti iegūst pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokļa atgūšanu par attaisnotiem izdevumiem, kā arī deklarāciju var iesniegt elektroniski, kas atvieglo to, ka nav obligāti jābrauc uz Valsts ieņēmumu dienesta filiāli. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas salīdzinot 2016.gadu ar 2015. gadu palielinās par apmēram 175 tūkstošiem eiro, prognozētais plāns tiek pildīts vairāk par 100%. Tas izskaidrojams ar to, ka tiek ieviests solidaritātes nodoklis, kas tiek ieturēts virs 48 600 eiro lieliem ienākumiem un neliels kāpums minimālai mēneša darba algai – par 10 eiro. Būtisks lēciens darba samaksas nodokļu ieņēmumos budžetā var vērot 2017. gadā salīdzinājumā ar 2016. gadu. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis pieauga

budžetā par apmēram 182 tūkstošiem eiro, bet valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas palielinājās par apmēram 410 tūkstošiem eiro. Tas izskaidrojams ar to, ka neliels pieaugums ir minimālai mēneša darba algai. Tāpat lielu ietekmi rada ieviestais diferencētais neapliekamais minimums. 2018. gadā tika izpildīta darba samaksas nodokļu prognozētais plāns, kas izskaidrojams ar to, ka tika ieviesta būtiska darba samaksu nodokļu reforma. Palielinājās minimālā alga par 50 eiro, kas ir lielākais lēciens pēdējo piecu gadu laikā. Valsts sociālo apdrošināšanas obligāto iemaksu likme gan darba devējiem, gan darba ņēmējiem, palielinājās abiem kopā, nodokļa likme uz ienākumiem par 1%.

Tā kā no 2016. gada tiek ieviests diferencētais neapliekamais minimums, kuru pilnībā var izmantot iesniedzot ienākumu deklarāciju, pieaug liela iedzīvotāju interese par deklarācijas aizpildīšanu un iesniegšanu. Iedzīvotāji kļūst izglītotāki arī jautājumos, kas saistīti ar pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokļa atgūšanu, arī par izglītību un medicīnu, un citiem attaisnotiem izdevumiem.

Attēlā var redzēt, ka salīdzinot 2018. gadu ar 2015. gadu, var vērot to, ka būtiski pieaug atmaksātais pārmaksātais iedzīvotāju ienākuma nodoklis. 2018. gadā tie ir 73 miljonu eiro vairāk nekā tas bija 2015. gadā. Tas rada negatīvu ietekmi uz iedzīvotāju ienākumiem tekošajā periodā, kad tiek aprēķināta un saņemta nopelnītie ienākumi (13. att.).

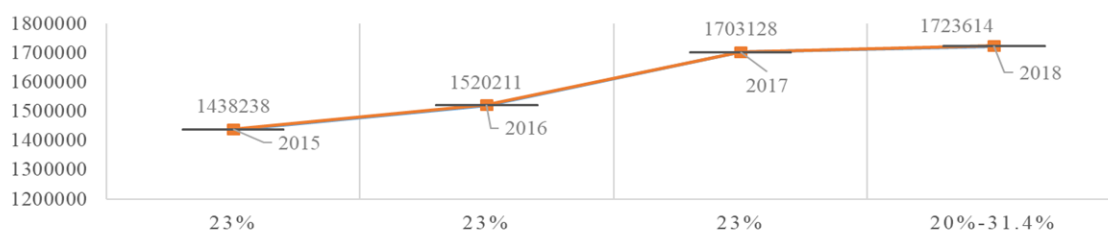
13. att. Latvijas iedzīvotāju ienākumu nodokļa atmaksa, iesniedzot ienākuma deklarāciju no 2015. līdz 2018. gadam, milj. eiro (Avots: autores apkopojums)

Darba ņēmēji ar lielu laika nobīdi un ar nosacījumu, ja iesniedz ienākumu deklarāciju, var atgūt pārmaksāto nodokli. Paaugstinoties inflācijai, arī atgūstamā naudas summa kļūst nevērtīga, tas ietekmē to, ka, ja iedzīvotājs saņemtu šo naudu ātrāk, tad varētu vairāk iegādāties preces un samaksāt par pakalpojumiem, tā veicinot ātrāku ekonomisko izaugsmi. Pēc Centrālās statistikas datiem no 2015. gada janvāra līdz 2019. gada oktobrim, patēriņa cenu pārmaiņas, kur inflācija

ir 10,3%. Kā arī ieviestā nodokļu reforma no 2018. gada radījusi situāciju, ka valsts ne tikai paliek parādā iedzīvotājiem, tas nozīmē, ka iedzīvotāji iegulda savus ieņēmumus bez procentiem valstī, bet arī rodas situācija, ka iedzīvotāji paliek parādā valstij, ko ietekmē prognozētā neapliekamā minimuma nekorekta noteikšana, jo tiek balstīta uz novecojošiem datiem. Grūtības arī rodas darba ņēmējiem, kuri neizprot sarežģītās darba samaksas aprēķinus un nodokļu piemērošanu. Pēc autore domām, tas var kropļo valsts plānoto budžeta ienākumu prognozes, ko varēs izmantot valsts funkciju izpildei, kā arī ir negodīga pret tiem cilvēkiem, kuriem ir zemāks izglītības līmenis, tātad zemāks algu līmenis, kam būtu ļoti svarīga nodokļa pārmaksas atmaksa ģimenes budžetam un, ja nav neviena, kas viņu vietā palīdzētu iesniegt ienākumu deklarāciju, vai arī ir neizprašana par to iesniegšanu un aizpildīšanu, tad ir risks šādiem cilvēkiem, ka neatgūs pēc likuma noteikto atmaksu. Kā lielāko risku, autore saskata, ja tomēr izveidojās nodokļa parāds, kam ir nelieli ienākumi, un, iesniedzot deklarāciju tiek aprēķināta liela summa, kas ir nelielā periodā jāiemaksā valsts budžetā. Pēc Letas ziņām par 2018. gadu – “No visām Valsts ieņēmumu dienestā (VID) līdz svētdienai, 16. jūnijam, iesniegtajām gada ienākumu deklarācijām par 2018. gadu, nodokļa parāds ir izveidojies 167 538 deklarāciju iesniedzējam jeb 19,1% un kopējā nodokļu parāda summa ir 39,5 miljoni eiro, informēja VID pārstāvji” (Nodokļu parāds izveidojies 167 539 gada ienākumu deklarāciju iesniedzējiem, 2019).

Pēc Eurostat datiem nodokļu sloga ieņēmums procentos no IKP Latvijai ir 31 procents, līdzīgi ir Lietuvā, Igaunijā. Tas ir 33 procenti no IKP. Daudzām valstīm ir lielāks nodokļu slogs līdz pat 48 % no IKP. Zemākais nodokļu slogs vērojams Īrijā, Rumānijā un Bulgārijā, zem 30 % no IKP. Tas izskaidrojams ar to, ka valstī vēl joprojām vērojams liels īpatsvars aplokšņu algas un neuzrādītā nodarbinātība, jo darba nodokļi ir samērā augsti.

Pēc Lafēra līknes varam redzēt, ka pie nemainīgas iedzīvotāju ienākumu likmes 23 %, Latvijā ieņēmumi ir ar pozitīvu tendenci palielināties (14. att.).

14. att. Latvijas nodokļu ieņēmumi, milj.eiro, pie noteiktās iedzīvotāju ienākumu nodokļu likmes, % no 2015. līdz 2018.gadam (Avots: autore apkopojums)

2017. gadā straujš pieaugums, ieviešot 2018. gadā diferencēto ienākuma nodokli no 20% līdz 31,4%, nodokļa ieņēmumi valsts budžetā ir vērojams ar nelielu pieaugumu.

Džini koeficients norāda ienākumu vienlīdzību starp iedzīvotājiem. Ja Džini koeficients ir nulle, tad ienākumi visiem ir vienlīdzīgi, jo vairāk tuvojas simts procentiem, jo nevienlīdzīgāki ir iedzīvotāju ienākumi Latvijas Džini koeficients ir apmēram 35 % robežās. 2015. un 2016. gadā tas nedaudz kritās zem 35 procentiem, tomēr 2017.gdā tas atkal pārsniedz iepriekš norādīto robežu. Kas ir izskaidrojams ar diferencētā neapliekamā minimuma ieviešanu, kas palielināja nevienlīdzību dažādu darba samaksas ienākumu saņēmēju grupās (11. tabula).

11. tabula. Džini koeficients starp Baltijas valstīm no 2009. līdz 2018. gadam (Avots: autores apkopojums)

	2015.gads	2016.gads	2017.gads	2018.gads
Igaunija	34,8	32,7	31,6	30,6
Latvija	35,4	34,5	34,5	35,6
Lietuva	37,9	37	37,6	36,9

Starp Baltijas valstīm Džini koeficients ir līdzīgs, 2018. gadā tas pārsniedz 30%. Tomēr, ja Lietuvā un Igaunijā var redzēt, ka ir neliels samazinājums, tad Latvijā tas pēc vairāku gadu nemainīguma, palielinās.

Nodokļu reformas ietekme 2016., 2017. gadā neto algai, aprēķinot un piemērojot noteiktos darba samaksas nodokļus. Piemēros tiks aplūkoti darbinieku darba samaksas četri veidi – minimālā alga, bruto 600 eiro, 1000 eiro, ar nosacījumu, ka darba ņēmējam nodokļu grāmatiņa iesniegta pie darba devēja.

2016. – 2017. gadam tika palielināta minimālā alga par 10,00 eiro, bet samazināts neapliekamais minimums par 10,00 eiro. Tā ietekme aprēķinos: neto alga palielinājās par 3,44 eiro, VSAOI samaksātais budžetam pieauga par 3,41 eiro un IIN samaksātais budžetam pieauga par 5,51 eiro salīdzinot 2016. un 2017. gadus. Pēc aprēķina var redzēt, ka nekādu ieguvumu nebija, pieauga nodokļu slogs gan darba ņēmējiem gan darba devējiem.

Salīdzinot 2016. gadu un 2017. gadu, var secināt, ka neto samaksa pieauga par 3,44 eiro. Toties nodokļos tiek samaksāts vairāk, jo tiek samazināts neapliekamais minimums par 10 eiro, bet minimāla alga palielināta par 10 eiro. Bet jau pie nedaudz lielākas bruto algas, piemērā tie ir 600 eiro, darba samaksa izmaksai samazinās par 3,45 eiro, par tādu summu pieaug ienākuma nodokļa samaksa, aprēķinātais sociālais nodoklis paliek nemainīgs (12. tabula).

12. tabula. Nodokļu reformas ietekmes salīdzinājums darba samaksas aprēķinos par 2016., 2017. gadu (Avots: Autores apkopojums)

Nosaukums/ gads	2016	2017	Izmaiņas ("+"palielinājums/ "- samazinājums)	2016	2017	Izmaiņas ("+"palielinājums/ "- samazinājums)	2016	2017	Izmaiņas ("+"palielinājums/ "- samazinājums)
Bruto alga,eiro	370.00	380.00	10.00	600.00	600.00	0.00	1000.00	1000.00	0.00
Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	38.85	39.90	1.05	63.00	63.00	0.00	105.00	105.00	0.00
Neapliekamais minimums, eiro	75.00	60.00	-15.00	75.00	60.00	-15.00	75.00	60.00	-15.00
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, eiro	58.91	64.42	5.51	106.26	109.71	3.45	188.60	192.05	3.45
Summa izmaksai, eiro	272.24	275.68	3.44	430.74	427.29	-3.45	706.40	702.95	-3.45
Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	87.28	89.64	2.36	141.54	141.54	0.00	235.90	235.90	0.00
Darba devēja izmaksas par darba algu kopā, eiro	457.28	469.64	12.36	741.54	741.54	0.00	1235.90	1235.90	0.00

Nākamajā tabulā varam vērot kādu pārmaksāto nodokli saņems minimālās algas saņēmējs, kad iesniegs ienākuma deklarāciju (13. tabula).

13. tabula. Diferencētā neapliekamā minimuma piemērošanas rezultāts, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju par 2016. un 2017. gadu (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	Summa, eiro			
Bruto alga par 2016.gadu	370.00	600.00	1000.00	1100.00
Iesniedzot par 2016. gadu gada ienākuma deklarāciju, pārmaksātā summa	70.11	44.53	0.04	-11.08
"Pārmaksātā summa >0" saņem/ "Pārmaksātā summa = vai <0" nesaņem pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli	16.13	10.24	0.01	-2.55
Bruto alga par 2017.gadu	380	600	1000	1100
Iesniedzot par 2017. gadu gada ienākuma deklarāciju, pārmaksātā summa	156.1387	108.41	21.64	-0.06
"Pārmaksātā summa >0" saņem/ "Pārmaksātā summa = vai <0" nesaņem pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli	35.91191	24.93494	4.976832	-0.0127

Darbiniekam, kuram ir nelieli ienākumi, gandrīz 6 eiro mēnesī par 2016. gadu un 13 eiro par 2017.gadu, rada būtisku ienākuma nesaņemšanu, par kuru varētu iegādāties papildus pārtiku.

Svarīgs aspekts, kuru ir būtiski apskatīt, vai piešķirtie atvieglojumi ir pilnībā izmantojami un kā tie uzlabo darba ņēmēja ienākumus (14. tabula).

14.tabula. Aprēķini par atvieglojumu izmantojamības salīdzinājums 2016., 2017. gadā, ja apgādībā ir no 1 līdz 4 bērniem (Avots: Autores apkopojums)

Nosaukums	2016.gads				2017.gads			
	1 bērns apgādībā	2 bērni apgādībā	3 bērni apgādībā	4 bērni apgādībā	1 bērns apgādībā	2 bērni apgādībā	3 bērni apgādībā	4 bērni apgādībā
Bruto alga, eiro	370.00	370.00	370.00	370.00	380.00	380.00	380.00	380.00
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmēja daļa, eiro	38.85	38.85	38.85	38.85	39.90	39.90	39.90	39.90
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēja daļa, eiro	87.28	87.28	87.28	87.28	89.64	89.64	89.64	89.64
Iedzīvotāju ienākumu nodoklis, eiro	18.66	0.00	0.00	0.00	24.17	0.00	0.00	0.00
Alga izmaksai, eiro	312.49	331.15	331.15	331.15	315.93	340.10	340.10	340.10
Neapliekamais minimums, eiro	75.00	75.00	75.00	75.00	60.00	60.00	60.00	60.00
Atvieglojumi par bērniem, eiro	175.00	350.00	525.00	700.00	175.00	350.00	525.00	700.00
Atvieglojumi kopā, eiro	250.00	425.00	600.00	775.00	235.00	410.00	585.00	760.00
Atvieglojumu izmantojamība, "+" tiek izmantots/ "-" netiek izmantots, eiro	62.49	-93.85	-268.85	-443.85	80.93	-69.90	-244.90	-419.90
Atgūstamā nodokļa bāzes summas pārākums, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju, eiro	0.00 (1204.84 - (250* 12) = 1204.84 -3000 = -1795.16	0.00	0.00	0.00	0.00 (1398,86 -235 *12) = 1398,86 -2820 = -421,14	0.00	0.00	0.00

Tabulā var apskatīt pēc aprēķiniem, ka darbinieki nevar izmantot visus atvieglojumus, kas viņiem pienāktos, kas ietekmē arī to, ka netiek aprēķināts ienākumu nodoklis, jo atvieglojumi pārsniedz bruto ienākumu, kas nozīmē, ka nevar iesniegt ienākumu deklarāciju un nav iespējams iesniegt arī attaisnotos izdevumus, izmantojot aprēķinam gada diferencētā neapliekamā minimuma formulu. Pēc aprēķinu rezultātiem var secināt, ka Latvijā ir neizdevīgi,

ja ģimenē aug bērni. Ļoti liela nevienlīdzība un netaisnība. Var novērot, ka jau pie diviem bērniem ģimenē vairs nevar izmantot visus atvieglojumus. Jau ar diviem bērniem, darba ņēmēja darba samaksa neto nemainās, atvieglojumi nav izmantojami pēc savas nozīmes. Neizmantotā atvieglojumu summa par 2017. gadu salīdzinājumā ar 2016. gadu samazinās. Par 5,51 eiro pieaug samaksa par iedzīvotāju ienākuma nodokli, ja tiek piemēroti atvieglojumi par vienu bērnu. Jau sākot no diviem bērniem iedzīvotāju ienākuma nodoklis netiek aprēķināts. Izmaiņas ietekmē samazinātais neapliekamais minimums no 75 uz 60 eiro. Tā kā ir pieaugusi valstī noteiktā minimālā darba samaksa, pieaug valsts sociālā nodokļa iemaksa budžetā – darba ņēmējiem par 1,05 eiro, darba devējiem par 2,36 eiro.

2018. gads ievieša savādāku darba samaksas nodokļu sistēmu, mainījās nodokļu elementu apjomi, aprēķina kārtība. Darba samaksas aprēķinu salīdzinājumā par 2018. gada darba samaksas nodokļu reformas ietekmi uz iedzīvotāju ienākumiem, var apskatīt ieviestās izmaiņas (15. tabula).

15. tabula. Darba samaksas nodokļu reformas ietekme uz iedzīvotāju ienākumiem (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums/gads	2017	2018	Izmaiņas ("+"palielinājums"- "samazinājums")	2017	2018	Izmaiņas ("+"palielinājums"- "samazinājums")	2017	2018	Izmaiņas ("+"palielinājums"- "samazinājums")
Bruto alga, eiro	380.00	430.00	50.00	600.00	600.00	0.00	1000.00	1000.00	0.00
Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	39.90	47.30	7.40	63.00	66.00	3.00	105.00	110.00	5.00
Neapliekamais minimums, eiro	60.00	200.00	140.00	60.00	142.86	82.86	60.00	0.00	-60.00
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, eiro	64.42	36.54	-27.88	109.71	78.20	-31.51	192.05	178.00	-14.05
Summa izmaksai, eiro	275.68	346.16	70.48	427.29	455.80	28.51	702.95	712.00	9.05
Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	89.64	103.59	13.95	141.54	144.54	3.00	235.90	240.90	5.00
Darba devēja izmaksas par darba algu kopā, eiro	469.64	533.59	63.95	741.54	744.54	3.00	1235.90	1240.90	5.00

Salīdzinot pirms nodokļu reformas un pēc nodokļu reformas 2017. un 2018. gadu, var redzēt, ka par 50 eiro pieaugusi minimālā alga valstī. Pieaug neapliekamais minimums par 140 eiro, ja bruto alga ir līdz 440 eiro. Virs 440 līdz 1000 eiro tiek aprēķināts prognozētais neapliekamais minimums, kuru aprēķina Valsts ieņēmumu dienests. Sakarā ar to, ka 2019. gadā bija izveidojies liels iedzīvotāju skaits, kuri palika parādā valstij par mazāku algas nodokļa samaksu. Tika grozīts likums un noteikts, ka paši nodokļu maksātāji varēs noteikt sev prognozēto

neapliekamo minimumu, ar nosacījumu, ka tas nevarēs būt lielāks par Valsts ieņēmuma dienesta noteikto. Tas nozīmē, ka katram nodokļu maksātājam jāklūst sev par grāmatvedi, jo darba samaksas nodokļu piemērošana ir izveidota diezgan sarežģīta. Darba ņēmējiem un darba devējiem sociālais nodoklis pieaudzis par 0,5% katram, ienākuma nodoklī vērojams samazinājums, jo līdz ienākumam 1667 eiro piemēro 20%, bet paaugstinājumu rada diferencētais neapliekamais minimums, jo lielāka alga, mazāks vai nav neapliekamais minimums, lielāks ienākuma nodoklis jāmaksā. Tomēr salīdzinājumā ar 2017. gadu iedzīvotāju ienākumu nodoklis 2018.gada budžeta ieņēmumos tiek iekasēts mazāk no bruto samaksas līdz 1100 eiro. Tai pat laikā darbinieki pēc nodokļu ieturēšanas saņem neto summu izmaksai vairāk nekā 2017. gadā.

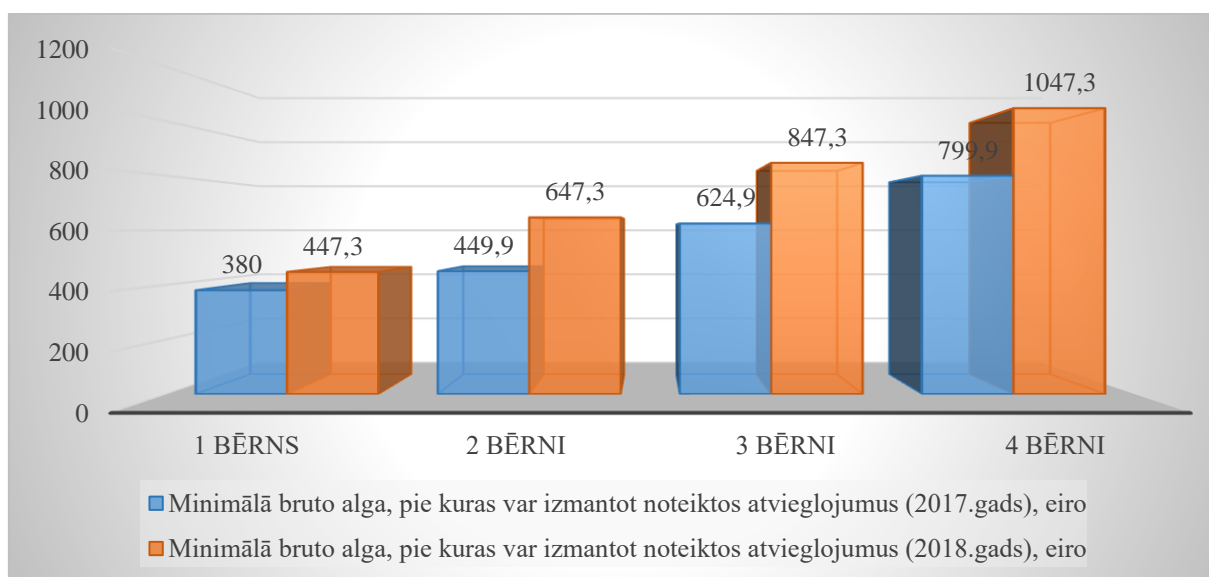
2018. gadā mainot darba samaksas nodokļu reformu, tika paredzēts, ka uzlabosies situācija ģimenēm ar bērniem un mazo algu saņēmējiem (16. tabula).

16.tabula. Aprēķini par atvieglojumu izmantojamību 2017., 2018. gadā, ja apgādībā ir no 1 līdz 4 bērniem, eiro (Avots: Autores apkopojums)

Nosaukums	2017.gads				2018.gads			
	1 bērns apgādībā	2 bērni apgādībā	3 bērni apgādībā	4 bērni apgādībā	1 bērns apgādībā	2 bērni apgādībā	3 bērni apgādībā	4 bērni apgādībā
Bruto alga, eiro	380.00	380.00	380.00	380.00	430.00	430.00	430.00	430.00
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmēja daļa, eiro	39.90	39.90	39.90	39.90	47.30	47.30	47.30	47.30
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēja daļa, eiro	89.64	89.64	89.64	89.64	103.59	103.59	103.59	103.59
Iedzīvotāju ienākumu nodoklis, eiro	24.17	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Alga izmaksai, eiro	315.93	340.10	340.10	340.10	382.70	382.70	382.70	382.70
Neapliekamais minimums, eiro	60.00	60.00	60.00	60.00	200.00	200.00	200.00	200.00
Atvieglojumi par bērniem, eiro	175.00	350.00	525.00	700.00	200.00	400.00	600.00	800.00
Atvieglojumi kopā, eiro	235.00	410.00	585.00	760.00	400.00	600.00	800.00	1000.00
Atvieglojumu izmantojamība, "+" tiek izmantots/ "-" netiek izmantots, eiro	80.93	-69.90	-244.90	-419.90	-17.30	-217.30	-417.30	-617.30
Atgūstamā nodokļa bāzes summas pārmaxsa, iesniedzot gada ienākuma deklarāciju, eiro	0.00 = (1398,86 - (235*12) =1398,86 -2820= -1421,14	0.00	0.00	0.00	8.50 =((2400- 0.35714* (5160- 12000)) -4800) *20%	0.00 =((2400- 0.35714* (5160- 12000))- 7200) *20%	0.00	0.00

Tāpēc ļoti svarīgi ir saprast, vai reforma atrisina iepriekš pielaisto kļūdu, ka nav iespējams izmantot visus paredzētos atvieglojumus, kas noteikti normatīvos aktos, vai atvieglojumi ir pilnība izmantojami un kā tie uzlabo darba ņēmēja ienākumus, cik lielā apmērā tiek iekasēti darba samaksas nodokļi.

2018. gadā salīdzinājumā ar 2017. gadu var redzēt, ka alga izmaksai darbiniekam ar vienu apgādājamo ir palielinājusies par 66,77 eiro, tas izskaidrojams ar minimālās algas, atvieglojuma apmēra palielinājumu un iedzīvotāju ienākumu nodokļa samazinājumu par 3 procentiem. Ja ir divi un vairāk bērni, tad algas izmaksas palielinājums sarūk uz 42,6 eiro. Būtiski ir tas, ka 2017. gadā darbinieks ar vienu bērnu maksājot iedzīvotāju ienākumu nodokli, ir iespēja iesniegt ienākumu deklarāciju par attaisnotiem izdevumiem un atgūt pārmaksāto nodokli. 2018. gadā tas nav iespējams arī ar vienu apgādājamo. Darbiniekiem ar diviem un vairāk apgādājamiem neizmantoto atvieglojumu summa, ko nav iespējams izmantot, ir pieaugusi salīdzinājumā ar 2017. gadu. Nākamajā attēlā var aplūkot minimālo bruto algas salīdzinājumu par 2017. un 2018. gadu, pie kura var izmantot visus noteiktos atvieglojumus (15. att.).

15. att. Minimālā bruto alga, pie kuras var izmantot noteiktos atvieglojumus, eiro (Avots: autores apkopojums)

Minimālai bruto algas apmērs, kas redzams attēlā par 2018. gadu, pie kura tiktu izmantoti visi noteiktie atvieglojumi, bet nemaksā ienākuma nodokli, ir no 447,3 līdz 1047,3 eiro vairāk par noteikto minimālo algu – 430 eiro.

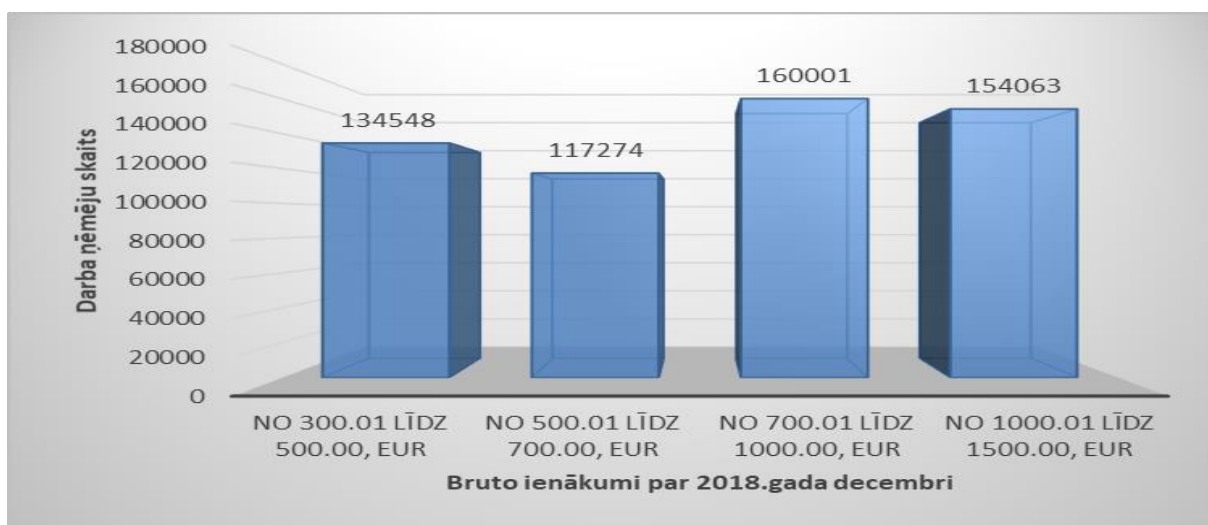
Šobrīd ģimenes valsts pabalsts noteikts, ka par pirmo bērnu – 11,38 eiro, par otro bērnu 22,76 eiro, par trešo bērnu – 34,14 eiro un par ceturto 50,07 (MK noteikumi Nr. 1517, 01.01.2010). Pēc autores domām nav taisnīga pieeja, ka par katru bērnu ir atšķirīgs ģimenes valsts pabalsts, jo arī viens bērns ģimenē ir jāapgādā tāpat kā divi un vairāk. Tā kā pēc noteikumiem ir noteiktas piemaksas, atkarībā no tā vai tev ir vairāk par vienu bērnu, tas arī būtu tas instruments, ar kuru palīdzību stimulēt demogrāfisko situāciju valstī. Situācijas risināšanai autore piedāvā atcelt noteiktos atvieglojumus par bērniem, tajā vietā piešķirt ģimenes valsts pabalstu 50 eiro par katru apgādībā esošu bērnu (17. tabula).

17. tabula. Risinājums Nr. 1 par 2019. gadu, eiro (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	2019				Risinājums Nr.1 2019			
	1 bērns apgādībā	2 bērns apgādībā	3 bērns apgādībā	4 bērns apgādībā	1 bērns apgādībā	2 bērns apgādībā	3 bērns apgādībā	4 bērns apgādībā
Bruto alga, eiro	430.00	430.00	430.00	430.00	430.00	430.00	430.00	430.00
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmēja daļa, eiro	47.30	47.30	47.30	47.30	47.30	47.30	47.30	47.30
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēja daļa, eiro	103.59	103.59	103.59	103.59	103.59	103.59	103.59	103.59
Iedzīvotāju ienākumu nodoklis, eiro	0.00	0.00	0.00	0.00	30.54	30.54	30.54	30.54
Alga izmaksai, eiro	382.70	382.70	382.70	382.70	352.16	352.16	352.16	352.16
Neapliekamais minimums, eiro	230.00	230.00	230.00	230.00	230.00	230.00	230.00	230.00
Atvieglojumi par bērniem, eiro	230.00	460.00	690.00	920.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Atvieglojumi kopā, eiro	460.00	690.00	920.00	1150.00	230.00	230.00	230.00	230.00
Atvieglojumu izmantojamība, "+" tiek izmantots/ "-" netiek izmantots, eiro	-77.30	-307.30	-537.30	-767.30	122.16	122.16	122.16	122.16
Ģimenes valsts pabalsts šobrīd spēkā esošais, eiro	11.38	22.76	34.14	50.07	50.00	100.00	150.00	200.00
Alga izmaksa un ģimenes pabalsts kopā, eiro	394.08	405.46	416.84	432.77	402.16	452.16	502.16	552.16
Izmaiņas ģimenes ieņēmumos "+" palielinājums/ "-" samazinājums, eiro					8.08	46.70	85.32	119.39

Risinājumā Nr.1 par 2019. gadu var redzēt, ka ģimenes ar bērniem ir ieguvēji, salīdzinot ar šī brīža ieņēmumiem. Ģimene Risinājumā 2019 ir ieguvēja, jo pie viena bērna, iegūst par 8,08 eiro vairāk nekā šobrīd, pie četriem bērniem tie ir jau 119,39 eiro vairāk. Pie algas izmaksas Risinājumā Nr. 1 par 2019. gadu darbinieks saņem par 30,54 eiro mazāk, bet samaksā to valsts budžetā iedzīvotāju ienākumu nodokli. Ieņēmumi tiek iekasēti valsts budžetā, kas dod iespēju atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli par attaisnotiem izdevumiem.

Nākamajā attēlā var aplūkot bruto darba ienākumus par 2018.gada decembri, ko saņem darba ņēmēji. Bruto darba algu no 301 līdz 500 saņem apmēram 134 tūkstoši darba ņēmēji, kas parāda riskus, ka norādītie darba ņēmēji nevar piemērot visus atvieglojumus, ja tie ir piemērojami un nemaksās iedzīvotāju ienākuma nodokli. Pēc Centrālās statistikas datiem 2018. gadā vienā māsaimniecībā bija 15,6% ar vienu bērnu, 8,5% ar diviem bērniem un 3,1% ar trīs un vairāk bērniem (16. att.).

16. att. Darba ņēmēja bruto darba ienākumi par 2018. gada decembri, eiro (Sociālie procesi, 2018)

Ja alga ir lielāka par 1667 eiro, tad atšķiras nodokļu piemērošana darba samaksa, jo no 2018. gada virs 1667 eiro tiek piemērots ienākuma nodoklis 23%. Tas jau ir otrs veids kā tiek aprēķināta darba samaksa. Tika salīdzināts pirms un pēc nodokļu reformas, ja bruto alga 1800 eiro, pie nosacījuma, ka darba vietā ir iesniegta darbinieka nodokļu grāmatiņa un nav ne viena apgādājamā (18. tabula).

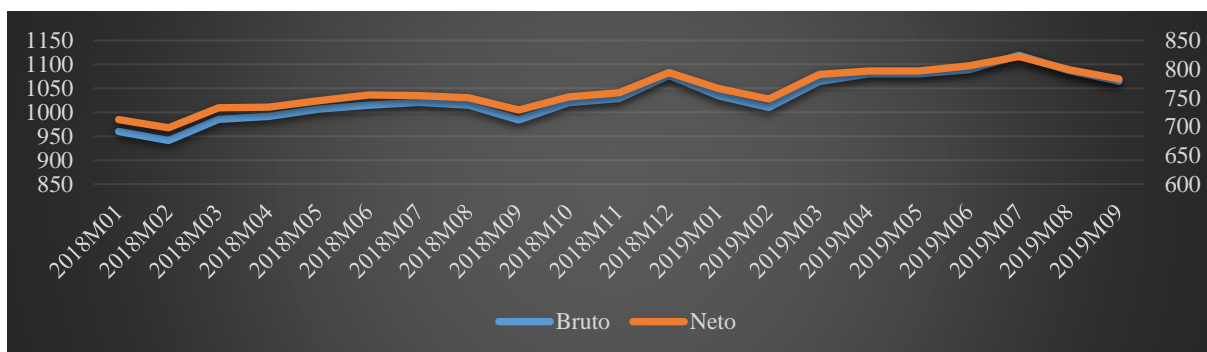
18. tabula. Darba samaksas aprēķins un nodokļu piemērošanas salīdzinājums par 2017. un 2019. gadu (Avots: autores apkopojums)

Nosaukums	2017.gads	2019.gads	Izmaiņas "+" palielinājums/ "-" samazinājums
Bruto alga, eiro	1800.00	1800.00	0.00
Neapliekamais minimums, eiro	60.00	0.00	-60.00
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmējs, eiro	189.00	198.00	9.00
Iedzīvotāju ienākumu nodoklis, eiro	356.73	324.39	-32.34
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba ņēmējs, eiro	424.62	433.62	9.00
Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva, eiro	0.36	0.36	0.00
Darba devēja izdevumi kopā, eiro	2224.98	2233.98	9.00
Neto alga izmaksai, eiro	1254.27	1277.61	23.34

Pie bruto algas 1800 eiro, var redzēt, ka lielo algu saņēmējs ir ieguvējs. Pēc nodokļu reformas saņems par 23,34 eiro vairāk nekā pirms nodokļu reformas.

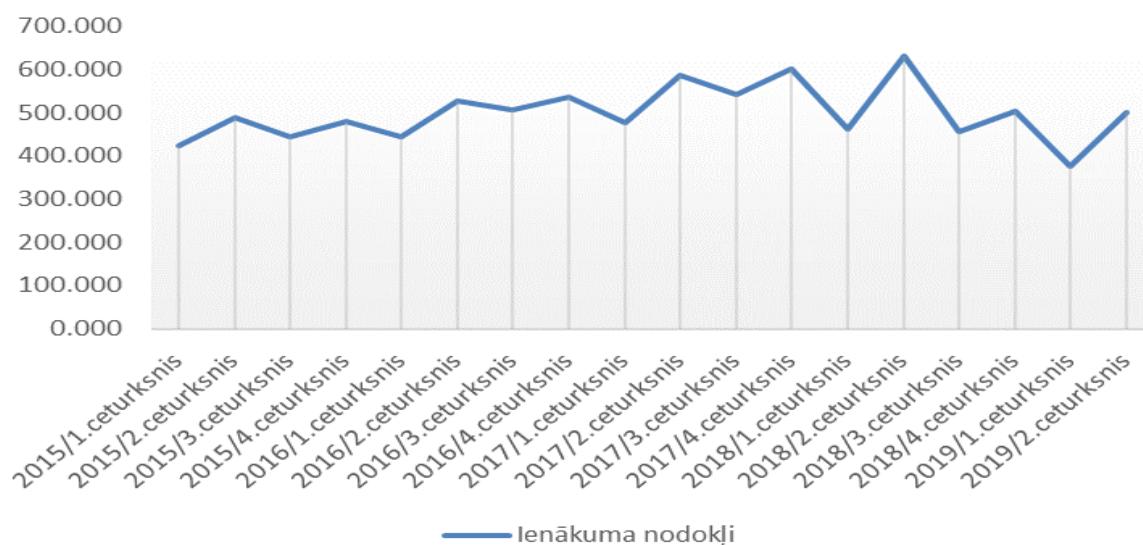
Izvērtējot nodokļu piemērošanu pēc nodokļu reformas, var secināt, ka uzlabojusies situācija lielo algu saņēmējiem un tiem, kam nav bērnu. Ģimenēm, kurām ir bērni piedāvātā reforma neuzlabo situāciju, tieši otrādi pasliktina. Pie bruto algas 1800 eiro darbiniekam ir iespējams izmantot visus atvieglojumus, ja arī ģimenē aug četri bērni, pat samaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli, kas nodrošina iespēju iesniegt arī deklarāciju par attaisnotiem izdevumiem un atgūt par izglītību vai medicīnu. Tas nerada vienlīdzīgu un taisnīgu sistēmu.

Vērtējot pieejamos Centrālās statistikas datus par strādājošo mēneša vidējo darba samaksu pa mēnešiem, var redzēt, ka vidēji bruto alga ir nedaudz vairāk par 1000 eiro mēnesī un tā ir vidēji par 78 eiro pieaugusi pret iepriekšējo tādu pašu periodu. Neto sasniedz 822 eiro mēnesī, šie ienākumi ir nelieli, it īpaši, ja ģimenē aug bērni (17. att.).

17. att. Strādājošo mēneša vidējā darba samaksa no 2018. gada janvāra līdz 2019. gada septembrim, eiro (Avots: autores apkopojums)

Nākamajā attēlā var apskatīt vispārējās valdības sektora ienākuma nodokļus pa ceturkšņiem. Salīdzinot 2019. gada pirmo un otro ceturksni, redzam, ka ienākuma nodokļos ir kritums. Pirmajā ceturksnī par 85,8 un otrajā ceturksnī par 128,4 miljoniem eiro mazāk salīdzinot ar 2018. gada pirmo un otro ceturksni. 2018. gadā ienākuma nodokļi kopumā ir mazāki par 2017. gada ieņēmumiem. Turpretī 2017. gada ienākuma nodokļi ir par 193 miljoniem eiro lielāki nekā par 2016.gadu (18. att.).

18. att. Vispārējās valdības sektora no 2015. gada līdz 2019. gada ienākuma nodokļi pa ceturkšņiem, milj. eiro (Avots: autores apkopojums)

Tā kā gan darba devējiem un darba ņēmējiem ir ļoti būtiska darba samaksa, būtu jāskatās plašāk, analizējot mūsu tuvākās kaimiņu valstis – Igaunija un Lietuva. Baltijas valstu darba samaksas nodokļu salīdzinājums par 2019. gadu (19. tabula).

19. tabula. Baltijas darba samaksas nodokļu salīdzinājums (Avots: autores apkopojums)

2019.gads	Latvija	Lietuva	Igaunija
Minimālā alga, eiro	430	555	540
Iedzīvotāju ienākumu likme, %	20, 23, 31.4	20, 27	20
Solidaritātes nodoklis,%	25.5		
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas likme,%	35.09	19.5	33
Bezdarba apdrošināšanas iemaksas,%			0.8, 1.6
Iemaksas pensijas fondā,%		1.8, 3	2, 3

Konstatēts, ka Lietuvas valsts sākusi straujāku darba samaksas politiku valstī, palielinot minimālo darba samaksu līdz 555,00 eiro. Tas pats vērojams arī Igaunijā, paaugstināta līdz 540,00 eiro. Nodokļu apmērs ir līdzīgs, bet Igaunijā un Lietuvā tiek veidots draudzīgāks diferencētais neapliekamais minimums, nosakot augstāku sliekšni no kura tas netiek piemērots. Tiek radīti labvēlīgāki apstākļi mazo un vidējo algu saņēmējiem. Kaut arī Lietuvā vairs nav noteikts atvieglojums par bērniem, bet tajā vietā tiek noteikts pabalsts, kas pozitīvi ietekmē mazo algu saņēmējus un tos, kuriem ir bērni, jo iepriekš nevarēja izmantot visus atvieglojumus algai, kā arī nemaksāja iedzīvotāju ienākumu nodokli, kā rezultātā nevarēja atgūt iedzīvotāju ienākumu nodokli par attaisnotiem izdevumiem.

Salīdzinot Igauniju un Latviju pēc minimālas algas valstī, var redzēt, ka, ja darbiniekam nav apgādājamo, un tie neietekmē algas aprēķinu, tad saņemto minimālo algu Igaunijā, iedzīvotājs saņem neto savā maciņā par 168 eiro vairāk nekā Latvijā (20. tabula).

20. tabula. Igaunijas darba samaksas aprēķins par 2019. gadu (Avots: autore apkopojums)

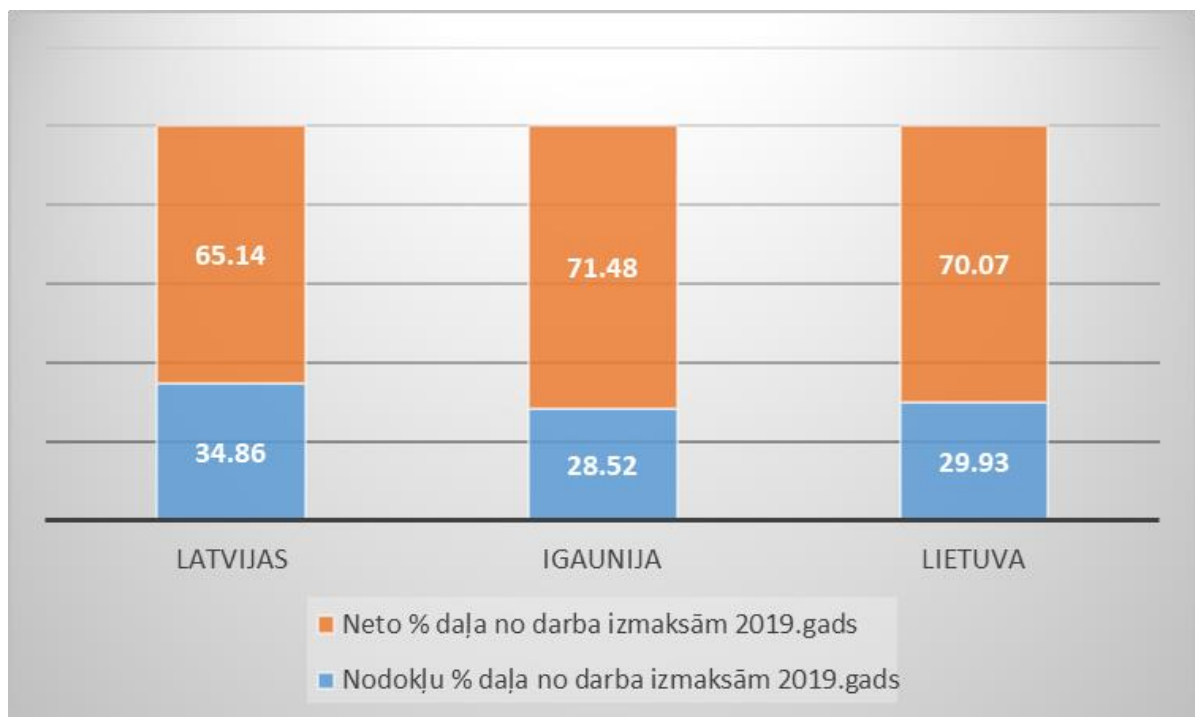
Informācija		Aprēķins	
Bruto alga, eiro	540	Darba devēja darbaspēka izmaksas kopā, eiro	722.52
		Sociālās apdrošināšanas nodoklis, eiro	178.2
Neapliekamais minimums, eiro	500	Darba devēja bezdarba apdrošināšanas iemaksa, eiro	4.32
Darba devēja bezdarba apdrošināšanas iemaksa (0,8%)		Bruto alga, eiro	540
Darbinieku bezdarba apdrošināšanas prēmija (1,6%)		Darbinieku uzkrājums pensijai, eiro	10.8
Finansētā pensija 2%		Darbinieku bezdarba apdrošināšanas iemaksa, eiro	8.64
		Darbinieku iedzīvotāju ienākuma nodoklis, eiro	4.11
		Neto izmaksai, eiro	516.45
Kopā nodokļu daļa no darba devēja izmaksām, %		28.52	
Darba samaksa neto daļa no darba devēja izmaksām, %		71.48	

Nākamajā tabulā tiks apskatīts Lietuvas darba samaksas darba samaksas aprēķins Salīdzinot Lietuvu un Latviju pēc minimālas algas valstī, var redzēt, ka, ja darbiniekam nav apgādājamo, un tie neietekmē algas aprēķinu, tad saņemot minimālo algu Lietuvā, iedzīvotājs saņems “uz rokas” savā maciņā par apmēram 48 eiro vairāk nekā Latvijā (21. tabula).

21. tabula. Lietuvas darba samaksas aprēķins par 2019. gadu, eiro (Avots: autores apkopojums)

Informācija		Aprēķins	
Bruto alga, eiro	555	Darba devēja darbaspēka izmaksas kopā, eiro	564.82
Neapliekamais ienākums, eiro	300	Darba devēja sociālais nodoklis, eiro	9.82
Pensiju sociālā apdrošināšana 8,72%		Bruto alga, eiro	555
Slimības sociālā apdrošināšana 2,09%		Darbinieka sociālais nodoklis, eiro	108.23
Maternitātes sociālā apdrošināšana 1,71%			
Veselības apdrošināšana 6,98%		Darbinieku ienākuma nodoklis, eiro	51
		Neto izmaksai, eiro	395.77
Kopā nodokļu daļa no darba devēja izmaksām, %		29.93	
Darba samaksa neto daļa no darba devēja izmaksām, %		70.07	

Nākamajā attēlā tiek salīdzinātas Baltijas valstis, izskatot nodokļu slogu pret darba izmaksām procentuālo daļu (19. att.).

19. att. Darba samaksas nodokļu slogs starp Baltijas valstīm par 2019. gadu, % (Avots: autores apkopojums)

Salīdzinot starp Igauniju un Latviju, kāds ir nodokļu slogs procentos darba devējam pret aprēķināto darba samaksu, var aplūkot, ka procentuālā daļa Igaunijā ir 28,52, bet Latvijā tas atšķiras par 6,34 procentiem, jo Latvijā darba devējs samaksā vairāk nodokļos 34,86 procentu no aprēķinātās samaksas.

Salīdzinot starp Lietuvu un Latviju, kāds ir nodokļu slogs procentos darba devējam pret aprēķināto darba samaksu, var aplūkot, ka procentuālā daļa Lietuvā ir 29,93, bet Latvijā tas atšķiras par 4,75 procentiem, jo Latvijā darba devējs samaksā vairāk nodokļos 34,86 procentu no aprēķinātās samaksas (19. att.).

Lietuvā nodokļu likmes un diferenciacija ir draudzīgāka uzņēmējdarbības vidē, kur darba devēja sociālais nodoklis ir būtiski samazināt no 31,2% uz 1,47%. Tai pat laikā pastāv noruna ar Lietuvas valdību, ka darba devēji visiem darba ņēmējiem palielinās bruto algu par 1,289 reizēm. Tā ir pareiza pieeja, ir jāstrādā kopā, samazinot uzņēmējdarbībai darba samaksas nodokļa slogu, Lietuvas valdība panāks, ka tiks uzlabota situācija arī darba ņēmējiem.

2019. statistikas dati liecina, ka Igaunijā vidējā bruto samaksa ir 1397 eiro, kas ir augstākā samaksa starp Baltijas valstīm. Lietuva ieviešot dažādas reformas darba samaksas nodokļos ir panākusi Igauniju, 2019.gada trešajā ceturksnī tā bija 1318 eiro. Latvijā tie ir tikai 1091 eiro līmenī (Sociālie procesi, 2019) Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, visās Baltijas valstīs rādītāji par vidējo bruto algu ir uzlabojušies un auguši. Straujākais minimālās algas kāpums ir vērojams Lietuvā – 555 eiro, Igaunijā – 540 eiro, turpretī Latvijā tā ir 430 eiro līmenī, kura ir par 110 eiro mazāka nekā Igaunijā un par 125 eiro mazāka nekā Lietuvā.

Kā otru risinājumu Risinājums 2 2019, kā uzlabot situāciju darba ņēmējiem un darba devējiem, autore piedāvā samazināt valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devēja daļu no 24,09% uz 3,5%, tai pašā laikā vienojoties ar darba devējiem, ka bruto algas tiks palielinātās par 1,2 reizēm, līdzīgi, kā tas ir Lietuvā. Tas var radīt situāciju, ka pieaug konkurētspējīga vide, kurā darba devējs var piedāvāt labāku atalgojumu, konkurētspējīgu ar citām valstīm. Kas var sekmēt aizbraukušo nodokļu maksātāju atgriešanos. Palielinoties nodokļu maksātājiem, palielināsies nodokļu ieņēmumi valsts budžetā. Autores piedāvātā Risinājumā Nr. 2 2019. gadā var redzēt, ka samazinot vienu nodokli, var padarīt konkurētspējīgāku algu valstī. Minimālās algas saņēmējs saņemtu par 58,93 eiro vairāk, darba devējam neuzliekot papildus slogu (23. tabula).

23. tabula. Risinājums Nr. 2 par 2019. gadu, eiro (Avots: autores apkopojums)

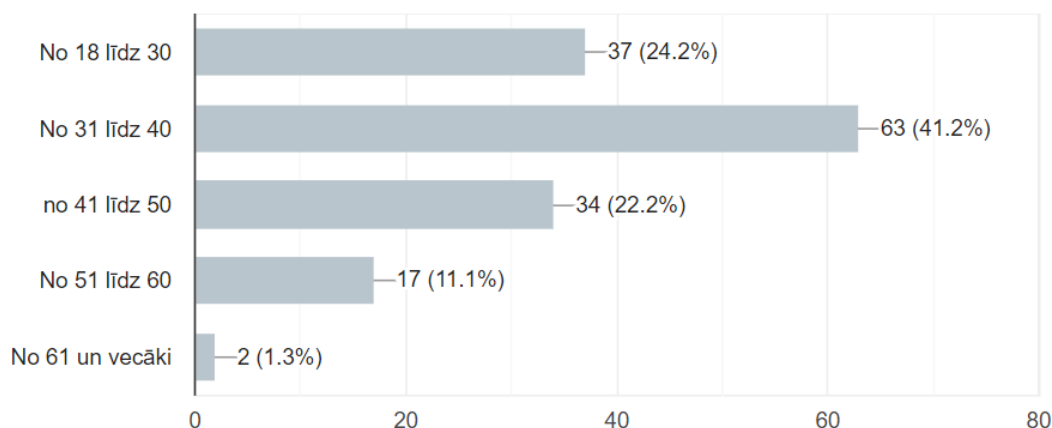
Nosaukums	2019.gads	Risinājums Nr.2 1.variants	Izmaiņas ("+"palielinājums / "-" samazinājums)	2019.gads	Risinājums Nr.2 2.variants	Izmaiņas ("+"palielinājums / "-" samazinājums)
Bruto alga, eiro	430.00	516.00	86.00	600.00	720.00	120.00
Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	47.30	56.76	9.46	66.00	79.20	13.20
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, eiro	88.02	105.63	17.61	122.82	147.38	24.56
Summa izmaksai	294.68	353.61	58.93	411.18	493.42	82.24
Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, eiro	103.59	18.06	-85.53	144.54	25.20	-119.34
Darba devēja izmaksas par darba algu kopā, eiro	533.59	534.06	0.47	744.54	745.20	0.66

2018. gada reforma tika noteikta uz trim gadiem, solot, ka neko nemainīs, ar nolūku, lai uzņēmēji un iedzīvotāji varētu rēķināties, kādi izdevumi ir paredzēti, plānot un attīstīties. Kaut gan jau 2019. gadā ir saprotams, ka solītie labumi no reformas nepiepildās. 22. novembrī 2019. ar grozījumiem tiek pieņemts, ka ar 2020. gada 1. janvāri minimālā alga paliek esošajā līmenī – 430 eiro. Neapliekamais minimums pieaugs par 70 eiro, līdz 300 eiro, līdzšinējo 230 eiro mēnesī. Atvieglojumi par bērniem pieaugs līdz 250 eiro, līdzšinējo 230 eiro mēnesī. Gada diferencētā neapliekamā minimuma aprēķināšanai – maksimālais gada neapliekamais minimums 3600 eiro un virs 14400 eiro vairs nepiemēros diferencēto neapliekamo minimumu (“Grozījumi Ministru kabineta 2017. gada 14. novembra noteikumos Nr. 676 "Noteikumi par neapliekamā minimuma un nodokļa atvieglojuma apmēru iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanai””, 2019). Pēc autores domām, tas nemainīs mazo algu saņēmēju situāciju ar atvieglojumu izmantošanu. Nedaudz pieaugs neto izmaksa, jo tiek palielināts atvieglojums par bērniem, kas pozitīvi ietekmēs lielo algu saņēmējus.

3.2. Aptaujas rezultāti un vērtējums par darba ņēmēju viedokli un zināšanām par darba samaksu un nodokļiem

Tika veikta aptauja “Darba samaksas nodokļu ietekmes analīze”, kurā piedalījās 153 Latvijas iedzīvotāji, kuriem tika uzdoti dažādi jautājumi par un ap nodokļu elementiem, kā izjutuši nodokļu reformu un kādas ir zināšanas par darba samaksas aprēķināšanu un pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokļa atgūšanu (skat. 4. un 5. pielikumu). Aptauja tika veikta no 26.11.2019. līdz 01.12.2019. Tika uzdoti divdesmit divi jautājumi Atbildes sniedza 80,4%

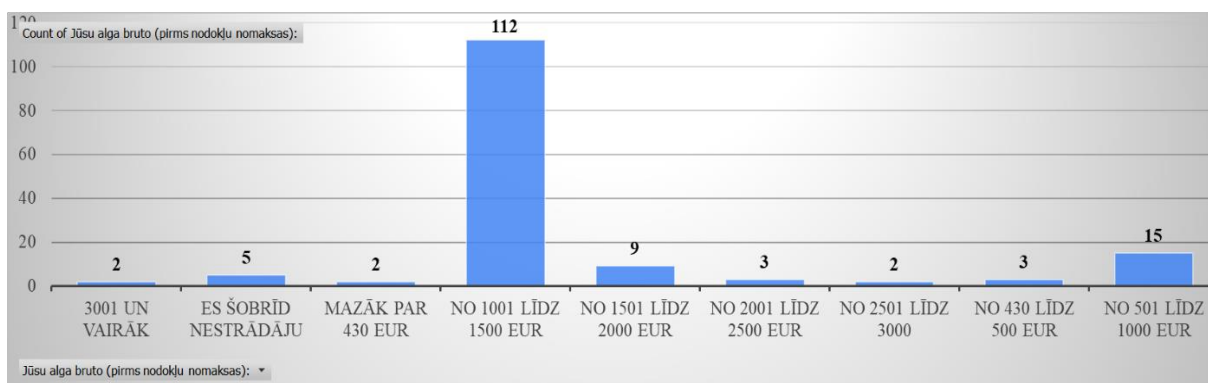
sievietes un 19,6% vīriešu vecumā no 18 līdz 60 un divi aptaujātie, kuri bija vecāki par sešdesmit gadiem (20. att.).

20. att. Aptaujāto respondentu vecums (Avots: autore veiktās aptaujas rezultātu apkopojums)

Aptaujā piedalījās 90,2% darbinieki, kuri stādā publiskajā sektorā, 6,5% privātajā sektorā un 3,3% norādīja atbildes variantu “cits”.

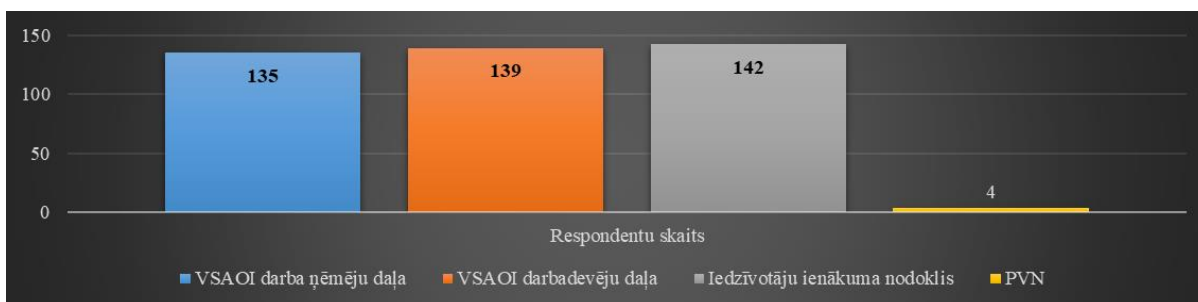
Lielākais īpatsvars 73,2% aptaujāto – 112 respondenti no 153, norādīja, ka saņem bruto algu robežās no 1001 līdz 1500 eiro, kas pēc statistikas datiem atbilst, ka tāda šobrīd ir vidējā alga mēnesī. Tomēr gandrīz desmitā daļa 9,8 % no visiem aptaujātajiem norādīja, ka saņem bruto algu no 501 līdz 1000 eiro, 2% no 430 līdz 500 un 1,3% saņem mazāk par 430 eiro mēnesī. 5,9% respondentu atbildēja, ka saņem no 1501 līdz 2000 bruto algu mēnesī (21. att.).

21. att. Aptaujāto bruto alga mēnesī (Avots: autore veiktās aptaujas rezultātu apkopojums)

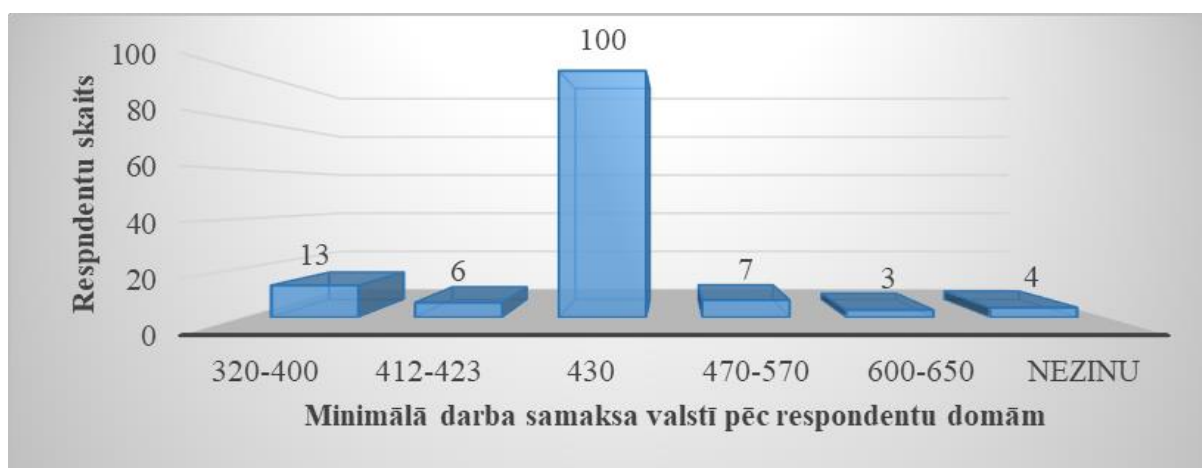
Aptaujas rezultāti liecināja, ka ne visi darbiniekiem ir zināšanas par to, kādi nodokļi tiek piemēroti darba samaksai. Četri respondenti atbildēja, ka, aprēķinot darba samaksu, piemēro pievienotās vērtības nodokli. Tomēr priecēja tas, ka lielāka daļa tomēr norādīja pareizi, kaut

gan atbilžu skaits pie katra nodokļa atšķirās, pētot katra respondenta atbildes, kas norāda par to, ka bija arī tādi, kuri nezināja visus darba samaksas nodokļus (22. att.).

22. att. Izvēlieties no saraksta, kādus nodokļus piemēro darba samaksai (iespējamās vairākas atbildes) (Avots: autores veiktās aptaujas rezultātu apkopojums)

Kāda ir minimālā alga mēnesī, atbildes tika sniegtas amplitūdā no 320 līdz 600 eiro mēnesī (23. att.).

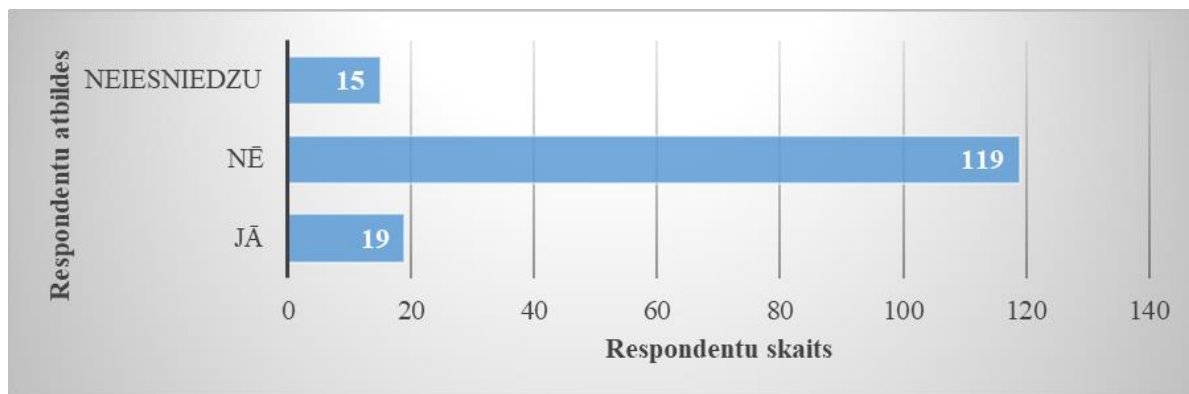

23. att. Lūdzu uzrakstiet minimālo algu valstī 2019.gadā (iespējamās vairākas atbildes) (Avots: autores veiktās aptaujas rezultātu apkopojums)

Respondentu atbildes parādīja to, ka pēc viņu domām no savas algas nodokļos samaksā, amplitūdā no 13 līdz 50 procentu. Dažādas atbildes tika sniegtas arī par neapliekamo minimumu un atviegrojuma apmēru, tomēr 88% norādīja, ka saprot kā tiek aprēķināta viņu alga, nezinot darba samaksas nodokļu elementu apjomus. Vairāk kā piektā daļa 22,2% atbildēja, ka ir viens bērns apgādībā, 19% norādīja, ka divi. Kuplo ģimeņu respondenti, kuru apgādībā ir 3 bērni - 3,3% un 4 bērni - 0,7%. Gandrīz 80% norādīja, ka nav jutuši nekādas izmaiņas savā algā pēc ieviestās reformas, tomēr 2% norādīja, ka tā ir samazinājusies, bet 13%, ka palielinājusies.

Priecē tas, ka 95,4% izmanto elektronisko deklarēšanās sistēmu un ir iesnieguši savu nodokļu grāmatiņu vienīgā gūšanas vietā. 93,5% sniedz Gada ienākumu deklarāciju, lai atgūtu pārmaksāto ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem.

153 respondentu, no kuriem 12,4% atbildot uz jautājumu - "Ja sniedzāt par 2018.gadu ienākuma deklarāciju, vai bija izveidojies iedzīvotāju ienākumu nodokļa parāds?", apstiprināja, ka viņiem bija izveidojies iedzīvotāju ienākumu nodokļa parāds, kas ir diezgan būtiska daļa (24. att.).

24. att. Ja sniedzāt par 2018.gadu ienākuma deklarāciju, vai bija izveidojies iedzīvotāju ienākumu nodokļa parāds?" (Avots: autores veiktās aptaujas rezultātu apkopojums)

Risks ir saskatāms arī tajā, ka 66% palīdz iesniegt ienākuma deklarāciju savam draugam vai radniekam. Rodas jautājums, cik ir tādu, kuri neiesniedz, jo pēc personīgās pieredze varu atzīmēt, ka autore sniedz ne tikai par sevi, bet vēl par diviem cilvēkiem. Varu apgalvot, ka, ja nevarētu par viņiem iesniegt, paši nevarētu to izdarīt, jo uzskatu, ka darba samaksas nodokļu sistēma ir izveidota pārāk sarežģīta, ne katrs to izprot. Bija interesanti pētīt iemeslus, ko norādīja respondenti, par to, kāpēc rodas situācija, ka sniedz ienākuma deklarāciju arī par citiem:

- "Daudzi baidās un nav saprotami deklarācijā minētie jēdzieni";
- "Man pašai palīdz iesniegt radnieks";
- "Nezināja, kas tāds vispār eksistē";
- "Palīdzēju to iesniegt vecākiem un vecvecākiem, jo viņi ar tehnoloģijām ir uz "Jūs";
- "Palīdzēju, jo vēlējos, lai radnieks ir informēts par to, kas viņam pienākas kā nodokļu maksātājam";
- "Nemāk apieties ar EDS";
- "Draugiem nav interneta pieslēguma un skenera";

- “Ģimenei un dažiem draugiem nav pietiekamas zināšanas par nodokļu sistēmu, līdz ar to tiem palīdzu, lai vēlāk viņiem neveidotos problēmas. Piemēram, par nodokļu pārmaksu iesniedzot deklarāciju. Daudzi draugi un radi vēlējās norādīt maksimāli lielāku neapliekamo minimumu, lai saņemtu lielāku atalgojumu, neapzinoties kādas var būt sekas”;
- “Uzskatu, ka Latvijā ir pārāk sarežģīta nodokļu sistēma priekš vienkāršiem strādniekiem bez augstākās izglītības. Risinājums būtu, ja Latvijā kāds sniegtu bezmaksas vai par mazām naudiņām konsultācijas un pakalpojumus vienkāršajiem strādniekiem”;
- “Nebija informēti, ka ir iespēja atgūt pārmaksātos nodokļus par veiktajiem izdevumiem”;
- “Cilvēki nesaprot deklarācijas aizpildīšanas noteikumus, jo tie ir pārāk sarežģīti "parastajam" cilvēkam. Viens radnieks uzsāka saimniecisko darbību un VIDā nepilnīgi izstāstīja kā jāaizpilda deklarācija un jāievada pamatojošie dokumenti, tāpēc nācās iepazīties ar metodiku un palīdzēt aizpildīt. Vecmāmiņai nav iespējas pieslēgties EDS, tāpēc pildījām papīra formātā”;
- “Lai noskaidrotu, vai ir izveidojies IIN parāds” (Autores veiktās aptaujas apkopojums, 2019).

Uz jautājumu, vai pēdējo piecu gadu laikā esat saņēmuši algu aploksnē, no 151 respondentiem 10 atbildēja apstiprinoši. Tai pat laikā no 150 respondentiem 50% sniedza apstiprinājumu, ka pazīst kādu, kurš saņem algu aploksnē, tas var liecināt par to, ka vēl joprojām ir darba vietas, kuru darba devēji atrodas ēnu zonā un par kuriem netiek maksāti darba samaksas nodokļi. Tātad netiek iemaksāti ieņēmumi budžetā, kurus varētu izmantot dažādu valsts funkciju pildīšanai.

Iepriecinošs fakts - liela daļa norādīja, ka neplāno braukt prom no Latvijas, ka vēlas palikt šeit:

- “Nē neplānoju, jo šeit ir ģimene un visi tuvinieki. Neskatoties uz to, ka atalgojumu vēlētos lielāku, būt kopā ar ģimeni ir svarīgāk”;
- “Nē. Jau Sprīdītis saprata, ka nekur nav tik labi, kā mājās”;
- “Nē, Latvija ir manas mājas un vienmēr ir iespēja atrast veidus kā nopelnīt nedodoties prom”;
- “Nē, Uzskatu, ka Latvijā ir pietiekoši lielas iespējas”;
- “Nē, citur varbūt maksā vairāk, bet arī dzīve ir dārgāka” (Autores veiktās aptaujas apkopojums, 2019).

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Bakalaura darba laikā autore izstrādāja šādus secinājumus:

1. Darba samaksas nodokļa aprēķināšanā ir svarīgi noteikt nodokļa likmi, nodokļa maksātāju, nodokļa bāzi, nodokļa maksāšanas termiņus un to administrēšanu.
2. Balstoties uz A. Saukas un T. Putniņa pētījumu, Latvijā 2018. gadā par 2,2% pieaug ēnu ekonomikas indekss pret IKP. Tas ir no 5,5 – 7,5% augstāks salīdzinājumā ar Lietuvu un Igauniju.
3. Izveidota moderna elektroniskā deklarēšanās sistēma, atvieglota pieeja un atskaišu iesniegšana – informāciju var iegūt un iesniegt no jebkuras vietas, ja ir pieejams internets un dators. Autentifikācijai var izmantot internetbankas pieejas kodus vai sistēmā izveidojot paroli.
4. 2016. gadā pirmo reizi Latvijā noteikts diferencētais neapliekamais minimums, nosakot, ka katru gadu tā apjoms pie darba devēja samazināsies līdz 0. Tikai iesniedzot gada ienākuma deklarāciju, darbinieki var piemērot visu neapliekamo minimumu.
5. 2018. gadā ieviesa vērienīgu nodokļu reformu, tai skaitā darba samaksas nodokļu jomā – izveidota sarežģītāka aprēķināšanas kārtība, ieviests progresīvais iedzīvotāju ienākuma nodoklis no 20% līdz 31,4% un diferencētais neapliekamais minimums.
6. Valsts ieņēmumu dienests atmaksā pārmaksāto nodokli par 2018. gadu par 7,3 miljoniem eiro vairāk nekā 2015. gadā.
7. Darba samaksa publiskajā un komercsektorā aprēķina un uzskaita līdzīgi. Amatpersonu atlīdzības likumā precīzi nosaka % apjomu un pamatojumu, par ko tiek maksātas piemaksas, prēmijas un noteikti papildus labumi – katru kalendāro gadu var saņemt atvaļinājuma pabalstu līdz 50 % no darbinieka algas un 10 darba dienas papildatvaļinājumu par ikgadējo novērtējumu.
8. Mazo algu saņēmēji ar apgādājamām personām nevar izmantot likumā noteiktos atvieglojumus. 2018. gadā ar vienu apgādājamo, ja saņem minimālo algu, nevar izmantot 17,3 eiro no atvieglojumiem un samaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli.
9. Igaunijas un Lietuvas darba devējiem un ņēmējiem ir mazāks nodokļu slogs par apmēram 6 % no darba samaksas salīdzinājumā ar Latviju.

10. Aptauja uzrāda, ka respondenti nepārzin nodokļu un atvieglojumu likmes, kaut gan 88% norāda, ka pārzin kā veidojas alga neto.
11. 12,4% respondentu atzīmēja, ka ir bijuši parādā par nesamaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli, iesniedzot Gada ienākuma deklarāciju par 2018. gadu.
12. 66% respondentu atzīst, ka aizpilda Gada ienākuma deklarāciju arī par citām personām.

No secinājumiem izriet sekojoši priekšlikumi:

1. Finanšu ministrijai, pārskatot nodokļu politiku, paredzēt, ka diferencēto neapliekamo minimumu piemēro no 1500 eiro, tas palīdzētu palielināt vidējo ienākumu guvējus, jo pēc statistikas datiem šobrīd vidējā alga Latvijā ir 1091 eiro, bet pie 1100 eiro neapliekamais minimums jau ir 0.
2. Finanšu ministrijai un Labklājības ministrijai atcelt atvieglojumus par bērniem, tai vietā nosakot ģimenes valsts pabalstu 50 eiro mēnesī par katru apgādājamo. Pret mazo algu saņēmējiem tiks mazināta nevienlīdzība, nespēju izmantot visu atvieglojumu apmēru pie darba samaksas. Kā arī varēs maksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli un izmantot iespēju atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem.
3. Finanšu ministrijai mazināt darba samaksas nodokļus, vienojoties ar darba devējiem, ka tiek paaugstināta darba alga bruto par 1,2 reizēm, līdzīgi, kā to izdarījusi Lietuva. Tas veicinās, ka valstī augs nodokļu bāze, kā arī aizbraukušo iedzīvotāju atgriešanos – palielināsies nodokļu maksātāju skaits, kas pozitīvi ietekmēs valsts budžeta ieņēmumus, kurus varēs izmantot noteiktām prioritātēm un ekonomiskai izaugsmei.
4. Finanšu ministrijai paaugstināt minimālo algu no 430 uz 648 eiro, lai mazinātu nevienlīdzību, ka nav iespējams izmantot atvieglojumus.
5. Izglītības ministrijai paredzēt nodokļu pratību skolās, lai veicinātu sapratni jauniešu vidū par nodokļu būtību un aprēķināšanu. Veidot jaunajai paaudzei nostāju par nodokļu maksāšanu.
6. Latvijas valsts iedzīvotājiem kopumā mainīt domas par darba samaksas nodokļu nemaksāšanu – nestrādāt pie darba devēja, kurš nemaksā nodokļus, pārzināt, izglītoties un interesēties par savām tiesībām. Tas veicinās nodokļu ieņēmumus valsts budžetā.
7. Valsts ieņēmumu dienestam informēt iedzīvotājus, piemēram, e-pastā, ka ir izveidojies iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārmaksa. Konsultēt pa bezmaksas tālruni, kā iesniegt gada ienākuma deklarāciju. Tas veicinās iedzīvotāju interesi par nodokļiem, kā tie veidojas, cik jānomaksā, kāpēc jāmaksā, kāds no tā labums.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN INFORMĀCIJAS AVOTU SARAKSTS

1. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm Elektroniskais resurss [skatīts 05.11.2019.].
Pieejams:<http://termini.lza.lv/term.php?term=iek%C5%A1zemes%20kopprodukts&list=iek%C5%A1zemes&lang=LV>
2. Akadēmiskā terminu datubāze AkadTerm Elektroniskais resurss [skatīts 05.11.2019.].
Pieejams:<http://termini.lza.lv/term.php?term=korekcijas%20koeficients&list=korekcijas%20koeficients&lang=LV>
3. Algas kalkulators. Elektroniskais resurss [skatīts 09.11.2019.]. Pieejams:
<https://kalkulatori.lv/lv/algas-kalkulators>
4. Algas kalkulators. Elektroniskais resurss [skatīts 09.11.2019.]. Pieejams:
<mhttps://palgakalkulaator.com/>
5. Algu un nodokļu kalkulators. Elektroniskais resurss [skatīts 09.11.2019.]. Pieejams:
<https://www.mokesciu-sufleris.lt/skaiciuokle-darbo-uzmokestis-2019.html>
6. Budžets 2019. Elektroniskais resurss [skatīts 30.10.2019.]. Pieejams:
https://www.fm.gov.lv/lv/budzets_2019
7. Darbs ārzemēs. Elektroniskais resurss [skatīts 10.10.2019.]. Pieejams:
<http://nva.gov.lv/index.php?cid=433>
8. Darba likums (spēkā esošā redakcija, 01.06.2002.) Latvijas Vēstnesis, 105, 06.07.2001.
Elektroniskais resurss [skatīts 10.10.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=26019>
9. Ekonomiskie apjomi Eiropas savienībā Elektroniskais resurss [skatīts 10.10.2019.].
Pieejams: https://www.csb.gov.lv/sites/default/files/data/Skoleniem/IKP_es.pdf
10. Ēnu ekonomika. Elektroniskais resurss [skatīts 07.11.2019.]. Pieejams:
https://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/nodoklu_politika/enu_ekonomika/23666-enu-ekonomika
11. Frecknall-Hughes, J. (2015). The Theory, Principles and Management of Taxation An Introduction. UK: CPI Group Ltd, Croydon, CR0 4YY.
12. Iedzīvotāju ienākuma aplikšana ar nodokļiem 2019. gadā Elektroniskais resurss [skatīts 11.12.2019.]. Pieejams: <https://www.vmi.lt/cms/gyventoju-pajamu-mokescio-istatymo->

pakeitimai/-/asset_publisher/1HB8RLTN6mTM/content/gyventoju-pajamu-
apmokestinimo-tvarka-2019-metais?redirect=https%

13. Inflācijas kalkulators. Elektroniskais resurss [skatīts 16.11.2019.]. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/ekonomika/pci/kalkulators>
14. Jurušs, M. (2019). Nodokļi. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte.
15. Kavale, L., Joppe, A. (2008). Nodokļu politikas un administrēšanas pamati. Rīga: Latvijas Universitāte.
16. Kādas iemaksas maksās 2019. gadā? Elektroniskais resurss [skatīts 08.11.2019.]. Pieejams: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/kokias-imokas-mokesime-sodrai-2019-metais>
17. Ketners, K., Pētersone, M. (2014). Eiropas Savienības nodokļu politika Mācību līdzeklis. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte.
18. Ketners, K., Lukašina, O. (2008). Nodokļi Eiropas Savienībā un Latvijā salīdzinoša analīze un praktiski ieteikumi. Rīga: SIA “Merkūrijs LAT”.
19. Ketners, K. (2018). Nodokļi un nodokļu plānošanas principi. Rīga: SIA “Tehnoinform Latvia”, SIA “Info Tilts”.
20. Kopsavilkums par budžeta ieņēmumu daļas izpildi 2016.gada 12 mēnešos. Elektroniskais resurss [skatīts 04.11.2019.]. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/kopsavilkums-par-budzeta-ienemumu-dalas-izpildi-2016gada-12-menesos>
21. Kopsavilkums par budžeta ieņēmumu daļas izpildi 2017.gada 12 mēnešos. Elektroniskais resurss [skatīts 04.11.2019.]. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/kopsavilkums-par-budzeta-ienemumu-dalas-izpildi-2017gada-12-menesos>
22. Kopsavilkums par budžeta ieņēmumu daļas izpildi 2018.gada 12 mēnešos. Elektroniskais resurss [skatīts 04.11.2019.]. Pieejams: <https://www.vid.gov.lv/lv/kopsavilkums-par-budzeta-ienemumu-dalas-izpildi-2018gada-12-menesos>
23. Latvijas Republikas gada pārskats. Elektroniskais resurss [skatīts 07.11.2019.]. Pieejams: <https://www.kase.gov.lv/parskati-un-tames/latvijas-republikas-gada-parskats>
24. Lietuvas nodokļu “kūlenis” var atsaukties uz Latviju. Elektroniskais resurss [skatīts 29.10.2019.]. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/lietuvass-nodoklu-kulenis-var-atsaukties-uz-latviju-487108>

25. Leibus, I., Grigorjeva, R., Jesemčina, A., Svarinska, A. (2016). Grāmatvedības pamati uzņēmumos. Rīga: SIA "Lietišķās informācijas dienests".
26. Leibus, I., Pētersone, I., Jesemčina, A., Svarinska, A., Grigorjeva, R. (2016). Finanšu grāmatvedība. Rīga: SIA "Lietišķās informācijas dienests".
27. Lukašina, O., Juhimeca, J. (2019). Komercdarījumu grāmatvedības uzskaitē un nodokļu piemērošana. Rīga: Lietišķās informācijas dienests.
28. Medne, A. (2012). Nodokļi Latvijā. Rīga: SIA "Biznesa augstskola Turība".
29. Minimālā alga. Elektroniskais resurss [skatīts 12.12.2019.]. Pieejamais resurss: <http://www.lm.gov.lv/lv/nozares-politika/darba-tirgus/minimala-darba-alga/0-minimala-darba-alga>
30. Nodokļi. Elektroniskais resurss [skatīts 07.11.2019.]. Pieejamais resurss: <https://www.vid.gov.lv/lv/node/36>; <https://www.vid.gov.lv/lv/node/45>
31. Nodokļu ieņēmumi 2015.gada 12 mēneši. Elektroniskais resurss [skatīts 15.11.2019.]. Pieejamais resurss: <https://www.vid.gov.lv/lv/nodoklu-ienemumi-2015gada-12-menesi>
32. Nodokļu likmes. Elektroniskais resurss [skatīts 30.10.2019.]. Pieejams: <https://ifinances.lv/lapas/nodoklu-likmes>
33. Nodokļu parāds izveidojies 167 539 gada ienākumu deklarāciju iesniedzējiem. Elektroniskais resurss [skatīts 16.11.2019.]. Pieejams: <https://www.apollo.lv/6709884/nodoklu-parads-izveidojies-167-539-gada-ienakumu-deklaraciju-iesniedzjiem>
34. Nodokļu reforma. Elektroniskais resurss [skatīts 08.11.2019.]. Pieejams: https://www.fm.gov.lv/lv/nodoklu_reforma/
35. Noteikumi par ģimenes valsts pabalstu un piemaksām pie ģimenes valsts pabalsta MK noteikumi Nr.1517 (spēkā esošā redakcijā, 01.01.2010.) Elektroniskais resurss [skatīts 16.11.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/202676-noteikumi-par-gimenes-valsts-pabalsta-un-piemaksas-pie-gimenes-valsts-pabalsta-par-bernu-invalidu-apmeru-ta-parskatisanas>
36. Matule, I. (2016). Grāmatvedības organizācijas dokumenti – izstrādāšanas rokasgrāmata. Rīga: Lietišķās informācijas dienests.

37. Par iedzīvotāju ienākuma nodokli (spēkā esošā redakcija, 01.01.1994.) Latvijas Vēstnesis, 32, 1993. Elektroniskais resurss [skatīts 10.09.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=56880>
38. Par nodokļiem un nodevām (spēkā esošā redakcija, 01.04.1995.) Latvijas Vēstnesis, 26, 1995. Elektroniskais resurss [skatīts 06.11.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/33946-par-nodokliem-un-nodevam>
39. Par valsts sociālo apdrošināšanu (spēkā esošā redakcija, 1998.) Latvijas Vēstnesis, 274/076, 21.10.1997. Elektroniskais resurss [skatīts 10.09.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=45466>
40. Putniņš, T., Sauka, A. (2019). Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs 2009.–2018. gadā. 9. ikgadējais ēnu ekonomikas konference, Rīga, 9. ikgadējais ēnu ekonomikas konference, 15.05.2019. Materiāls, 8.-11.
41. Sarwat, J., Saber Mahmud, A., Papageorgiou, C. What Is Keynesian Economics? IMF Issues on FINANCE & DEVELOPMENT, September 2014, Vol. 51, No. 3 <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2014/09/basics.htm>.
42. Situācija saistībā ar aplokšņu algām ir dramatiska. Elektroniskais resurss [skatīts 04.11.2019.]. Pieejams: <https://ifinances.lv/raksti/aktuali/vid-informacija/situacija-saistiba-ar-aploksnu-algam-ir-dramatiska/14954>
43. Statistika Elektroniskais resurss [skatīts 10.09.2019.-12.11.2019.]. Pieejams: <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/db>
44. Saksonova, S. Ekonomiskā stabilitāte (e-grāmata). Elektroniskais resurss [skatīts 16.11.2019.]. Pieejams: <https://profizgl.lu.lv/mod/book/view.php?id=19905&chapterid=4291>.
45. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes sadalījums par valsts sociālās apdrošināšanas veidiem 2019. gadā (% no iemaksu objekta). Elektroniskais resurss [skatīts 30.10.2019.]. Pieejams: https://www.vsaa.gov.lv//media/uploads/documents/Iemaksu_likmes_sadalijums_pa_veidiem_2019_papild%282%29.pdf
46. Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums (spēkā esošā redakcija, 01.01.2010.) Latvijas Vēstnesis, 199, 18.12.2009. Elektroniskais resurss [skatīts 10.09.2019.]. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=202273>

PIELIKUMI

Informācija par amatpersonu un darbinieku mēnešalgu apmēru sadalījumā pa amatu grupām

1. pielikums
Ministru kabineta
2016. gada 12. aprīļa
noteikumiem Nr. 225

Informācija par amatpersonu un darbinieku mēnešalgu apmēru sadalījumā pa amatu grupām

(bruto, euro)

Amatu grupa		Amata vietu skaits	Mēnešalgas diapazons (no-līdz)	Vidējā mēnešalga
amatu saime, apakšsaime, līmenis vai amata kategorija, līmenis	amata nosaukums			
1. Administratīvā vadība, IVD	Direktors	1	2353	2353
2. Apgāde (iepirkšana), IV	Nodaļas vadītājs	1	1382	1382
2. Apgāde (iepirkšana), IIIB	Eksperts iepirkumu jautājumos	2	1131-1190	1160
3. Apsaimniekošana, IIB	Saimniecības pārzinis	3	874-1035	981
14. Grāmatvedība, IIIA	Vecākais grāmatvedis	2	1137	1137
18.1. Arhīvu pakalpojumi, I	Lietvedis-arhivārs	1	966	966
18.3. Dokumentu pārvaldība, IVA	Nodaļas vadītājs	1	1287	1287
18.3. Dokumentu pārvaldība, II	Vecākais lietvedis	2	966-996	981
18.3. Dokumentu pārvaldība, II	Vecākais eksperts	1	996	996
19.3. IT un IS vadība, IIB	Nodaļas vadītājs	1	1382	1382
19.3. IT un IS vadība, IIIB	Informācijas sistēmu drošības pārvaldnieks	1	1382	1382
19.3. IT un IS vadība, IV	Departamenta direktors	1	2000	2000
19.5. Sistēmu administrēšana un uzturēšana, IVA	Nodaļas vadītāja vietnieks	1	1590	1590
19.5. Sistēmu administrēšana un uzturēšana, IIIA	Vecākais datortīkla administrators	2	1287	1287
19.5. Sistēmu administrēšana un uzturēšana, IIB	Datortīkla administrators	2	1137	1137
19.5. Sistēmu administrēšana un uzturēšana, IIIA	Vecākais referents	3	1240	1240

19.6. Sistēmu administrēšana un uzturēšana, III	Vecākais referents	2	1240	1240
21. Juridiskā analīze, izpildes kontrole un pakalpojumi, VA	Nodaļas vadītājs	1	1647	1647
23. Klientu apkalpošana, IV	Vecākais eksperts - klientu apkalpošanas vadītājs	1	1287	1287
23. Klientu apkalpošana, IIIB	Klientu apkalpošanas speciālists	2	1190	1190
24. Komunikācija un sabiedriskās attiecības, III	Nodaļas vadītājs	1	1382	1382
24. Komunikācija un sabiedriskās attiecības, II	Sabiedrisko attiecību speciālists	2	1190	1190
30. Personāla vadība, IVB	Nodaļas vadītājs	1	1382	1382
30. Personāla vadība, III	Personāla speciālists	3	1190	1190
30. Personāla vadība, II	Personāla speciālists	1	1093	1093
35. Politikas ieviešana, V	Administrācijas vadītājs	1	1917	1917
41. Transportlīdzekļa vadīšana, II	Automobiļa vadītājs	1	899	899
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, VIB	Direktora vietnieks – departamenta direktors	1	2264	2264
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, VIB	Direktora vietnieks	1	2200	2200
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, VIB	Departamenta direktors	8	2200	2200
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, VIA	Departamenta direktors	1	1917	1917
44. Juridiskā analīze, izpildes kontrole un pakalpojumi, IIIA	Vecākais eksperts-juriskonsults	5	1382	1382
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IVB	Nodaļas vadītājs	23	1647-1917	1863
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IVA	Nodaļas vadītājs	2	1647	1647
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIIA	Nodaļas vadītāja vietnieks	4	1382	1382
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIIB	Nodaļas vadītāja vietnieks	14	1450-1590	1460
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IVB	Nodaļas vadītāja vietnieks	1	1917	1917

44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IVA	Nodaļas vadītāja vietnieks	2	1340-1382	1361
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIIA	Vecākais eksperts	97	1173-1495	1335
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIIB	Vecākais eksperts	27	1273-1647	1374
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIA	Eksperts	8	1164-1225	1217
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIA	Vecākais referents	5	1225	1225
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIIB	Vadošais eksperts	11	1378-1590	1482
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIA	Vecākais projekta vadītājs	25	1287-1350	1290
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIA	Projekta vadītājs	123	912-1240	1203
44. Ārvalstu finanšu instrumentu vadība, IIA	Finanšu speciālists	6	1006-1225	1143

Kopsavilkums par budžeta ieņēmumu daļas izpildi 2018.gada 12 mēnešos

 Valsts ieņēmumu dienests				
Kopsavilkums par budžeta ieņēmumu daļas izpildi				
2018.gada 12 mēnešos				
				(tūkst. EUR)
Uzņēmumu ieņēmumu nodoklis	232,700.00	304,004.22	71,304.2	130.6%
Pievienotās vērtības nodoklis	2,451,139.28	2,456,968.53	5,829.3	100.2%
- Iekšzemei iekasētais PVN		2,377,591.58		
- Iekasētais PVN, izlažot preces brīvam apgrozījumam		73,853.76		
- PVN par jaunu transportlīdzekļu iegādēm		336.68		
- ES teritorijā neregistrēto personu iemaksātais PVN par elektroniski sniegtajiem pakalpojumiem		151.36		
- Daļibvalstu pārskaitītais PVN par elektroniski sniegtajiem pakalpojumiem		5,035.14		
Akcīzes nodoklis - kopā	1,025,025.00	1,029,214.06	4,189.1	100.4%
tajā skaitā par:				
- Alkoholiskajiem dzērieniem	177,630.00	188,919.73	11,289.7	106.4%
- Alu	49,859.00	53,052.05	3,193.0	106.4%
- Tabakas izstrādājumiem	210,098.00	208,804.24	-1,293.8	99.4%
- Naftas produktiem	549,448.00	539,648.99	-9,799.0	98.2%
- Dabasgāzi	21,990.00	21,978.81	-11.2	99.9%
- Pārējām akcīzes precēm	16,000.00	16,810.25	810.2	105.1%
Azartspeļu un izložu nodoklis	33,589.25	34,958.97	1,369.7	104.1%
- Azartspeļu nodoklis	30,589.25	31,962.20	1,372.9	104.5%
- Izložu nodoklis	3,000.00	2,996.77	-3.2	99.9%
Elektroenerģijas nodoklis	4,704.00	4,997.42	293.4	106.2%
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	103,500.00	94,300.71	-9,199.3	91.1%
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	23,100.00	21,495.64	-1,604.4	93.1%
Subsidētās elektroenerģijas nodoklis	5,803.14	5,257.90	-545.2	90.6%
Muitas nodoklis	43,800.00	52,784.52	8,984.5	120.5%
Ieņēmumi no Latvijas Bankas maksājuma	2,500.00	3,582.66	1,082.7	143.3%
Ieņēmumi no dividendēm (ieņēmumi no valsts (pašvaldību) kapitāla izmantošanas)	167,508.92	244,636.26	77,127.3	146.0%
Valsts nodevas un kancelejas nodevas	171,535.93	146,572.04	-24,963.9	85.4%
- Valsts nod. par valsts sniegto nodrošin. un jurid. citiem pakalpojumiem	86,939.51	78,971.21	-7,968.3	90.8%
- Valsts nodevas par spec. atļauju (liceņu) izsniegšanu un profesion. kvalifik. atbilstības dokumentu reģistrāciju	6,124.99	7,198.96	1,074.0	117.5%
- Speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas	78,462.33	60,387.95	-18,074.4	77.0%
- Izložu un azartspeļu nodeva	4,348.98	4,107.14	-241.8	94.4%
- Uzņēmējdarbības riska valsts nodeva	3,047.98	3,117.68	69.7	102.3%
- Numerācijas lietošanas tiesību ikgadējā valsts nodeva	197.24	205.42	8.2	104.1%
- Valsts nodeva par naftas produktu drošības rezervju uzturēšanu	22,187.54	15,534.25	-6,653.3	70.0%
- Finanšu stabilitātes nodeva	15,600.00	10,046.57	-5,553.4	64.4%
- Autoceļu lietošanas nodeva	32,565.00	26,946.66	-5,618.3	82.7%
- Valsts nodeva par Ieroču un speciālo līdzekļu aprīkojuma pārdevēta kontroļsavienā ar viltņstobra šaujammieroci izdarīšanu	305.72	153.95	-151.8	50.4%
- Speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas, kas nav minētas citos 9.3.9.0. apakškodos	209.87	276.27	66.4	131.6%
- Pārējās nodevas	9.10	13.92	4.8	153.0%
Naudas sodi un sankcijas	37,718.92	32,029.22	-5,689.7	84.9%
Pārējie nenodokļu ieņēmumi	32,707.72	18,417.44	-14,290.3	56.3%
Valsts pamatbudžets - kopā (bez DRN un IIN)	4,335,332.16	4,449,219.60	113,887.4	102.6%
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (ieskaitot fondētās pensijas)	3,185,068.06	3,204,463.81	19,395.8	100.6%
Dabas resursu nodoklis (ieskaitot pašvaldību speciālo budžetu)	37,800.00	30,138.96	-7,661.0	79.7%
Iedzīvotāju ieņēmumu nodoklis (ieskaitot pašvaldību pamatbudžetu)	1,728,800.00	1,723,614.33	-5,185.7	99.7%
Mikrouzņēmumu nodoklis (nesadalītā daļa)		0.00		
VID administrējamie ieņēmumi - kopā	9,287,000.22	9,407,436.70	120,436.5	101.3%
t.sk.				
- Patentmaksas (sadalītā daļa)		1,699.70		
- Mikrouzņēmumu nodoklis (sadalītā daļa)		90,000.04		

* Mikrouzņēmumu nodokļa sadalī veici reizi ceturksnī; ja sadalī veic kārtējā mēnesī par iepriekšējiem periodiem, mēnesī veidojas summa ar "-" zīmi

Lietuvas iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likmes 2019. gadam un turpmākajos gados

Atjaunināšanas datums: 2018-12-28

Ieņēmumi	IIN likme
Gada ienākumu daļa (izņemot 2018. vai iepriekšējiem gadiem aprēķinātus ienākumus), kas saistīta ar darba attiecībām vai to attiecībām, nepārsniedzot ** : - 120 VDU * (2019. gads) - 84 VDU (2020. gads) - 60 VDU (2021)	20%
Gada izpeļņas daļa (izņemot ienākumus, kas aprēķināti par 2018. gadu vai iepriekšējiem gadiem) saistībā ar darba attiecībām vai būtiskām būtiskām attiecībām, kas pārsniedz ** : - 120 VDU * (2019. gads) - 84 VDU (2020. gads) - 60 VDU (2021)	27%
2018. gads ienākums, kas aprēķināts attiecībā uz darba attiecībām vai darba attiecībām iepriekšējā gadā vai agrāk, ko maksā 2019. gadā. un vēlāk (neatkarīgi no gada ienākumu apjoma)	15%
Slimības (ieskaitot darba devēja), maternitātes, paternitātes, vecāku un ilgtermiņa pabalstus (neatkarīgi no gada ienākumu apjoma)	15%
Gada ar nodarbinātību nesaistīto ienākumu daļa, kas nepārsniedz 120 VDU * (2019. gadā), 84 VDU (2020. gadā), 60 VDU (2021. gadā): - mazu partnerību vadītāji, kas nav tantāla vai atalgojuma uzraudzības padomes vai valdes locekļi, piemaksu vai ar tām saistītu attiecību vai ar tām saistītu attiecību dēļ, ienākumi no vadības darbībām saskaņā ar civildienesta (pakalpojumu) līgumu	20%
Gada ar nodarbinātību nesaistīto ienākumu daļa, kas pārsniedz 120 VDU * (2019), 84 VDU (2020), 60 VDU (2021): - ienākumus, kas gūti no uzraudzības padomes, mazu partnerību direktoru padomes locekļu, izņemot tos, kuri ir uzraudzības padomes vai direktoru padomes locekļi, aizdevumu komitejas locekļa darba vietā vai kopā ar darbinieku, personālsabiedrību locekļi, kuri saņem ienākumus no vadības darbībām saskaņā ar civildienesta (dienesta) līgumu	27%

* VDU - vidējā alga, ko izmanto valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu bāzes aprēķināšanai apdrošinātajām personām (2019. gadā 1 VDU - 1136,20 Eur; **120 VDU - 136344 Eur**).

** Ienākumu summu virs / zem 120 VDU aprēķina no šādu gada ienākumu kopsummām :

- , kas saistīti ar darba attiecībām un kas atbilst attiecībām (aptuveni par 2018 Vai iepriekšējo gadu nav iekļautas),

- prēmijas un atlīdzību par darbu uzraudzības padomes vai valdes, aizdevuma komiteja

- saņemti no darba devēja saskaņā ar līgumu,

- mazās kopienas līderiem, kuri nav to mazo partnerību dalībnieki, kuras saņem ienākumus no vadības darbībām saskaņā ar civildienestu (pakalpojumu).

Aptaujas veidlapa

Tika veikta aptauja ar mērķi apzināt, kādas izmaiņas ir radījušas darba samaksas nodokļu reforma, vai ir izpratne par darba samaksas nodokļiem, vai aptaujātie respondenti izmanto iespēju atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Darba ņēmēju viedoklis un zināšanas par darba samaksu un nodokļiem.

Lūdzu veltiet 15 minūtes, lai aizpildītu šo aptauju. Aptauja ir anonīma. Konfidencialitāti garantēju!

1. Jūsu dzimums:

- Vīrietis
- Sieviete

2. Jūsu vecums:

- No 18 līdz 30;
- No 31 līdz 40;
- no 41 līdz 50;
- No 51 līdz 60;
- No 61 un vecāki.

3. Strādājat publiskajā vai privātajā sektorā?

- Publiskajā sektorā;
- Privātajā sektorā;
- Cits.

4. Jūsu alga bruto (pirms nodokļu nomaksas):

- Mazāk par 430 EUR;
- No 430 līdz 500 EUR;
- No 501 līdz 1000 EUR;
- No 1001 līdz 1500 EUR;
- No 1501 līdz 2000 EUR;
- No 2001 līdz 2500 EUR;
- No 2501 līdz 3000 EUR;
- 3001 un vairāk EUR;
- Es šobrīd nestrādāju.

5. Izvēlieties no saraksta, kādus nodokļus piemēro darba samaksai (iespējamās vairākas atbildes):

- Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas;
- Iedzīvotāju ienākumu nodokli;

Pievienotās vērtības nodokli.

6. Cik bērnu vecumā līdz 24.gadiem ir Jūsu apgādībā?

- 1;
- 2;
- 3;
- 4;
- Nav.

7. Vai izmantojat Elektroniskās deklarēšanās sistēmu (EDS):

- Jā;
- Nē.

8. Ja esat darba ņēmējs, vai nodokļu grāmatiņa ir iesniegta darba devējam, izmantojot EDS:

- Jā;
- Nē.

9. Vai katru gadu sniežat Gada ienākumu deklarāciju EDS?

- Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem;
- Nē, jo nemāku iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS;
- Nevēlos iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS, jo bail no Valsts ieņēmumu dienesta;
- Nē, jo nestrādāju.

10. Ja sniežāt par 2018.gadu ienākuma deklarāciju, vai bija izveidojies iedzīvotāju ienākumu nodokļa parāds?

- Jā;
- Nē;
- Neiesniedzu.

11. Vai esat palīdzējis(usi) iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS radniekam, draugam?

- Jā;
- Nē.

12. Miniet iemeslu(s) kāpēc Jūs palīdzējāt iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS radniekam, draugam:

13. Vai Jūsu alga palielinājās pēc nodokļu reformas no 2018.gada 1.janvāra?

- Palielinājās;
- Samazinājās;

- Nejutu izmaiņas;
- Nesaņemu algu.

14. Lūdzu uzrakstiet minimālo algu valstī 2019.gadā:

15. Jūsaprāt, cik procentus nodokļos Jūs samaksājat no savas algas?

16. Cik liels ir neapliekamais minimums 2019.gadā?

17. Cik liels ir atvieglojums par vienu bērnu 2019.gadā?

18. Vai pēdējo piecu gadu laikā esat saņēmis(usi) algu aploksnē?

- Jā;
- Nē.

19. Vai zināt kādu, kurš saņem algu aploksnē?

- Jā;
- Nē.

20. Vai saprotat, kā tiek aprēķināta Jūsu alga neto (alga pēc nodokļu nomaksas)?

- Jā;
- Nē.

21. Cik Jūsaprāt ir jāsaņem alga neto (alga pēc nodokļu nomaksas), lai varētu dzīvot cienīgu dzīvi un veidot/uzturēt ģimeni?

22. Vai tuvākajā laikā plānojat darba iespējas ārpus Latvijas, kāpēc?

Paldies par atsaucību!

Aptaujas rezultātu apkopojuma daļa

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
11/26/2019 20:08	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Nemāk izmantot EDS.	Nejutu izmaiņas	430	31	230	230	Nē	Jā	Jā	Apmēram 1500, ja nav ģimenes	Pagaidām nē
11/26/2019 20:29	Vīrietis No 18 līdz 30	Cits		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Nē	Nē	Nē, jo nestrādāju	Neiesniežu	Nē	Es nesniedzu	Nesaņemu algu	430	Es nesaņemu algu, bet domāju 30 %	230	230	Nē	Jā	Jā	5000	Jā plānoju, jo Latvijā neredzu iespējamas dzīves iespējas.
11/26/2019 20:42	Vīrietis No 18 līdz 30	Cits		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Nē	Nē	Nē, jo nestrādāju	Neiesniežu	Nē		Nesaņemu algu	430	21%			Nē	Nē	Nē	1000	nē
11/26/2019 20:42	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Nē		Palēlējās	520	30%	290	200€	Nē	Nē	Jā	900	Ne
11/26/2019 20:46	Vīrietis No 18 līdz 30	Cits		Pievienotās vērtības nodokļi	Nav	Jā	Nē	Nē, jo nestrādāju	Neiesniežu	Nē	nepalīdzu, jo nestrādāju	Nesaņemu algu	413€ vai 439€	21%	-	-	Nē	Nē	Jā	vismaz 1000€	nē, jo vēl jāstudē
11/26/2019 20:48	Vīrietis No 18 līdz 30	Privātajā sektorā		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Nē	Nē	Nē, jo nestrādāju	Neiesniežu	Nē		Nesaņemu algu		45%			Jā	Jā	Nē	Vismaz 1000	Jā. Man ir prakse ārzemēs kur saņemu lielāku algu nekā Latvijā strādājot. Nākotnē arī braukšu uz ārzemēm jo tur ir lielāka iespēja veidot nomālu nākotni nedomājot ļoti par naudu
11/26/2019 21:03	Sieviete no 41 līdz 50	Privātajā sektorā		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	430	40			Nē	Jā	Jā	1700	
11/26/2019 21:20	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	430	30%	230		Nē	Nē	Jā	1000	Nē
11/26/2019 21:33	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā		Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Neiesniežu	Jā	Jo krievvalodīgs pensionārs nespēja pats elektroniski to aizpildīt.	Palēlējās	Nezīnu	23 %, bet droši nezīnu, jo neesmu iedzīnājies ies.	Nezīnu	Nezīnu	Nē	Nē	Nē	Vismaz 2000 eiro	Nē neplānoju.
11/26/2019 21:36	Sieviete No 61 un vecāki	Cits		Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Nē	Nē	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē	Gada deklarāciju radniekam.	Nejutu izmaiņas	430.eiro	36 procenti	25 procenti	50eiro	Nē	Nē	Nē	1500 eiro	Nē.
11/26/2019 21:38	Vīrietis No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā		Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Neiesniežu	Nē		Nejutu izmaiņas	480	30	350	120	Nē	Nē	Jā	2500	ne

11/26/2019 21:39	Sieviete No 51 līdz 60	Privātajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Daudzī baidās un nav saprotami deklarācijā minētie jēdzieni.	Nejutu izmaiņas	430	Apmēram 31	230	230	Jā	Jā	Jā	Vismaz 1500 eur	Nē.
11/26/2019 21:39	Vīrietis no 41 līdz 50	Privātajā sektorā Mazāk par 430 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	1	Nē	Nē	Nē, jo nemāku iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	L	50			Jā	Jā	Nē	1250	Nauda
11/26/2019 21:39	Sieviete No 51 līdz 60	Privātajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Daudzī baidās un nav saprotami deklarācijā minētie jēdzieni.	Nejutu izmaiņas	430	Apmēram 31	230	230	Jā	Jā	Jā	Vismaz 1500 eur	Nē.
11/26/2019 22:35	Vīrietis No 18 līdz 30	Privātajā sektorā Mazāk par 430 EUR	Iedzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Nē	Jā	Nevēlos iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS, jo bail no Valsts ieņēmumu dienesta	Neiesniegšu	Nē		Nesapemu algu	430€	15%	280€	Nezinu	Nē	Nē	Jā	1,000€	Nē
11/27/2019 0:13	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā No 430 līdz 500 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Nē		Patiecinājās	320	30%	290	200€	Nē	Nē	Jā	900	Ne
11/27/2019 8:50	Vīrietis No 18 līdz 30	Privātajā sektorā No 501 līdz 1000 EUR	Iedzīvotāju ienākumu nodokli, Pievienotās vērtības nodokli	Nav	Nē	Nē	Nē, jo nemāku iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS	Neiesniegšu	Nē		Nejutu izmaiņas	423€	22	Nezinu		Nē	Nē	Jā	1000	Nē, nevēlos pamest Latviju
11/27/2019 19:36	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā No 501 līdz 1000 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē	Man pašai palīdz iesniegt radnieks.	Nejutu izmaiņas	Nezinu	23	Manā algas lapīnā tāda nav	Nezinu	Nē	Nē	Nē	1500-2000	Nē
11/27/2019 19:59	Vīrietis No 31 līdz 40	Privātajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	1	Jā	Nē	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Vienreiz izej pats cauri un tad vari palīdzēt citiem.	Nejutu izmaiņas	430	34	200	200	Nē	Jā	Jā	1500	Nē
11/27/2019 20:36	Vīrietis no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā No 501 līdz 1000 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas		13%	270	45	Nē	Nē	Nē	1500	Ne
11/27/2019 21:45	Sieviete no 41 līdz 50	Privātajā sektorā No 501 līdz 1000 EUR	Iedzīvotāju ienākumu nodokli	1	Jā	Jā	Nē, jo nemāku iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS	Nē	Jā	Jo nemāc	Samazinājās	450	Nezinu	Nezinu	60	Jā	Nē	Nē	1000	
11/28/2019 9:23	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Jā		Nejutu izmaiņas		ap 33%			Nē	Jā	Jā	2000	
11/28/2019 9:34	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokli	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	470	30	diferenčēts	230	Nē	Nē	Jā	2000 eur	

11/28/2019 9:25:	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Nevēlos iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS, jo bail no Valsts ieņēmumu dienesta	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	350	23	0	250	Nē	Nē	Jā	2500	-
11/28/2019 9:25:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Neiesniežu	Nē		Nejutu izmaiņas	30				Jā	Jā	1400		
11/28/2019 9:25:	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	iesniedzu par vīru.viņš nekad to nav darījis	Nejutu izmaiņas	350	33	300		Nē	Nē	2500	nē, pietrūkst uzņēmības	
11/28/2019 9:25:	Vīrietis No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Nē	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas		30			Nē	Nē	2000		
11/28/2019 9:26:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	-33%	0 EUR	70 EUR	Nē	Jā	1500	nē	
11/28/2019 9:26:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas		35			Nē	Jā	2000 ja ir divi peļņtāji (katram); vismaz 3000 ja ir viens un bērni	Nē	
11/28/2019 9:26:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Jo bija pieredze.	Palielinājās	430	-33%	0	90	Nē	Nē	1600	Neplānoju, jo vēlos dzīvot Latvijā.	
11/28/2019 9:26:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	50	0	0		Nē	Jā	2000	ne	
11/28/2019 9:26:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Nezināja, kas tāds vispār eksistē	Palielinājās	400	25%	Zinu, ka tas ir atkarīgs no algas lieluma un apgādi bū esošiem	nezinu	Nē	Jā	1500	nē	

11/28/2019 9:27:	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	1	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Daudz neskaidru momentu	Nejutu izmaiņas	430 eiro	33-35%	nezinu	200	Nē	Nē	Jā	2500-3000	Ja materiālie apstākļi piespiedīs, tad noteikti!
11/28/2019 9:27:	Sieviete no 41 līdz 50	Publiskajā sektorā No 501 līdz 1000 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Neiesniežu	Jā	Lai atgūtu pārmaksāto nodokļu atmaksu	Nejutu izmaiņas	450	30%	230	230	Nē	Nē	Nē	1700	Uz doto brīdi nē
11/28/2019 9:27:	Vīrietis No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Jā	Lai ietaupītu savu un radnieku laiku tās aizpildīšanai	Nejutu izmaiņas	430	-30	230	230	Nē	Nē	Jā	1500	Šobrīd vairāk nē nekā jā, bet laba piedāvājuma gadījumā apsvērtu.
11/28/2019 9:27:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā No 1501 līdz 2000 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	20%	230	nezinu	Nē	Nē	Jā	2000	Nē, patik dzīvot un strādāt LV
11/28/2019 9:27:	Vīrietis No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Esmu izveicīgāks par palīdzības saņēmēju	Nesaņemu algu	450	39,69%	Nezinu	230	Jā	Jā	Jā	Summa atkarīga no cilvēka pieticības līmeņa un apgādībā esošo personu skaita, kā arī no reģiona, kur algas saņēmējs dzīvo.	Nē. Jau Sprīdītis saprata, ka nekur nav tik labi, kā mājās.
11/28/2019 9:27:	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Nevēlos iesniegt Gada ienākumu deklarāciju EDS, jo bail no Valsts ieņēmumu dienesta	Neiesniežu	Nē		Nejutu izmaiņas	430	30%		230	Nē	Nē	Jā	1800	Nē
11/28/2019 9:27:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā No 501 līdz 1000 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Palīdzēju to iesniegt vecākiem un vecvecākiem, jo viņi ar tehnoloģijām ir uz "Jūs".	Nejutu izmaiņas	430	Ap 25%.	Neapli ekamai s minimu ms tiek aprēķināts katram cilvēkam individuāli.	Nav bērnu, tāpēc neemsu informāta.	Nē	Nē	Jā	Vismaz 800 EUR	Nē, Latvija ir manas mājas un vienmēr ir iespēja atrast veidus kā nopelnīt nedodoties prom.
11/28/2019 9:27:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā No 1001 līdz 1500 EU	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokli	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto ledzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto ledzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	430	33	100	160	Nē	Nē	Jā		nē

11/28/2019 9:28:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	30	230	Nav bērnu.	Nē	Jā	Nē	1500	Nē
11/28/2019 9:28:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Nē	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	31% darba devējs 24,09%	No 0 līdz 280 EUR	Neapli ek. min. 220 EUR	Nē	Jā	Nē	Vidēji 900-2000 EUR	Nē
11/28/2019 9:29:	Vīrietis No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Paliecinājās	430	30	230	230	Nē	Jā	1500	Jā, jo šeit nav iespējams saņemt cilvēka cieņu neaizskarošu atalgojumu	
11/28/2019 9:29:	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	jo lūdza	Nejutu izmaiņas	430,00	43 %	230,00	80,00	Nē	Jā	2000,00	nē, kamēr ir darbs mājās	
11/28/2019 9:29:	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas		Aptuveni 30%			Nē	Jā	vismaz 1000 eur uz rokas (neto)	Vēlētos kādu laiku padzīvot un izbūvēt darba dzīvi ārvalstīs, bet tuvākajā laikā nepļānoju	
11/28/2019 9:30:	Vīrietis No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Samazinājās		33%	0 ja alga virs 1000 bruto	nezinu	Nē	Jā	1300-1500	Jā, jo valsts pārvaldē nav absolūti adekvāta atalgojuma sistēma	
11/28/2019 9:30:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Jā	Palīdzēju, jo vēlējos, lai radnieks ir informēts par to, kas viņam pienākas kā nodokļu maksātājam	Nejutu izmaiņas	430/00 EUR	~ 30 %	200,00 EUR	Nav informācijas	Nē	Jā	Vismaz 1000,00 EUR	šobrīd nepļānoju	
11/28/2019 9:30:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	24,09	230	230	Nē	Jā	2000-2500	Jā, jo ar esošo atalgojumu nepietiek visām vajadzībām. Tā būtu iespēja atmaksāt hipotekāro kredītu isākā laika posmā. Tuvākajos gados finansisti prognozē valstī finansālo krīzi.	
11/28/2019 9:30:	Vīrietis No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā 3001 un vairāk	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Nebija pieredzes, tāpēc palīdzēju.	Nejutu izmaiņas	430	Ap 40%	Savai algai nezinu, jo ir diferen bērnu.	Nezinu, jo ir nav bērnu.	Nē	Nē	Pašlaik tādu saņem.	Nē.	

11/28/2019 9:31:11	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Palīdzēju omitei, man liekas, ka ar to ir pateikts viss	Nejutu izmaiņas	430 EUR	IIN 20%, DNVSAIO 24%, DDVSAIO 11%	230 EUR	230 EUR	Nē	Jā	Jā	1500 - 2000 EUR	Nē
11/28/2019 9:31:11	Vīrietis No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Nē		Paliecinājās	430	no neto summas aptuveni 30%	atkarīg s no ikmēneša ienākumiem, bet max 200 eur	230	Nē	Nē	Jā	1500	Nē, nevēlos pārcelties uz citu valsti
11/28/2019 9:31:11	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430 EUR	3. daļu no savas algas	230 EUR	230 EUR	Nē	Nē	Jā	1000 EUR	Nē
11/28/2019 9:31:11	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	3	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Neiesniežu	Jā	Nemāk apieties ar EDS	Nejutu izmaiņas	430	18	230	230	Nē	Nē	Jā	virs 1000 euro	neplānoju
11/28/2019 9:31:11	Vīrietis No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Nē		Nejutu izmaiņas	430	31	230	230	Nē	Jā	Jā	1500	Nē, nav plānots
11/28/2019 9:32:11	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Darīja to pirmo reizi	Nejutu izmaiņas		35%	260	20	Nē	Jā	Jā	1500	Nē
11/28/2019 9:32:11	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Vecākās paaudzes cilvēki neprot strādāt ar datoru.	Paliecinājās	430	31%	230 mēnesī	230 mēnesī	Nē	Nē	Jā	1500	Nē, nav vajadzības
11/28/2019 9:32:11	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430,-	33%	230,-	230,-	Nē	Nē	Jā	2000,-	Nē
11/28/2019 9:32:11	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Labākas zināšanas	Nejutu izmaiņas	430	30	230	230	Nē	Nē	Jā	1300	
11/28/2019 9:32:11	Sieviete No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	No 1001 līdz 1500 EUR	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darbaņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, ledzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Paliecinājās	430	30	230	230	Nē	Nē	Jā	1500	

11/28/2019 9:33:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	jo ģimenes loceklim bija nepieciešama palīdzība	Nejutu izmaiņas	430	40	nezinu	nezinu	Nē	Jā	no 1200	nē	
11/28/2019 9:33:	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Jā	Jā	Draugiem nav interneta pieslēguma un skenera.	Nejutu izmaiņas	430.00EUR	33%	230,00 EUR	Nē	Nē	Jā	Sākot no 1500.00 EUR	Nē	
11/28/2019 9:33:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	430	35	~30%	230	Nē	Nē	Jā	2000	nē
11/28/2019 9:33:	Sieviete No 51 līdz 60	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	labiorientējos	Nejutu izmaiņas		30	230	nezinu	Nē	Jā	3000	nē	
11/28/2019 9:34:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	4	Jā	Nē	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Palīdzība palīdzēt	Nejutu izmaiņas	430	20%	230 euro	230 euro	Nē	Jā	1200 euro	Nē	
11/28/2019 9:34:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Ģimenei un dažiem draugiem nav pietiekamas zināšanas par nodokļu sistēmu, līdz ar to tiem palīdzu, lai vēlāk viņiem neveidotos problēmas. Piemēram, par nodokļu pārmaksu iesniedzot deklarāciju. Daudzi draugi un radi vēlējās norādīt maksimāli lielāku neapliekamo minimumu, lai sapētu lielāku atalgojumu, neapzinoties kādas var būt sekas. Uzskatu, ka Latvijā ir pārāk sarežģīta nodokļu sistēma priekš vienkāršiem strādniekiem bez augstākās izglītības. Risinājums būtu, ja Latvijā kāds sniegtu bezmaksas vai par mazām naudiņām konsultācijas un pakalpojumus vienkāršajiem strādniekiem.	Nejutu izmaiņas	430	33%	200	200	Nē	Jā	Jā	2000	Esmu nesēn atgriezies no ārzemēm un pagaidām vēl negrāsm doties atpakaļ uz ārzemēm
11/28/2019 9:34:	Vīnietis No 18 līdz 30	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	Nav	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā	Lai iegūtu atpakaļ pārmaksāto IIN daļu.	Nejutu izmaiņas	430 EUR	-36	230 EUR	230 EUR	Nē	Nē	Jā	1100	Apsveru tādu iespēju, jo neapmierina pagājušā gadsimta domāšana un attieksme, kas izpaužas starp daudzām vadājiem. Tā līdz kvalitatīvi un ar entuziasmu darīt savu darbu.
11/28/2019 9:34:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	3	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Nē		Nejutu izmaiņas	430	28%	0	230	Nē	Nē	Nē	1800	Nē
11/28/2019 9:35:	Sieviete No 31 līdz 40	Publiskajā sektorā	Darba devēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, Iedzīvotāju ienākumu nodokļi	2	Jā	Jā	Jā, lai atgūtu pārmaksāto iedzīvotāju ienākumu nodokli/pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par attaisnotiem izdevumiem	Nē	Jā		Nejutu izmaiņas	400	30%			Nē	Nē	Jā	2000	

GALVOJUMS

Ar šo es galvoju, ka bakalaura darbs “Darba samaksas nodokļu ietekmes analīze un izvērtējums Latvijā”

ir izstrādāts patstāvīgi, tajā nav pieļauts citu personu intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpums vai plagiāts – citas personas radošās darbības rezultātu tālākā paušana savā vārdā. No citiem avotiem ņemtajiem darbiem, definējumiem un citātiem darbā ir uzrādītas atsauces. Izmantoti citu autoru pētījumu rezultāti un datu avoti ir norādīti atsaucēs. Darbs nekad nav publicēts un pirmo reizi tiek iesniegts aizstāvēšanai Valsts noslēguma pārbaudījuma komisijā.

Apliecinu, ka EKA *Moodle* sistēmā augšupielādētā darba teksts ir identisks papīra formātā iesniegtā darba tekstam.

_____ /Dana Kazia/

20____. gada _____